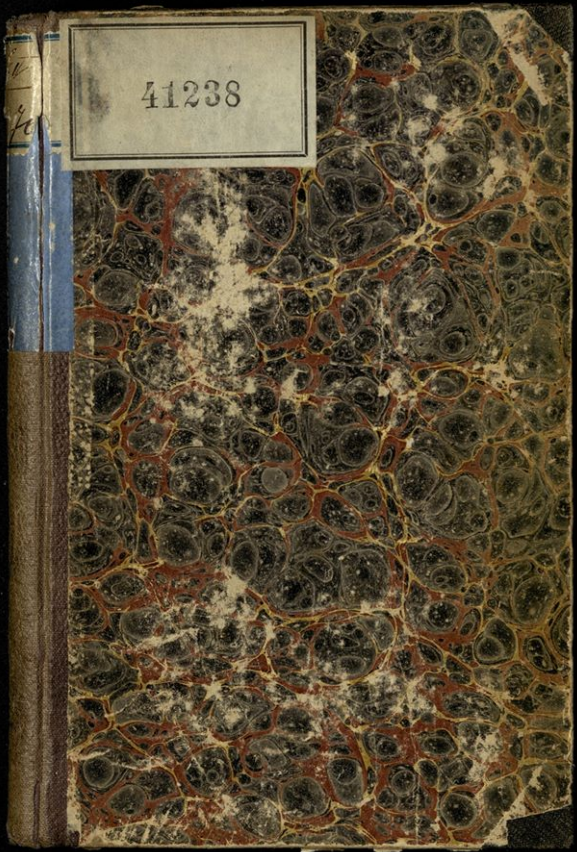
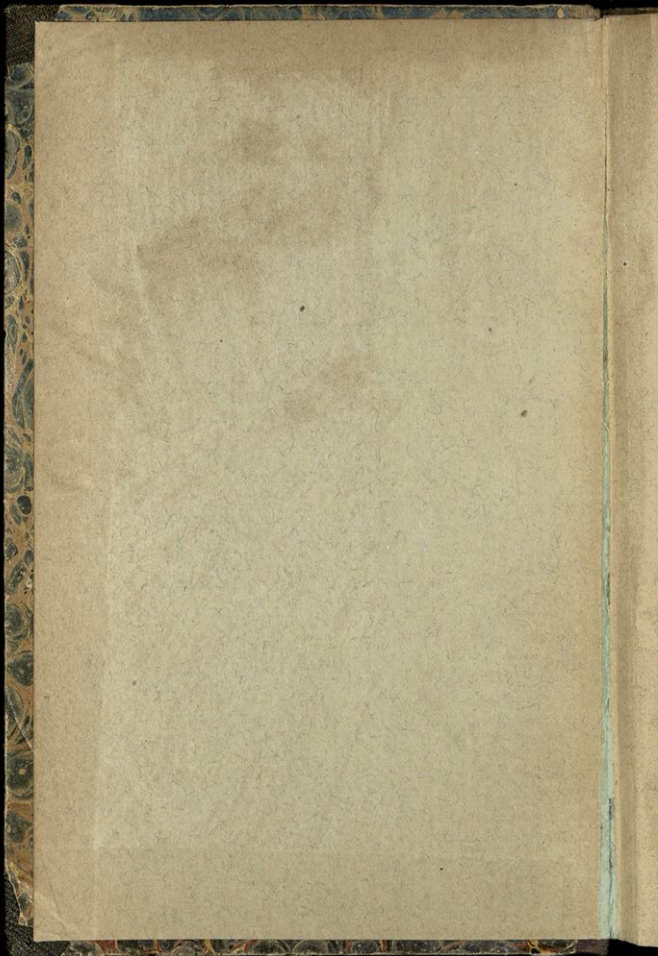
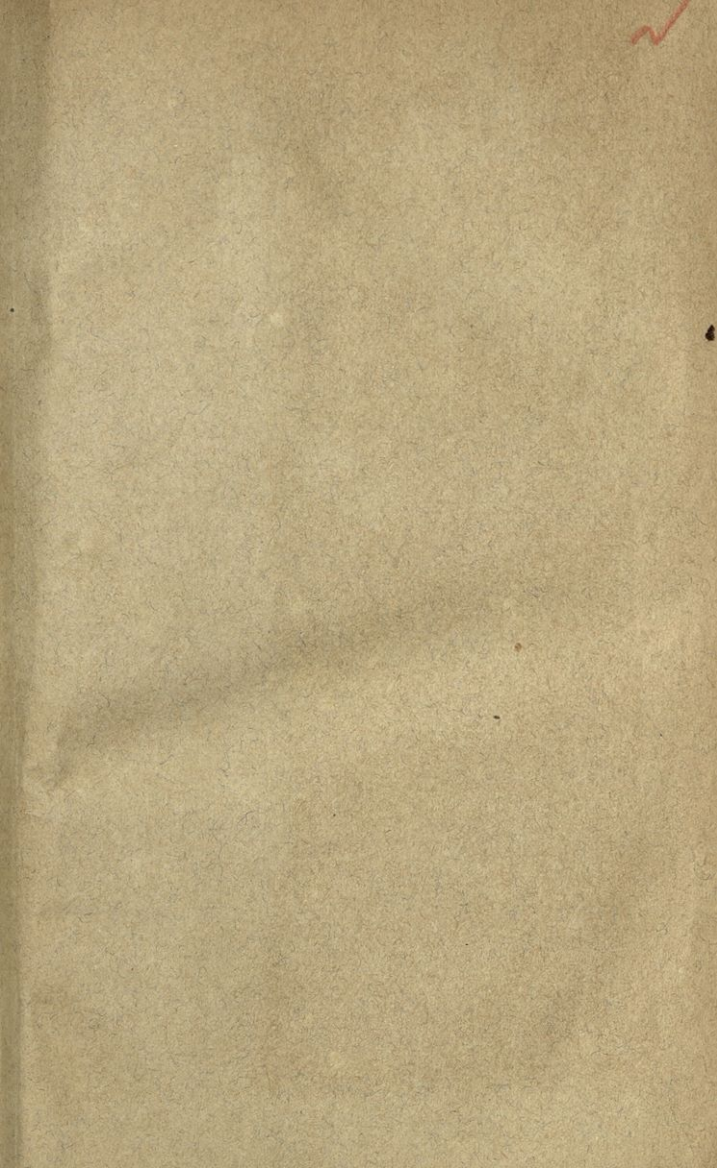

41238

Špela ujide čez reko Ohio.

STRIC TOMAŽ

ali

ŽIVLENJE ZAMORCOV V AMERIKI

od

HENRIETE STOWE.

Kasi in Tomaž.

Svobodno za Slovence izdelal

J. B.

S 6 podoban.

V CELOVCU 1853.

Natisnil in na prodaj ima Janez Leon.

41238

030017762

KAZALO.

	Stran.
<i>Uvod</i>	VII
I. Poglavlje. <i>Ljubezen v sužnosti</i>	1
II. Poglavlje. <i>Beg</i>	15
III. Poglavlje. <i>Materna britkost in serčnost</i>	26
IV. Poglavlje. <i>Nekaj iz življenja robskega trgovca</i>	29
V. Poglavlje. <i>Imeniten gospod</i>	52
VI. Poglavlje. <i>Rešenje</i>	69
VII. Poglavlje. <i>Veselje</i>	83
VIII. Poglavlje. <i>Žalost</i>	106
IX. Poglavlje. <i>Zedinjenje in vesel izid</i>	148

KAZALO

1911

Stran

VII

1	.....	.....
15	.....	.....
26	.....	.....
33	.....	.....
52	.....	.....
69	.....	.....
83	.....	.....
100	.....	.....
143	.....	.....

—————

U V O D.

Nobene bukve v sedanji dobi niso toliko pozornosti obudile, po nobenih niso toliko popraševali, ter jih prebirali, kakor tako zvane: „*bajta strica Tomaža, ali življenje zamorcov v Ameriki.*“

Spisala jih je neka Angležnja, z imenom *Beher Stowe*, ki v Ameriki živi, in ki je vse tamošnje dobro opazila. V kratkem času so bile nagloma v vse znamenite jezike prestavljene, in po več tisuč iztisov med ljudstvo razširjene. Tako se že tudi dobé v mnogo slovanskih jezikih. Eni se čudijo nad zares lepo povestjo, ki nam pravo kerščansko ljubezen predstavlja, drugi nad nenavadnimi dogodki, ki so tako živo popisani; vse bo pa gotovo v serce zbolelo, brati ali slišati od muk, terpljenj in krivic, ktere morajo ubogi zamorci terpeti v deželi, ktera se baha, da je nar svobodniši na zemlji.

Tudi v našem jeziku jih podamo dragim Slovencom, po nemškem predelane in našim nameram primerjene. Ni sicer pri nas sužnjih zamorcov, tudi bo še menda marskteremu neznano, kaj je sužnost, in kako strašno je iz domovine pregnanemu in pod tuje obnebeje kakor živina prodanemu biti; zatorej bo gotovo vsacega mikalo zvediti tužno in omilovanja vredno stanje sužnjih v vsih razlikah, njih domače življenje, njih ljubezen in vdanost do svojih; potem kako jih kupujejo in prodajajo, lovijo in grozovito terpinčijo, in kako reveži med nar strašnejimi mukami

voljno terpé — vse to je v sledeči povesti z živimi barvami kratko popisano. Sama spisateljca tako govori: „Nič bolj žalostnega, nič bolj tugopolnega se ne more popisati, povedati ali zmisлити, kar bi podobno bilo temu, kar se vsaki dan in vsako uro na bregovih atlanskega oceana, pod varstvom američanskih postav in med kristjani godi.“ Zares kdor še ni bil tam in ni z lastnimi očmi terpljenj in nadlog vidil, v katerih revni zamorci zdihujejo, brez tolažnika, brez posrednika, obsojeni k vedni sužnosti, ne bo lahko spoznal njih nemile osode in nar britkejšega stanja, v katero zamore človek po hudobii in sebičnosti samopašnih ljudi priti! — —

Zedinjene države severne Amerike obstojé iz 27 posameznih držav, ki so v eno zvezno državo zedinjene. Zmed njih je 15, ki po postavi sužnje imajo, ali za poljedelstvo, ali za delavšnice in sladkornice. Po splošnem računu pride na 3 svobodne že en sužnji; sploh pa štejejo blizo 4 milijonov sužnjih in 12000 tacih gospodarjev, ki sužnje imajo. — Kraj pa, kjer se je povest godila, so dežele Kentuki, Ohio in Luizjana (Louisiana), ki ob rekah Misisipi in Ohio ležé in se precej deleč razprostirajo. — Tergovci, ki s sužnjimi kupčujejo, so sploh neusmiljeni; sužnji jim le velja kot stvar, ali kot drugo blago ali živinče; nič ne pomislijo, da je človek, da ima neumerjočo dušo, in da je tudi za dušno in telesno blagostanje skrbeti treba. Sužnji so brez vsih pravic; kar gospodarju dopade, to zamore ž njim storiti. Na somnjih kupčujejo s sužnjimi, kot z živino. Serce se mora zjokati, viditi, kadar ženo od moža, deteta od staršev ločijo, brez nar manjšega upanja, se še kdaj v življenji viditi! Še to, kar narava da, jim je vzeto! Oh nemile osode! Res je, da je še tudi semtertje kak dobromisleč gospod, ki s svojimi sužnjimi človeško ravna, jih podučuje in k lepemu namenu pripravlja

— ali sreča je nestanovitna, gospod umerje, in sužnji, katerim se je dozdej dobro godilo, kateri so bili z vsim preskerbljeni in v kerščanskem nauku podučeni, pridejo v kremplje grozovitih trinogov, ki jih odirajo, tepejo in mučijo, da mora človek zares posebno od zgorej podpiran biti, da ne omaga.

Taka se je tudi Tomažu godila, po katerem se cela povest imenuje. Malokdo bo menda tolikrat nestanovitnost in nečimurnost sreče skusil, kot ravno on; toda z božjo pomočjo in serčnim vojskovanjem se nar hujši premaga, kar on v vsih razmerah življenja zadostno spričuje. — Koliko revčikov pa še zdihuje v nevednosti, v neznaobštvi, in se trudi živini enako, ki nima pameti! Ne poznajo dobrotljivega Boga, ki jih je vstvaril, ne Odrešenika, ki jih je odrešil, in tudi zanje svojo drago kri prelil, ne sv. Duha in sv. kerščansko katolško cerkev, v kateri bi se zamogli večno zveličati. Tega jim neusmiljeni trinogi ne privošijo, ker sami niso nič bolji; zakaj ako bi cerkev poslušati hotli, bi bili mahoma drugači. Spoznali bi, da smo si vsi bratje, da je vsim eden in tisti namen, cilj in konec, da pred Bogom ni razločka ne stanov, ne barve, ne imenitnosti, bogatije in beračije. Revnim Afrikancom bi potem dali, kar jim gre. Ne preganjali, ne sovražili in stiskali bi jih potem več, temuč vzajemno bi vsak po svojem pripomogel, da bi bil skorej le „*en hlev in en Pastir.*“

Kakor sim rekel, pri nas ni sužnosti in sužnjih v pravem pomenu te besede; vender pa če natanko prevdarimo, se nam druga misel vrine. So, žalibože! in veliko je tacih med Slovenci, ki, čeravno niso Afrikankega plemena, vender še časi veliko od sužnjih terpeti morajo. Kako je to mogoče? to ne more biti, slišim marsikterega reči. Da, res je! gola resnica! Vzemimo v misel in spreglejmo le nekoliko resnični stan žene, ki ima hudobnega moža, ki se cele dni

po kerčmah klati, popiva, dušo in truplo pogubljuje, domá pa njo, otroke in posle stradati pusti, pretepa in nori, da ni nikoli pokoja, kakor v peklu! Ali ni to strašno hudo? In nasproti, v koliko nevoljo in nesrečo pripravi malopridna in razujzdana žena moža in družino, ki namesti da bi blagostanje množila in hišo podpirala, jo le spodjeda in spodkopuje, da v kratkem vsi na beraško palico pridejo. Da bi jih ne bilo tacih žen! Ali vsakdanja skušnja nam jih za more k grozni žalosti veliko našteti. Ravno tako imajo starši dostikrat pri svojih otrocih pravo peklo, ker eden družega čerti in spod nog spraviti želi. Gorje pa hiši, kamor se je enkrat nemir vgnjezdil! Narveč nesreč pa *ostudna sebičnost* sabo pripelje; kjer gre za dobiček, za denar, in svoj žakelj in trebuh polniti, tam ni mirú in ga ne bo, ljubezen zgine, „ona, ki vse preterpi, vse veruje, vse upa, vse prenese. O, ko bi si že vender tudi deželjska in duhovska gosposka roko podale in bi se zedinile, „z združenimi močmi“ blagor svojih podložnih večati, ter na viši stopnjo povzdigniti! Zastonj postavim, duhovni pridigujejo in opominjajo treznosti, ako vlada ne bo na noge stopila in prevelikemu zdelovanju žganja in družih nepotrebnih pijač v okom prišla. Ali se more toliko žita sožgati in tako pijančevanje množiti, širiti in podpirati? Ali bi ne bilo bolj prav, o dobrih letinah na slabe misliti? kar žita ostaja, ga enako Egiptovskemu Jožefu spraviti in tako deželo o času draginje, kar Bog obvari, nar strašnejši smerti gladu oteti. Poskusite to in verjemite mi, da bo kmalo drug obraz! Res je, da dobra pijača zmerno zavžita ne škoduje, marveč še celo k zdravju pomaga; ali brezskerbni in priprosti, ker le bolj za sedajnost živi, si ni tega zmiram svest, pije in pije, kadar mu več ni treba, in zapije zemljo, zdravje in dušo. Nikar tedaj dolzega odlašanja in čakanja, da *bi se pijanec spreobernal*,

kadar se bo v jamo prebračal! Pred pomagajte! Tudi to skušnja uči in je eden poglavitnih vzrokov sedanje grozne sužnosti. Tudi poslom se v več krajih hudo godi. Nemila osoda jih tare od dne njih rojstva do smerti — neprenehama versta tug in britkost! Brezdušni gospodar se ne zmeni ne za njih dušno ne za njih telesno stanje. Da mu le ko živina delajo, je pa prav. Vse drugo mu ni nič mar, ali kej v cerkev hodijo, ali kej molijo in kerščanski nauk znajo, ali se okoli klatijo, ali doma spe itd. itd. Gorje pa tudi poslu, ki v taki hiši ali pri tacih ljudeh biva — dober bo pohujšan, hudoben pa je od dne do dne bliže brezna, od kterega bo kadar si bodi nevede in nehote požert. — Iz tega kratkega narisa lahko vsak priprosti Slovenec Amerikansko ali Afrikansko, ali katero si bodi sužnost razumi; kar se tam redoma in po postavah godi, je tukej neredno in kradoma, in bo toliko hujši, kolikor bolj se bodo grešne navade vpeljevale, *zakaj v grehu je sužnost!*

Nisim pa sledeče povesti zato spisal, kakor da bi take trinoge spreoberniti mislil, temuč moje nar ljubši in obilniši plačilo bo to, ako bo kateri s to prigodbo napeljan, v okrožji svojega znanstva takim revežem s besedo in djanjem pomagati in njih nemilo osodo po vodilu kerščanske ljnbezni polajšati. Marsikdo se še semtertje najde, ki ima voljo in zmožnost pomagati, pa ne ve *kam in komu?* Oh, tam unkraj morja je dosti nesrečnih bratov in sester, ki vedno zdihujejo in pomoči prosijo in kterim je ravno zdaj nar lože pomoči, ker so tam naši serčni in s Duhom božjim napolnjeni rojaki luč sv. vere prižgali in temeljni kamen postavili. Pomagajte tedaj, hitro pomagajte, *zakaj kdor koj da*, kakor pregovor pravi, *dva-krat da*. In čeravno se ne more vsak osebno misjona vdeležiti ali veliko dati, naj si pa na kak drug način ta zares blagi namen podpirati in doseči prizadeva,

ker sv. pismo veli: „Kdor da čašo merzle vode enemu teh nar manjših v imenu učenca, zares rečem vam, ta ne bo zgubil svojega plačila.“ Vsim naj bo pa mar svojih domačih in tujih bratov sreča in blagostanje! —

H koncu moram še povedati; da v Ameriki otroke od belih in mulatinj *Kadronce* in od belih in Kadronk *Kinteronce* imenujejo. Ti razloček tako dolgo veljá, dokler ni zadnja kapljica Afrikanske kervi zginula. Mulati so rujavo-rumenkaste barve. Kadronci že se celo malo malo po barvi od Evropejcov razločijo, še menj pa Kinteronci. Toda robski tergovci imajo to v čislih; dokler je še kakšna materna lastnost zaznati, ostane otrok sužnji, čeravno bi še toliko nasprotnih vzrokov bilo. —

Pojdi tedaj knjižica med drage Slovence in obrodí obilno dobrega sadú. Z Bogom! —

I. POGlavJE.

Ljubezen v sužnosti.

V izhodni strani Kentukijske države ste ne deleč saksebi dve veliki kmetii, katerih posestnika sta se pred nekaj leti *Šelbi* in *Haris* imenovala. Oba sta imela precej sužnjev, ki so se s poljedelstvom pečali ali pa domače dela opravljali.

Ta dva moža sta si bila bodisi v značaji, bodisi v premoženji zelo različna. Haris je bil sicer bogat, dober gospodar, toda nenavadno sebičen, ter je terdo in neusmileno s svojimi sužnji ravnal. Šelbi je bil tudi nekdam premožen, zdaj je pa zavolj veliko davkov in družih neprevidenih nesreč zelo v dolge zabredel, brez vedenja s čim in kdaj bi jih zamogel poravnati. Razumna in dobra njegova žena bi mu bila lahko iz nadlog pomagala, ko bi jej bil le kej potožil in nesrečo razodel; pa se je je bal, ali sramote voljo, ali pa da bi je ne bil preveč ostrašil. Bil je pa tudi s svojimi sužnjimi jako dober in milostljiv, ter jim je sploh veliko dovolil in odpustil, česar bi drugi gospodarji nikakor storili ne bili. Zato so ga pa tudi zelo grajali in čertili. Prav za prav mu je

bila neka nestanovitnost prirojena, da se ni mogel tako moško obnašati, in v tem mu je bil njegov sin Jurček ravno nasproti, ki je že, čeravno zelo mlad, moško stanovitnost in krepost razodeval, ter svoji materi podobniši bil.

Imel je med sužnjimi enega černca ali zamorca z imenom *Tomaž*, ki je bil z eno besedo reči dobra poštena duša. Bil je že dolgo per njem, ter kakor oskerbnik z nar vekšimi rečmi v gospodarstvu opraviti imel. Zmiram je svoje dolžnosti redno zverševal, zato pa od svojega gospodarja zelo čislan bil. Vse mu je zaupal, ker je dobro vedel, da mu ni bil *Tomaž* nikoli nezvest, ali kako drugače nepokoren. Enkrat ga pošlje v opravilih v Cincinnati, ter mu v ti namen 500 dolarov, to je po našem 132 gld. saboda. „*Tomaž!*“ mu reče, „zaupam ti, ker vem, da si kristjan; — prepričan sim, da me ne boš goljufal.“

Tomaž se zares po doveršenem opraviilu koj verne in se v vsem opraviči. Še le potem je Šelbi zvedel, da so ga prijatli in drugi prosti ljudje nagovarjali, da bi jo, popustivši svojega gospodarja, v Kanado pobegnil, ali *Tomaž* jim reče: „Zaupal mi je gospodar denar in vse, nočem ga goljufati, zvesto čem zmiram ravnati.“ Kak drug menj zvest in pobožen bi bil gotovo pri tako mikavnem stanji vbežal, da bi ne bilo duha ne sluha za njim. Toda zvesti *Tomaž*, čeravno suženj in zelo stiskan, je vedno pot pravice hodil, ter se sčasoma svojemu gospodarju tako prikupil, da ga je sklenil, berž ko bo premoženje bolje uravnano, oprostiti.

Tomaž je bil tudi oženjen in oče 3 otrok. Njegova žena mu je bila v vsem enaka in tudi, kakor dobra in spreumetavna kuharica in gospodinja zelo čislana. Imenovala se je *Kloa*. Med sabo so jo le „*teto Kloa*“ klicali, moža pa „*strica Tomaža*.“

Tomaž je bil terdne postave, čverst in neutrudden delavec, vedno zmeren v jedi in pijači. Žganja in družih enacih škodljivih pijač ni nikoli pokusil. Popolnoma novo življenje se je pa zanj začelo, ko je v vodi in v sv. Duhu preroben, keršansko-katolšk kristjan postal; rad je v cerkev hodil, molil, ter se vsih sredstev matere katolške cerkve v zveličanje posluževal. Tako mu je bilo mogoče, se v božjo voljo vdati, se serčno zoper svetnega zapeljivca bojevati, v vsih razmerah življenja, v vsih britkosti in težavah sužnosti voljno terpeti, dobro delati, ter si zakladov za večnost nabirati.

Bival je s svojo družinico v majhni pa čedni bajtici zraven krasnega doma svojega gospodarja. Zvečer po dokončanih težavnih delih se je še nekoliko v branji in pisanji vadil, potem pa s svojimi in družimi pobožnimi sužnji molil ter se s vsimi dobrotljivemu Bogu v varstvo zročeval. Vedno so tudi kake Očenaše za druge zmolili, posebno pa za Šelbitovo rodovino. — Tako mu je več let v zadovoljnosti, domačem miru in pokoju preteklo. Bil je srečen, čeravno suženj, vsaj mu ni vest ničesar očitala! Toda kmalo se je njegovo veselje v grenko žalost spremeniti moralo.

Kakor Tomaž med moškimi sužnji, se je Špela med ženskimi nar bolje obnašala. Bila je *Kadronka*, divne lepote. Devet let staro je Šelbi v Novem-Orleanu kupil, ter jo svoji ženi zročil. Kakor lastna mati je ona odsle zanaprej za njo skerbela, jo v kerščanskem nauku podučevala, v ženskinih opravilih vadila, ter sploh h pobožnemu življenju napeljevala. Bila ji je ne kot sužnja, ampak kot prijateljica, ter kot dobro in čedno dekle pri domačem gospodinstvu neobhodno potrebna. Omožila se je potem z nekim Kadroncom, po imenu Juri, prebrisanim in zvedenim sužnjim, ki je bil lastnina zgorej imenovanega ošabnega Harita. Tičas, ko se je bil s Špelo soznanil, je v neki bližnji delavšnici ali fabriki delal, ter zavolj velike spreumetavnosti in raznih opravil zgolj bolj prost bil kot doma. Ker sta se zelo ljubila, jima dovolijo v zakon stopiti. Bila sta po kerščansko-katolskem običaji poročena. Nju zakon je bil kmalo blagoslovljen z ljubeznivimi otroci, od katerih jima je pa samo nar mlajši, po imenu Hari, še pri življenji ostal.

Hari je bil komej štiri leta star in kar ljubeznjivo dete, ko iznenada očeta Jurja njegov gospodar nazaj pokliče, ter ga na oddaljeno kmetijo pošlje. Vzrok tega je bil sledeči.

Kakor vemo, je bil Juri prebrisane glave in izversten delavec, ter se je celi čas svojega tukajšnjega bivanja prav verlo obnašal in svojemu novemu gospodarju kar zelo prikupil. Na vse kraje je imel čez glavo dovolj opraviti, zdaj s popravljanjem, zdaj z

zboljševanjem orodja. Tudi je predivno čedivnico (strogo za čišenje lanu), ki je zdaj v severno-amerikanskih državah zelo v rabi, našel, ter tako delo veliko olajšal in pospešil. Vender je bil pri vsem tem le reven sužnji, ne pa prost človek; tedaj popolnoma odvisen od svojega neusmiljenega terdoserčnega gospodarja, ki je s svojimi sužnji kakor z živino delal.

Hitro, ko Haris od novo najdene čedivnice zve, se odpelje od doma v to fabriko (delavšnico) gledat, kaj njegovi sužnji počno. Bil je od ondašnjega oskerbnika priljudno sprejet in dobro pogostovan. Tu zdaj vidi in zve, kaj da je njegov suženj Juri storil, kako pridno in pohvalno se obnašal, kaj da zamore — in koliko da njega prekosi. Zavolj tega razkačen sklene koj, se nad sužnjim maševati, ter ga po dokončanem računu sabo domu vzame in s težkimi deli obloži, da bi vsaj vso ljubezen do znanost mahoma v njem poterl. Oskerbnik, poznavši dobro svojega delavca, se sicer temu ustavlja, rekoč:

„Nikarte tega, Hari, tako iznenadoma!“

„Zakaj ne? Ali mar ni moj sužnji? in ali ne morem ž njim storiti kar se mi poljubi?“ odgovori ošabno Hari.

„Rad Vam plačilo povišam“, poprosi spet oskerbnik „ako Vam je to premalo.“

„Tega pa ne“, zareži Hari. „Jaz storim s svojimi sužnji, kakor se meni ljubi. Le nobenega predpisovanja.“

„Ali, Gospod! le pomislite, da je Vaš sužnji kakor nalaš za to delo. Le pogledjte predivne stroge,

kako umno je napravljena in zdelana, in kako mu druge dela spod rok gredó.“

„Se ve da“, se s krohotom zasmеja Hari, „strogo za polajšanje pri delu? O kaj vam ne pade v glavo! Ako bi bil še 10 tacih znajdel, kaj je meni to mar? Sploh za tako delo ni ta černi pes! Dela naj, da mu bodo rebra pokale, to mu gre! Vi sami pa niste nič bolji, ker takim psom potuho dajete in jih lenobo pasti vadite!“

Juri, zaslišati iz ust svojega neusmiljenega trinoga nemilo razsodbo, onemi in skor omedli. Poln serčne prijaznosti mu pomoli priljudni oskerbnik roko, ter ga potolaži, in pokrepča, rekoč: „Le miren bodi Juri! in spolni povelje svojega gospoda. Verjemi mi pa, da bom storil, kar bom mogel za - te.“

Trinog ni sicer teh besedi slišal, pa ju je vendar na sumu imel, ter koj vganul, kaj da sta se med sabo pomenila. Nagloma tedaj Haris s žalostnim sužnjim, iztergavši ga od svoje mile družinice, na svoj dom odide, ter ga koj kot živino napreže, in z nar težjimi deli obloži.

Oskerbnik je bil res mož beseda. Kmalo pride Harita obiskat, ter ga zastran Jurja nagovarjat, naj mu ga spet zroči, toda zastonj; vse prošnje, vse pogodbe nič ne zdajo, ker ga še trinog poslušati noče, še menj pa se ga usmiliti.

„Res“, pravi oskerbnik nazadnje, „res je, da mi ne gre, se v Vaše gospodarstvo mešati, le toliko sim hotel, da bi lastni dobiček spoznati hotli.“

„Kaj neki? dobro Vas razumim in sim Vas že zapazil, kako ste mu migali in prigovarjali ravno pred odhodom. Ne motite se, da se bom tako v en dan meni tebi nič opehariti dal. Gospod! živimo v svobodni deželi — ta je moj! ž njim zamorem storiti, kar čem, me razumete? Jaz vam tudi nisim nikakor odgovora dolžen, in delam s svojim blagom, kakor mi je ljubo in drago.“

To zrekši mu je herbet obernil in se v svojo sobo podal. Človekoljubivi oskerbnik pa je mogel spet se domu verniti, brez polajšanja stanja nesrečnemu Jurju.

Nekaj tednov potem, ravno ko se je gospa Šelbi na sprehod odpeljala, stoji Špela, na dvoriši za kočijo gledaje, vsa zamišljena v zgodbe pretečenih dni. Naenkrat, kot pričaran, se znajde Juri pred njo in ji radostno roko pomoli. Špela spervega sicer ostrašena, se mu koj nasmeja, rekoč: „Kakšno veselje za me, da te še enkrat vidim. Kaj si počel, kaj si delal tičas najnega ločenja? Pojdi, greva v sobo, da mi boš vse povedal, da si zamoreva vzajemno britkosti potožiti.“

To rekši, ga pelje v čedno sobico, v kateri je delala, in ki je bila prav blizo svoje gospé.

„O kako se mi serce veselja širi, da te tukej pri sebi vidim“, zaupije spet radostivo žena. „Toda, čemu si pa tako otožen, kaj ti je? Lej ljubeznjivega dečka Harita, kako je lepo zraščen in zal!“ To izgovorivši ga poljubi, in otrok se je še bolj oklene, bavši se skorej očeta, kterega je le malokterikrat vidil.

„Bolje bi bilo zate, ljuba moja!“ poprime Juri žalostno za besedo, „da bi midva ne bila nikoli skupaj! Oh! v kakšne nesreče te pahnem. In otrok! kako zgođej mora že očeta zgubiti!“

„Nikar, dragi moj! vera in zaup velja! Daj se potolažiti! Vender pa vsaj razloži, kaj se ti je pripetilo, da si tako maloserčen naenkrat? Mar nisva bila srečna, dokler si bil še pri oskerbniku?“

„V resnici! tega ne morem tajiti, draga moja! Vender“ . . . . umolkne, ter svojega ljubeznjivega Harita prime, v naročje posadi in obimčkati jame, rekoč: „Kako ti je vender, Špela! podoben, kako zal in ljubezniv je! boljši žene kot si ti, bi ne bil mogel dobiti! Toda gorje vama! Zapustiti vaju moram in bežati. Nar nesrečniši človek sim in nar bolj zaverženi! Ko bi le skor umreti mogel, kako srečen bi bil! Narhujše me pa peče, ker bom tudi vaju nesrečna storil. Oh! kaj bomo počeli?“

Špeli je bilo pri teh besedah, kakor da bi ji bil dvorezen nož serce rezal, kaj vsega mora vender mati in žena prestat! Toda kmalo se potolaži in vjunači in takole svojega moža nagovori: „Ljubi moj! znano mi je, kaj si zadnič, odtiran od naju, občutil in preterpel, kakšnega gospoda da imaš, kako terdoserčno, nečloveško s tabo ravna! Vendar pa imej še poterplenje, vdaj se v božjo voljo in biti če bolje!“

„Oh! ljuba moja! ne govori tako. Mar nisim bil poterpežljiv, ali nisim molčal kot jagnje v mesnico peljano, ko je trinog pome prišel ter me neusmiljeno

iz službe izgnal, kjer so mi bili vsi dobri in prijazni? Mar ni do zadnjega vinarja za me vse plačano?"

„Res, žalostno in pomilovanja vredno je to!“ ga tolaži Špela. „Vender pa moraš vediti, da je tvoj gospodar!“

„Kaj moj gospodar? po stari navadi sicer naj bo; toda vprašam te, kdo mi ga je gospodarja dal? Kakšne pravice ima čez-me? Človek sim kot on. Ali je mar prav, da me muči, kot vola, da me tepe in šiba kot neumno živino, da se Bogu smili, da mi nar težji dela naklada in za nar ostudniši reči rabi. Kakšna prememba, kakšna razmera z mojim poprejšnjim in zdajnim stanom!“

„Oh, Juri! ti mi velik strah delaš! Tako te še nisim slišala govoriti, bojim se nesreče. Da si v resnici nesrečen, v dnu serca občutim in obžalujem. Vender te pa serčno prosim, ne hōti kaj napčnega storiti, sicer bi zamogel sebe in naju v brezno pogube tirati. Poterpi. Lej Harita, sebe in mene!“

„Z nar večji poterpežljivostjo, ki jo le človek imeti zamore, sim dozdam, verjemi mi, terpel“, odgovori Juri, „ali terpenja ni konca ne kraja — strašno je v tem stanu živemu biti! — Kar le more, me muči in končuje! Delam sicer kar morem, toda bolj neutrudeno ko delam, še več mi da storiti. Kolne in pretepa me neusmiljeno, da je groza! — Tega mora enkrat konec biti! Ravno včeraj je bilo“, pravi nadalje, „kamnje sim nakladal, ko mladi njegov ferkolin z bičem zraven pride ter mi ukljub vsim prošnjam konja splaši. Hotel sim ga prijeti, pa porednež se na

vse usta dere, in to njegov sirovi oče vidivši prileti zraven, oj groze! me prime, k drevesu priveže, ter me fantalinu s šibicami tepsti da. To pa samo zato, ker se mu je otroče nalagalo, kakor da bi ga bil jaz tepel. Ali ni to v nebo vpijoča pregreha!“

Pri teh besedah poskoči, oči se mu bliskajo — Špelo pa groza spreleti, viditi moža tako serditega.

„Kdo neki mi ga je gospodarja postavil?“ jo zdaj lagano vpraša Juri. „Ima mar pravico, človeške pravice tako grozopolno z nogami teptati?“

„Nikar vender, ljubi moj! tako“, ga tolaži dobra žena s pojemljivo besedo, „tudi to ti bo mogoče preterpeti, ako se volji Narvikšega vdaš, pri katerem je edina tolažba, ki nam zamore v nesreči in nadlogah pomagati in moč dati, da jih zamoremo voljno prestat. Le pomisli, koliko je On terpeti, in sicer po nedolžnem terpeti mogel, samo da bi nas zlega odrešil in večno srečne storil. Vselej sim tudi slišala, da moramo gospodarjem pokorni biti, ker Bog tako veli, sicer bi ne bili kristjani.“

„Da!“ odgovori serditi, „tebi je to lahko mogoče, ker so ti bili zmiram dobri. Imeli so te ko starši svojega otroka, te lepo redili, dobro oblačili in ti sploh vso ljubezen skazovali. Tedaj si jim laglje pokorna. — Mene pa so bili z nogami teptali, zmerjali in mučili, da bi bil še terdi kamen usmiljenje imeti mogel. Kako bi zamogel pri tacih okolišinah še pokoren biti! Tako nevredno in strašno ne morem in nočem več terpeti, ta reč se mora spremeniti“, reče Juri in s pestjo namerja.

Špela se trese. Kaj takega še ni nikoli od svojega moža slišala. Vidi zdaj da je tudi vse njeno pregovarjanje zastonj, tedaj umolkne.

„Veš tudi“, jo nagovori spet po nekem molčanju, „da sim imel zvestega psa, ki je bil dozdej moj edini tovarš, ki je vedno okoli mene bil, na moji strani bdel in spal, in z mano žaloval, kakor bi bil moje bolečine čutil. Unidan mu dam nekaj kosti, ki so pred kuhinjo bile, glodati. Ali gospodar to viditi, se razserdi, ter me dobro ošteje, čemu da imam psa — da mu nikakor ne gre v glavo, da zamore zamorec tako prederzen biti, psa imeti in ga z njegovim blagom pitati. Ukaže mi ga naravnost s kamnom na vratu vtopiti. Ker se pa nekoliko obotavljam, ga zgrabi sam in ga v bližnjo reko nese. V vodo vergši ga toliko dolgo s kamni pobija, dokler se nedolžna žival ne vtopi. Kolika grozovitnost! Meni jih pa zato, ker ga nisim koj slušal, par dobrih po herbtu naloži, da je bilo joj! Ali počaka naj, v kratkem mora drugače biti!“

„Oh, Juri! kaj vender misliš početi?“ ga začne spet žena tolažiti in pregovarjati. „Poterpi še. Zaupaj v Boga in delaj in On ti bo gotovo pomagal. Vse nas *ljubezen* sklepa, otroci smo nebeškega Očeta, in ako nas nadloge, britkosti in težave obiščejo, je to njegova sveta volja, ki nam vse k dobremu obrača. Takole me je zmiram moja gospa učila.“

„Tako bi moglo res biti!“ odgovori nekoliko utolaženi Juri. „Zakaj tudi nimam več poterpežljivosti! da mi nasprotno tako kri vre, da sim tako ne-

srečen. Pa verjemi mi, tudi tebe bo zgrabilo, neizrečeno žalostna boš, zvedivši, kaj nama je še moj gospodar namenil.“

„Kaj more vender še hujega biti za naju, kakor kar je?“ odgovori žalostna žena.

„Poslušaj, ljuba moja! Davno že se je praskal, zakaj da mi je, drugam oženiti se, dovolil. Rekel mi je, da mu je cela Šelbitova rodovina v gerlu, ker se više in bolje obnaša, kakor on; da si se mi ti tudi visocih misel navlekla ter me nadražila. Končavši mi ukaže, da imam tebe zapustiti in eno domačih sužinj v zakon vzeti — ako ne, me bo pa prodal!“

„Za božjo voljo! vsaj si z mano poročen in od mašnika poblagoslovljen, enako prostim“, ga nagloma opomni Špela.

„Mar ne veš, ljuba moja!“ ji zaverne Juri, „da sužnji ne morejo nerazvezljivih zakonov sklepati? Vsaj mi ni nobena postava zastran tega znana, da bi taki zakoni zmiram veljali. Tedaj me lahko gospodar od tebe loči, kadar mu je ljubo; vsaka vpora bi bila zastonj. Zato sim poprej rekel, da bi bilo bolje, ako bi ne bila nikoli skupej in tudi kolika dobrota za otroka, ko bi bil umerl. Vse kar jaz terpim, tudi njega čaka.“

„Midva z otrokom imava vsaj dobrega gospodarja“, reče Špela.

„Nič ne de. Kdo zamore gotovo prerokovati, kaj nas čaka! Gospodar lahko umerje — otrok bo potem prodan, Bog ve kam in komu. Kaj nama hasne, da je tako lep, ljubezniv fantič. Vsaj ni najen — je

sužinj. Kolikor prednosti ima, kolikor boljši je, toliko hujši ti bo po njem, toliko britkejši ti bo meč serce presunil. Težko, težko nama bo ostal!“

Te besede so Špelo rameno (zlo) pobile; materno serce je bilo v dnu ranjeno. Posebno se je njena žalost povečala, ker je zadnje dni iz skrivnostnega djanja gosp. Šelbita z nekim tergovcem, ki je sploh s sužnjimi kupčeval, nesrečo za prihodnost sumila in v tem zdaj po moževih besedah nekako poterjena bila. Še bolj se je pa bala, vidivši, da je tergovec na mladega Harita večkrat pokazal. Vender je vse to možu prikrla, da bi ga popolnoma v žalosti ne bila vtopila.

Čas ločitve se bliža. Juri vstane in se poslovil pri ženi, rekoč: „Bodi zdrava, draga moja! ne žaluj preveč, jaz grem, z Bogom!“

„Kam? za božjo voljo! kam?“

„V Kanado“, odgovori terdo Juri. „Ako srečno tje pridem, vaju bom odkupil in bota prosta. S tem se tolaži, ako Bog da, biti če bolje!“

„Ali pomisli vsaj, dragi! če te vjamejo, kakšna nesreča za te!“ reče, utolažiti ga, skerbna žena.

„Ne bodo me ne vjeli, raji umerjem. Hočem svobodo, ako ne, pa smert!“

Nato ga Špela serčno prosi, da naj se zvesto vsake hudobije varuje, da naj raji Boga na pomoč kliče, ki mu bo gotovo iz vsih nadlog pomagal in ga srečno v zaželeni kraj mirú pripeljal.

Razloži ji zdaj Juri načert o begu, rekoč: „Moj gospod me je s pismom k bližnjemu oskerbniku po-

slal. Dobro ve, da se bom pri tebi oglasil in ti vse zastran prihodnje ženitbe razodel. Išče vsake priložnosti, kjer bi zamogel Šelbitu kej škodvati. Po opravi-
 vilu pa grem naravnost domu, ter se bom obnašal, kakor da bi bi popolnoma s prihodnjo osodo zadovoljen. Za beg sim že vse pripravil in tudi nekaj prijatlov dobil, da mi bodo pomogli. Tako se bom kadar si bodi zgubil in trinog ne bo vedel, kam in kako sim zbežal. Moli zame Špela! da bi srečen bil in kmalo prosto dihati zamogel.“

„Bom, dragi Juri! pa tudi ti nikoli nikjer ne pozabi, Tistega prositi, ki te edini zamore iz sovražnih rok rešiti in vsega zlega varvati. Kolikor bolje in serčneje boš molil, toliko menj se ti je treba nevarnost bati. Vari se pa s kako pregreho rok oskruniti. Hodi z Bogom! On naj te vodi po vsih potih!“

„Z Bogom!“ reče na to žalostno Juri, ji roko poda in goreče stisne. Objame tudi še enkrat svojega Harita, in poljubivši ga blagoslovi. Še en, dva, tri trenutke stojijo roko v roci, oči v oči vperte, se ihtijo in serčnomilo jokajo. Še en objem in zadnji „z Bogom“ zadoni iz Jurjevih ust, ki popustivši svoja neizrečeno žalostna, se domu verne, nevedé ali ju bo še kdaj v tem življenji zamogel viditi. —

II. POGlavJE.

B e g.

Špelino dozdevanje zastran Harita ni bilo nikakor prazno. Terdoserčni tergovec si ga je res od Šelbita zbral, in za kupčijo kar pripravnega spoznal. Po vsaki ceni ga je hotel, in tudi pri tadašnjih zadevah lahko dobil. Bil je namreč Šelbi zelo zadolžen. Med dolžniki ga je ravno ta tergovec z imenom Halaj, kateremu je bil nar več dolžen, tudi nar bolj vil, ter od dne do dne hujše za denar robalil. Ker Šelbi nič denarja nima, mu ponudi v tej sili sužnje; kar bi sicer drugikrat nikoli storil ne bil. Ta ponudba je Halaju po volji. Zbere si, česar je že davno prej želel, čverstega *Tomaža*, ki mu je bil kot jak in priden delavec znan. Šelbi pak, zvedivši njegovo željo, se zelo prestraši in kupca kolikor mogoče pregovarja, da bi mu *Tomaža* pustil, ki mu je pri njegovem gospodarstvu neobhodno potreben. Ali Halaj se ne da omečiti; vedno edno trobi, da mora *Tomaža* imeti, drugače ga bode poiskal, ter dobro strel. Šelbi tedaj, ker vidi, da ni drugače mogoče, in da se n meore dolžnika znebiti, privoli nazadnje —

in predá Tomaža, svojega narboljšega delavca. S tem je bil en del dolga zbrisan. S čim drugo polovico plačati?!

Ravno ko sta kup dogotovila, se odpró vrata in eno malo Kodronče pri štirih letih pristopka v sobo. Bilo je njegovo obličje neke čudovite miline in posebne lepote. Njegovi černi lasci se mu vijo okoli okroglih lic; njegove černe oči so se tičas lesketale izpod gostih in dolgih obervi. Lepo oblačilo, rudeče ko škerlat, ga pokriva in njegovo krasoto še bolj povečuje. V hip mu naznani Halaj, da tega hoče za drugo polovico. Zastonj ga je Šelbi prosil, da tega ne more dati že zavolj matere ne, zastonj mu pred oči stavi materno žalost in bolečine, kako strašna bo ura ločitve; kako velika nevolja svoje žene, ki ju tolikanj ljubi — zastonj, Halaj ostane terd ko kamen in se ne da ganiti. Bil je neotesan in sirov človek, in v njem so bile vse blažji človeške čutila zamorjene.

„Ta dva hočem imeti“, pravi nekako terdo, „ako ne, bom druge napel. Zastran otroka se vam ni treba nič bati, ga bom že k dobrim ljudem pripravil. Vsaj hočem njegovo srečo, ker bo tako nar lože enkrat oprosteno. Tacih dogodkov mi je več znanih. Bolečine po zgubljenih ne terpe dolgo. Vsaj tudi sužnji nimajo tacih čutil (občutkov) kot mi *prosti*. In tudi kakšna sreča za vas, gospod Šelbi! Lejte, kako hitro bote vsih dolgov oprosteni!“ — Te in enake terde in sladke besede preslepé Šelbita, da se vda in pismo

podpiše. Drugi dan na vse zgodej obljubi Halaj po kupljena priti in ju sabo vzeti — in se s tem poslovi.

Zvečer pride gospa Šelbi domú. Kakor po navadi, jo tudi dans gospod nar prvi sprejme in v sobo dopeljá. Toda drugikrat je bil ves drugačen, ves bolj vesel — dans je otožen, klavern, nič se mu ne ljubi, ker ga vest peče, da je tako nevsmiljeno ravnal. Rad bi ji bil koj povedal, ali besede v ustih zmerzeje. Spet ji začne tožiti čez dolgove, kaj bo v prihodnosti, kako si pomagati, da bo prav in da bi se vendar enkrat iz dolgov izkopal. Tako jo dolgo semtertje nagovarja, slepi in pripravlja ter ji slednjič odkrije, da je zvestega Tomaža in malega Harita tergovcu Halaju prodal. Žena se pri teh besedah zelo prestraši in začne glasno plakati po svojih ljubljenih.

„Oh, zakaj si mogel ravno ta dva prodati?“ tužno kliče žena; ako že ni moglo drugače biti, dal bi bil saj drnga dva. Kaj mi je zdaj početi brez teh?

„Ne plakaj, draga moja! ni moglo drugač biti. Tergovec je tako hotel, gorje mi, ako bi mu ne bil volje spolnil. Daj se potolažiti, vsaj vidiš, da je vse zastonj — tudi se tako narpred iz dolgov izkopati zamorem. Kar je storjeno, je storjeno!“

Oh! reče spet jokaje se žena, „jojmene! da moram kaj tacega doživeti! Vedno sim kakor skerbna mati, kakor dobra kristjanka za te reveže skerbela in vse dolžnosti do njih zvesto spolnovala. Vedno mi je bilo njih telesno in dušno stanje pri sercu, žalost in veselje ž njimi delivši — ali moram odsle zana-

prej mirno vest imeti in brez sramote med nje stopiti, iz katerih je bil dobri Tomaž iztiran in prodan, zavolj začasnega pomanjkanja denarjev? kako jim more pri sercu biti, od tistega se ločiti, ktereга so ljubili kot očeta? Podučevala, napeljevala sim jih h pobožnemu življenju, kako se med sabo obnašati in proti svojemu bližnjemu, da bo prav in Bogu dopadljivo — zdaj mi pa ti kakor z enim mahljejem vse podereš in nar svetejši pravice z nogami teptaš. Učila sim Špelo, kako ima po keršansko svojega otroka zrediti, kako zanj skerbeti in moliti, da bi nikoli prave poti ne zgrešil, temuč da bi bil vedno bolji in bolji in da bi enkrat večno zveličanje dosegel. In kaj zdaj storiš? Ali se ti nič ne smili nesrečna mati, nič ljubeznivo dete, ki bo že tako zgodaj prodano in suženstva britkosti okusiti moglo! — Večkrat sim ti tudi pravila, da je duša več vredna kot vse zemeljsko blago, da gre nji nar veči skerb — in ti zdaj prodaš njeno edino dete nečloveškemu trgovcu, kakor kakosi bodi stvar, brez pomisliti njegove neumerjoče duše, ktero v toliko nevarnostih z grehom oskruniti in večno pogubiti mu zdaj priložnost daješ! Oh! kaj si vender mislil!“

„Zelo mi je žal, draga moja!“ reče bolj merzlo Šelbi, „da te tako žalim. Tudi mene nekako grebe — ali kaj sim hotel početi? Le nekoliko pomisli, toliko dolga in pa brez denarjev! Žugal mi je tudi, ako mu ta dva ne dam, mi zna vse imetje prodati in popolnoma na beraško palico spraviti. Pomagaj si tedaj, če si moreš!“

„Strašna je vender sužnost!“ zavpije nazadnje po kratkem molčanju žena, si nekoliko serčne bolečine potolažiti, „nesreča in prekletstvo za gospodarja, nesreča in prekletstvo za sužnjega samega! Naj bodo postave, kakoršne hočejo biti, greh je in bo vedno, človeka usužiti. Tako sim vedno mislila, še ko sim majhna dekle bila, zdaj pa ud keršansko-katolške cerkve sužnost s serca sovražim. Vedno sim kot dobra mati za svoje skerbela, jih z besedo in djanjem učila, nobenega razločka delala in sploh vse z enako ljubeznijo ljubila. Zdaj pa vidim, da je bilo vso to zastonj, da je bilo vse moje govorjenje glas vpijočega v puščavi!“

„Kako čudno vender dans govoriš?“ jo nagovori spet Šelbi, „po tvojih mislih bi mogli z mahljejem sužnost odpraviti, kar pa vender tako hitro ne bo mogoče storiti. Vsaj je mojih misel tudi več imenitnih gospodov. Svetujem ti pa jutri kam na sprehod iti, sicer bi ti lahko ločitev od prodanih škodvala. Jaz bom tudi konja zasedel in od doma šel, ker bi mi bilo pretežko, od Tomaža se ločiti.“

„Nak, tega pa ne“, mu naravnost žena odpove, „pri tej kupčii nočem nikakor žakla deržati, ter se se je le na videz vdeležiti. Nikamor ne pojdem, doma hočem ostati, ter ubozega Tomaža tolažiti in s pogumom navdajati. Vsaj to naj mi bo pripuščeno, ker mi družega ni mogoče, naj vidijo in spoznajo vsi, da jim je gospá dobra! Serce mi pa hoče počiti, ko se nesrečne Špele spomnim. Reva! kaj bo začela? Bodi nam Bog milostljiv!“

To je bil tisti večer njuni pogovor. Mislila sta se sama in da ju nihče ne posluša. Ali Špela, ki je v bližnji sobi stanovala, je vse čula in zapomnila, kaj ji je zdaj treba storiti. Čeravno zelo žalostna, bleda in trepetajoča na vsih udih, si vender koj opomore, najpred k Bogu moli, da bi jo varval, potem pa vzame pero in papir in v naglosti sledeče napiše:

„Oh, gospa! draga moja gospa! ne recite mi, da sim nehvaležna; ne mislite, da sim hudobna. Čula sim vse, kar ste z gospodom govorili. Poskusila bom svoje dete rešiti, — ne karajte me zavolj tega, Bog naj Vas blagoslovi in Vam obilno poplača za vse dobro, kar ste mi storili.“ Končavši pismice, ga zloži in na mizo dene. Potem spravi nekaj oblačil za se in za otroka skupej, jih zveže in okoli sebe dene. Ne pozabi tudi nekaj igrač sabo vzeti, da bi otroka laglje potolažila in ga zbudi.

„A kaj mi hočete, mama!“ reče on, ko se mu mati bliža, da bi ga napravila.

„Tiho, tiho! ne smeva na glas govoriti, če ne bi naju slišali, in po naju prišli. Prišel je nek hudoben človek, kateri te hoče sabo vzeti in deleč deleč odnesti. Jaz te bom pa oblekla in s tabo pobegnila, da naju terdi človek ne vzame.“

To govoreča obleče skerbna mati ljubeznjivega sinka, vedno mu migaje, da naj bo tiho in pri pokoji, potem odpre vrata, zbeži iz dvorišča v nočno tmino z drago butarco. Bila je še zima in precej mraz. Tedaj sinka še bolj zadela, da bi ga ne zeblo.

Gre pa naravnost v Tomaževo bajto, kjer mu koj na okno poterka. Hitro ji odpró. Bilo je sicer pozno v noč, ali pri Tomaži so bili še vsi po koncu. Nenavadno so dolgo molili, kakor bi bili vedili, kakšne britkosti jih bodo v kratkem zadele. H koncu molitve je še Tomaž prav lepo pesmico zapel, ter sebe in vse Bogu zročil, rekoč:

„Življenje je popotve kraj, —
Kjer vsi viharji nam proté,
O ljubi Bog! pomoč nam daj
Če trud', britkosti nas more!“

„V dolini britke žalosti,
Ohrani, vari, vodi nas! —
In daj enkrat u večnosti,
Da hvalimo Te vedni čas.“

Čudno se jim zdi, da jih Špela tako pozno obiskat pride. Ali ona jim koj pove vzrok, rekoč: „Poslušajte, ljubi moji! jaz bežim; gospodar je mojega sinka prodal, ali jaz ga čem rešiti.“

„Kaj prodan! ne govorite tako!“ reče ostrašeni Tomaž.

„Da prodan je, pa tudi vi ste ž njim vred, Tomaž!“ reče Špela s terdo besedo. „Jutri na vse zgodej pride po vaju gerdi tergovec Halaj in vaju bo sabo odpeljal.“

Tomaž to slišati, se spervega zelo prestraši, oči se mu širijo, nem stermi, kakor v sanjah. Nekoliko potem se zopet zavé — pa ne da bi sirovo prekli-

njal in se togotil, temuč vda se v božjo previdnost in hoče s keršansko poterpežljivostjo vse terpenje prenesti in nikdar zoper božjo sv. voljo godernjati. Žena in Špela ga s solzami v očeh pregovarjate, da bi jo pobegnul, ali on jima krepko odgovori: „Ne grem. Kaj tacega storiti mi vest ne pripušča. Špela! s tabo je drugače, ne zamerim ti, da iz matrne lju-bezni svojega otroka rešiti hočeš. Z mano ni taka. Hočem ostati in voljno terpeti, sicer bi druge v nesrečo pripravil. Gospod me je zmiram doma našel, vedno sim mu bil zvest in pokoren, nikoli se tudi ni čez me pritožil; ne smem mu tedaj zdaj nezvest biti in ga prekaniti. Bog mi bo dal moč in svojo milost, da bom v vsih težavah in terpenjih zamogel voljno terpeti in stanoviten biti. Brez dvombe me je gospodar nerad in le v nar hujši sili prodal; prepričan sim pa tudi, da bo za vas, ljubi moji! z enako dobrovoljnostjo skerbel, kot dozday!“ —

Pri teh besedah ga solze polijejo, in se prav milo joka. Skerbi ga žena, skerbijo ga majhni otroci, kakšna jim bo prihodnost. Vender se kmalo utolaži, in Špelo zastran poti nekoliko podučí, da bi hitreje zamogla v Kanado priti. Ker že pozno prihaja, vstane nesrečna mati s sinkom, se poslovi, ter jim še naroči, da naj, ako bo mogoče, še njenemu možu beg naznanijo. Potem odide naglo v temno noč. —

Drugo jutro sta gospod in gospa Šelbi zavolj včerajšnih pogovorov nekako bolj utrudena pozneje kot drugikrat vstala.

„Ne vem, zakaj da Špele tako dolgo ni k meni, vsaj sim že parkrat pocingljala“, reče skerbno gospa.

„Pojdi, Andrejče! urno po njo“, veli zamorčiku, ki je nekaj v sobo prinesel. „Oh! uboga Špela!“ pošepta na tihem gospa.

Zamorček pride urno nazaj in pove, da ni nikogar domá, da je gotovo ubežala. Vse je pri nji vkobar, in predalčiki vsi prazni.

„Če je tako, je pa gotovo ušla!“ reče ostrašeno gospod Šelbi.

„Bogu bodi hvala! da bi bila le skorej v zavetji!“ veselo zaupije gospa.

„Kako vender nespametno govoriš“, jo pokara Šelbi. „Lepa reč zame, kadar Halaj pride in nič ne bo imel vzeti. S čim ga potem zatoliti? Saj me je že tako pisano gledal, ko mu nisim hotel koj otroka dovoliti; zdaj pa zvedivši, da ga ni, si lahko celo misli, da sim jaz tako naredil. Tega pa nočem, zelena gora! nak!“ — reče in zaderlešne z durmi, da se vse strese.

Kmaló so domači in drugi sužnji zvedili, da je Špela z otrokom ubežala. Vsi od kraja so bili veseli in so ji iz celega serca dobre sreče vošili. Tomaž pak je šel po navadi k svojemu delu, kakor da bi za vse to nič vedil ne bil. Zvesto se je tudi ogibal gospoda, da bi mu ne bilo treba odgovora dajati, še menj pa le besedice od Špele spominjati.

O napovedani uri pride Halaj po kupljena sužnja. Še preden pa na dvorišče stopi, mu nekdo pove, da je mati z otrokom zginila. To slišati se nečloveški

tergovec zelo razserdi ter jo nagloma dervi k Šelbitu v sobo. Tù tako nori in z nogami bije, da je bilo groza in malo je manjkalo, da ga ni sicer poterpežljivi Šelbi skozi duri posmodil. Tudi gospa se je zelo prestrašila in iz sobe zbeži. Vender se pa kmalo verne, ter trgovca s tem pregovoriti in potolažiti skuša, da mu berž zajterk napraviti da. Tako se je na videz od gospé potolažiti dal, ako ne bi bil naravnost begunko lovit šel. Med zajterkom ukaže gospa sužnjim, ki bodo s Halajam šli, da naj gredo po stari cesti, ker jo je una nar berže po novi mahnila, da bi ji tako več časa pustili, dalje priti. Sužnji ji vse na tanko obljubijo ter iz lastnega nagiba še več storé. Halaj namreč je imel precej divjega konja. Berž skoči eden k njemu, ter mu pod sedlo kopo lešnikov dene, da bi se potem splašil in se kupec tako zapoznil. Po zajterkovanji, pri katerem ga je gospa posebno dolgo zadržati vedila, pride Halaj na dvorišče, zasede konja, pa oj groza! kmalo se spenjati, divje pihati in tako becati začne, da je bil jezdic kakih pet komolcev deleč zadej obležal. Divji konj jo potem, jezdic oprosteno, naravnost v bližnji gojzd dirja, nekaj sužnjeve pa za njim, lovit ga. Po dolgem lovu ga vender vjamejo in srečno domú pripeljejo. Med tem je ura dvanajst. Halaj hoče naprej; spet ga gospa Šelbi prisili, da per njima kosi. Nalaš mu še, da bi se saj dolgo pomudil, s prav dobrimi jedili in pijačo postrežejo. In on se tudi tega ni branil, ker je bil posebno velik prijatelj dobrih jedi, in je rad tam trebuhu postregel, kjer mu ni bilo treba

svoje mošnje odpirati. Vender se pa pri vsem tem ni dal preslepiti, kakor da bi ne hotel več za Špelo. Hitro pa, ko odjedó, se poslovi, zasede konja in z njim nekaj sužnjev, in urno dirjajo, kakor so bili nagovorjeni, po stari cesti, da bi prave poti zgrešili. Toda po večkratnem prašanji kmalo Halaj zve, po kateri cesti ima slediti, in kam da se je narberže žena z otrokom podala bila. Tako morajo z veliko zamudo časa spet nazaj, in še le proti štirim so na pravi cesti.

III. POGlavJE.

Materna britkost in serčnost.

Strašno je bilo Špeli pri sercu, ko zapusti bajto strica Tomaža. Mož jej je pobegnil od grozovitega gospodarja; sinka so jej hotli prodati nekemu neznanemu človeku, ki z ljudmi kot z živino kupčuje; zapustila je kraj svoj, domovino svojo, zapustila edino prijateljico, katero je ljubila; vsega se je anala, kar ji je bilo milo in drago; ali da bi bila le zdaj revica vedila, kam in kako preganjavcam ubežati? Njene bolečine, njene britkosti popisati, omaga pero. Žalosti ji hoče serce počiti. V tej neizrečeni nadlogi se ozre proti nebu, ter prosi Večnega pomoči, da bi ne omagala in srečno rokam divjega tergovca ušla. Up ji da spet novo moč; hitrejši ko popred jo maha dalje, vkljub vsim bolečinam in napotkom. Če ravno so bile muke neizmerne za materno serce, jih je vendar srečno zmagala in ljubezen do svojega deteta in tem laglje, ker je bilo v veliki nevarnosti. Od konca sicer nekoliko nepokojno, se je vendar dalo kmalo potolažiti, ter materi mirno v naročju zaspí. Ko dan napoči, pride na veliko cesto, ki pelje v mesto Cincinnati, in ki je tik reke Ohio. Tu jame bolj počasno iti, da bi

kakega suma ne obudila, in tudi otroka zbudi, in ga potem za roko pelje. Bila sta tudi še precej čedno napravljena, da se jima ni bilo treba nikogar bati. In ako bi ju bil ravno kak znan človek srečal, si bi bil lahko koj mislil, da gresta v opravilu svojega gospodarja v bližnji terg.

Proti poldnu dospe zelo trudna in lačna v neko selo blizo reke. Brez straha se poda berž v kerčno zraven ceste, ter si jedi veli prinesti, se nekoliko okrepcati. Nihče je ni sumil, tedaj so jo kot druge popotne sprejeli in imeli.

Ko se oba za potrebo nasitita, jo odrineta spet naprej. Z velikim trudom dojdeta nekoliko pred zapadom solnca v terg T...., ki leži na reki Ohio. Bila jima je pa ta reka kot Jordan, ki je delil puščavo od obljubljene dežele zlate svobode.

Ali kolika žalost! Reka je bila zelo narasla, velike ploše ledú so semterje po nji plavale, ni bilo mogoče s čolnom čez njo prebroditi. Kaj je zdaj nesrečnima početi? Mati dene sinka svojega v posteljo, da si nekoliko odpočije; ona si pa ne da mira ne pokoja; vedno ji stoji pred očmi podoba strašnega človeka, ki je njenega sina kupiti in vzeti hotel. Pa tudi še ni dobra ura pretekla, kar je njen sinek zaspal, in že so preganjavci v terg pripihali. Špela stoji pri oknu in se ozira na tisto stran, odkodar je prišla, kar naenkrat zapazi Halaja s sužnjimi, ki so jo celi dan zastonj iskali. V tem hipu zgrabi spijočega deteta, in skoči skozi vrata naravnost proti reki. Ter govec jo zapazivši vdere za njo, ali ona oživljena od

materne ljubezni, skoči iz brega na led, ki se je po reki valil, in z ene ploše na drugo priskače vendar nazadnje srečno in vsa vtrudena kakor od same božje roke peljana na drugo stran reke. Hitro ji pride dober mož na pomoč, ter jo, ker mu je od kraja vse povedala, v kakšni nevarnosti da je, v bližnjo vas pelje in tam nekemu poštenemu kerčmarju zroči, kjer jo bomo tudi pozneje dobili.

Halaj viditi ženo ubežati in po ledu tako urno skakati, je sicer nekoliko osupnjen, pa se kmalo razserdi, in priseže po vsaki ceni begunko z otrokom dobiti. Da bi si od jezdarenja odpočil, se nazaj v kerčmo verne in tu na vse kraje premišljuje, kako jo nar hitreje vjeti. Sreča je pa tudi hotla, da ravno takrat dva čversta in vajeua lovca v sobo stopita, kterima zdaj svojo nesrečo potoži, ter jima veliko ponudi, ako bi mu hotla ženo lovit iti. Bila sta dobro poznana lovca *Lokas* in *Marko*, kterima je ta ponudba koj po volji bila. Vsaj jima ni bilo ljubše delo, ko sužnje loviti, pretepati in moriti. Berž jima da pijače, in kar sta še hotla, da bi se bolj uterdila.

Ker sta tudi posebno dobre pse imela, se jima ni bilo treba nad gotovim izidom bati in vsi trije sklenejo, prej ko bo mogoče, na lov iti. — O človek! kaj zamoreš storiti, ako zdivjaš! Hujši ko ris si, — človek zoper človeka! —

IV. POGLAVJE.

Nekaj iz življenja robskega trgovca.

Ta dan je bilo v Tomaževi bajti vse bolj žalostno. Kloba je koj na vse zgodaj s platnom opraviti imela, pa s tako urnostjo, kakor da bi se za kako ženitvanje mudilo. S tem je pa le hotla notrajno žalost prikriti, da bi možu prevelicega terpljenja ne delala.

Tomaž bere po dokončanem delu iz pobožnih bukvic, orožiti se s poterpežljivostjo, molitvijo in krepkostjo k skorejšnemu odhodu in prihodnjim mukam. S popolno vdanostjo v božjo sv. voljo pričakuje vsaki čas grozovitega trgovca. Milo se mu pa stori, ko pomisli, da mora tako nagloma svojo ženo, svoje otroke zapustiti in tiran biti v daljne tuje kraje, — da mora zapustiti svojega gospodarja, za ktere ga je pripravljen bil, vsaki čas nar hujši muke prestati, in tudi kri in življenje dati, ako bi bilo kdaj potreba. Te in enake misli bi ga bile lahko obupnega storile, ko bi ne bil Bogu zročil sebe in svoje drage družine. Zapoje si k večji serčnosti sledeče verstice:

„O Bog! naš Oče mili
 Ti naša bramba v sili
 Tvoj perst naj me peljá! —
 Če tvoja roka brani
 Me v ptujšini neznani —
 Povsoti sim domá.“

Da bi vsaj preveč po njem ne žalovali, jih potolaži s tem, da ga bo morde čez kej časa gospa Šelbi odkupila in nazaj poklicala. Ne dolgo potem stopi zares gospa v bajto. Bila je tudi ona vsa objokana in žalostna, jih pozdravi, ter reče:

„Tomaž! pridem ti“ — pri tej priči jo polijejo solze in okoli stoječe pogledaje začne glasno jokati in vsi Tomaževi ž njo vred, da bi bili še terdi kamen ganiti mogli.

„Ljubi moj Tomaž!“ reče spet blaga gospa, ko se izjoka „nič ti ne morem zdaj sabo dati, kar bi ti hasnilo, vsaj veš, če ti denarja dam, da ti jih bodo spet vzeli. Vender ti pa gotovo obljubim, da se te bom vedno spominjala, in ko spet nekaj zlatov spravim, pa odkupila; do tistihmal pa zaupaj v Boga in v njegovo neskončno pomoč!“

V tem trenutku se odpró duri, in v hišo stopi gerdi Halaj. Koj zagromi, da se vse pretrese, *nad Tomažem, da naj se urno spravi.*

Brez godernjanja vstane koj Tomaž, vzame svoje brešno in z milim pogledom na svoje nedolžne otroke in nesrečno ženo gre iz hiše in se na velik za to nalaš napravljen voz vsede, in vsem še enkrat zadnji

„z Bogom“ zakliče. Potem ga dene Halaj, da bi bil brez vsih skerbi, v železje, kar je vse gledavce razkačilo. Ali on jim reče, da mora tako delati, če ne bi se mu ravno taka primeriti zamogla, kot s Špelo in z veliko drugimi, ki so mu na poti ubežali.

Ko vse v red spravi in dobro poveže, požene konja in nagloma zderči voz spred oči žalostnih gledavcov. Nekaj pa bi bil Tomaž rad storil, namreč se še posloviti pri mladem Šelbitu, kterege pa ravno takrat doma ni bilo. Bila sta si vedno dobra, mladeneč je večdel k njemu dohajal, ter z veseljem njegove nauke poslušal in se po njih ravnal. Zvedivši tedaj mladeneč, da je bil Tomaž ravno kar odpeljan, zasede konja, in po ravno tisti poti za njima dirja. Doteče ju pozno pri neki kovačnici, kjer je Halaj Tomaža še na rokah vkleniti dal, bavši se namreč čverstega zamorca.

Milo je bilo viditi, ko se po kratkem govoru Tomaž in mladi Šelbi, ki ga je ljubil, kot svojega očeta, poslovita z zagotovilom, da ga morajo prej ko bo mogoče odkupiti, ter mu še da v spomin neki zlat, kterege je na vrat pod oblačilo v večji varnost obesil.

Kmalu tudi tega zapusti in spet dirjata sama po dolgočasni cesti, zamišljena v zgodbe preteklih dni. Vender je bil neizrečen razloček med njima. Oba, Halaj in Tomaž sta imela oči in ušesa, oba roke in noge in občutke kakor drugi ljudje; v zunanjem je bil sicer med njima ta razloček, da je bil Tomaž črnkaste, Halaj pa bele boje. Grozno razločno pa je bilo njuno notrajno, Tomaž sama poterpežljivost,

Halaj pak ošabnost, sebičnost in brez vsih blazih čutil. Obema so tudi druge misli v glavi rojile. Halaj je premišljeval Tomaževe lastnosti, med drugimi njegovo telesno moč, njegove ude in život in kako bi ga nar boljše in nar dražje prodati zamogel. Nadalje prevdarja, kako bi si še več tacih korenjakov, možkih ali žensk nakupiti, lepó ogleštati in z velikim dobičkom v denar spraviti mógel. Pri vsem tem pa tudi sebe ne pozabi pohvaliti, kako da *človeško* s svojimi sužnji ravná, ako se lepo zaderže, nasproti pa, da, če so mu nepokorni, jih kakor *pse* pretepati sme. — Iz tega se lahko spozna njegovo nravno in dušno stanje. —

Tomaž pak je to premišljeval, kar je zjutrej bral. Med drugimi si ponavlja na glas lepe besede iz sv. pisma: „*Nimamo tú stanovitnega mesta, ampak prihodnjega iščemo.*“ Misli se naenkrat na gori *Korun*, kjer je Učenik in Zveličar sveta zveličanske čednosti razlagal in tiste blagroval, *ki so čistega serca, ki zavolj pravice, po nedolžnem, preganjanje terpé.* To ga je vžgalo s krepostjo, ter ga še celo z velikim veseljem napolnilo, tako preganjanemu biti, med tem ko otroci sveta v hudobijah, v nesreči, v obupnosti tavajo, ter se za dan sodbe pasejo.

Halaju nazadnje že vender dolgičas prihaja. Da bi spet kej početi imel, privleče iz žepa popire ko rjuhe velike ter začne prebirati. Ker se je le malo razumel, in mu niso bile druge reči nič v čislih, le po zadnji strani z debelimi očmi pregleduje, kjer so bili sužnji, somnji, in druge ropotije zaznamvane.

Posebno si je pa imena sužnjih in somnje vselej dobro v glavo vtepel. Kakor pri živini gredo tudi pri sužnjih na starost, lepoto, debelost in gibčnost za delo; tedaj je pri vsacem somnji vse sklicano, da se vedó kupci po tem ravnati. Da se pa še poprej pripravijo, že to v časopisih svetu naznanijo.

Ko se Halaj dovolj časopisov nagleda, se proti Tomažu, ki je na svojem mestu mirno sedel, oberne, ter mu pove, da hoče drugi dan v bližnje mesto Vilamstoven na somenj iti in tam še več sužnjeve nakupiti, ter mu smeja se reče: Ne spleča se mi, da bi tebe samega proti jugu vlačil, moram tedaj še kej prikupiti, da bo več dobička. Med somnjem te bom pa v tamošnjo ječo, za sužnje pripravljeno, shraniti dal, da se mi ne bo nobene reči bati.“

Te besede je sicer Tomaž z njemu navadno poterpežljivostjo zaslišal, vendar ga nekako speče, ker mu še zdaj mirú ne privoši in toliko ne zaupa, čeravno mu je bil dozdej vedno zvest in pokoren. Zvečer že dospeta v imenovano mesto. Brez narmanjšega ugovora se Tomaž koj podá v zaznamvano ječo.

Drugi dan je somenj. Veliko tergovcov, ki so s sužnjimi kupčevali, se snide na odločenem mestu. Nar perva je bila na versti Hagara, žena pri 60 letih, ki je bila na videz starši zavolj toliko in toliko nesreč in nevolj in neizmernega dela. Tudi je bila na eno oko slepa in že zeló prihuljena. Zraven nje stoji njen sin Ivan, ljubeznjiv mladeneč pri 15 letih. Letà ji je ostal od peterih, ktere so ji vse iztergali in prodali. Ti je bil še njeno edino veselje, in ki ga je

tudi neizrečeno ljubila in skerbela, da bi obá skupej eden kupil. Pomilovanja vreden *prozor!*

Nagloma se zdaj Halaj skozi množico pririje. H vsacemu sužnjemu posebej gre, ter ga potipa napred v ustih, potem po životu, veli roke vzdigovati, nekoliko semtertje hoditi, v vsem tako, kakor z živino na somnjih delajo, poskusit jo ali bo za kupca ali ne. Nazadnje pride še k fantu, ter mu skakati, z rokami mahati itd. ukaže. Ko vse tako pregleda, gre k mizi in pričakuje tu mirno, z rokami v žepku in s smodko v ustih začetka kupčije.

„No, kako se vam zdé?“ ga vpraša nekdo pri mizi. —

„Mislim kupiti 3 nar mlajših“, odgovori Halaj možko.

„Tako pa že ne bo“, ga spet uni zaverne, „zakaj stara žena in njen sin gresta skupej enemu. Kdor sina kupi, mora tudi ženo.“

„Kaj neki? stare ne maram, ni za nobeno rabo več, za mene posebno ne“, odgovori Halaj krohotaje se.

„Tedaj je res nočete?“

„Za noben *groš* ne, tudi ne, ako mi jo zastonj dajo. Vsaj je skor slepa, šantava in še celo kakor se mi zdi norčava.“

„Tega bi mati ne mogla preterpeti, ako bi jo od sina ločili.“

„Prav lahko“, odgovori Halaj.

Zdaj se prične dražba. Stari materi hudo serce tolče, radovedna je bila zvediti, kako se bo izšlo.

Sinka pa bolj k sebi potegne, in mu reče: „Le okleni se me dobro, Ivan! da naju bodo skupej prodali.“

„Oh! mati, jaz ne tako, bojim se nasprotnega“, odgovori Ivan žalostno.

„Morajo, morajo, zakaj brez tebe mi ni dalje živeti!“ reče mati, na vsih udih trepetaje.

Razun Hagare in njenega sina so bili že vsi drugi prodani. Dva od teh je kupil Halaj. Zdaj pride na versto Ivan. Velé mu, da naj se dobro obnaša in svojo urnost pokaže.

„Oh!“ zaupije mati, „nikarte ga od mene ločiti, prodajte naju skupej, kakor so nama obljubili.“

„Tiho bodi, žena!“ jo nekdo posvari, „boš že na versti, počakaj da z drugimi končamo.“ To rekši ji ugrabi sina, ter mu ukaže skakati in letati. Zastonj so vse prošnje nesrečne stare matere, zastonj njen jok in stok, vse je zanjo gluho, nihče se je ne usmili. Lepi Ivan je s svojo obnašo vsim dopadel, eden družemu so ga hotli prekupiti, vender ga nazadnje Halaj, ker je nar več obljubil, dobi.

„Vzemite, kupite še mene, gospod!“ prosi objokana mati, „kupite me za božjo voljo, sicer mi je žalosti umreti!“

„Meni tudi, ako bi to storil!“ odgovori terdoserčni Halaj, ter ji herbet oberne.

Zdaj se še Hagare, kot nar slabši, usmilijo. Kupi jo skor pod nič neki prijazen mož, ki je zavolj nje že z marsikterim govoril, da bi ji ne delali taci h bolečin, toda z vsakim zastonj. Koj jo pelje k Ivanu, da bi se ž njim pred odhodom še zadnjikrat poslovila.

„O mati! mati!“ jo prosi in tolaži Ivan „nikarte vender tako neizmerno žalovati! Vsaj tudi meni serce britkosti počiti hoče. Toda ne moreva si drugače pomagati, poterpiva, vdajva se. K temu ste pa še vi dobrega in ljudomilega gospodarja dobili, da se vam ni treba nobenih hudin bati.“

„Mogoče! naj že bo, kakor Bog hoče! vedno te bom pa pogrešala, nikoli pozabila. Ti si moj zadnji ljubeznjivi otrok. S tabo vse zgubim, življenje nima dalje za me veselja. O Bog! daj mi skor umreti!“ —

Tu ji preseče grozoviti Halaj. Strašno zagromi nad njima, ter potem materi brez usmiljenja ihtijočega Ivana iz rok izterga, ga unema dvema pridruži in vse tri vkup v ječo pelje in vklene.

Drugi dan gredó na parobrod. Kakor Halaj so tudi drugi prišli in svoje nakupljene sužnje v spodnje luknje z robo vred pomašili. Veličansko je parobrod vodeno planoto brazdal in tiču enako po reki doli plaval. Bil je lep dan, zatorej veliko šumenje med popotnimi, ki se vsi zgor na pokrovu barke nad raznimi rečmi razveseljujejo. Ali vse drugačno je bilo spodej v temnih za *blago* pripravljenih kotih! Tu so sužnji razne starosti in spola, in ječijo in obžalujejo svojo nesrečno osodo eni bolj, eni menj, kakoršna jim je bila izreja. Vsaj jim še belega dne, lepega solnca gledati in se po svojem veseliti ne privošijo! Tu stoka mož po svoji ženi, s katero se je nedavno zaročil, zdaj pa brez njenega vedenja vjet in prodan bil. Tam žena po svojem možu in po svojih otrocih, v kakem drugem kotu mladeneč ali deklica po zgub-

ljenih starših; tù sedi mirno na žaklji Tomaž, pri njem mladi Ivan, ki molčé zgubljeno mater obžaluje. In tako več družih.

Popotnim zgorej pač ni bilo tako pri sercu, kot sužnjem zdolej. Tu se veselé starši s svojimi otroci, otroci s svojimi starši, mati z materjo, oče z očetom, in marsiktero vganjajo oprosteni namreč od vsih skerbi in težavnega dela.

Zdaj priskaklja mično dete iz spodnjih kotov po stopnicah k materi na palubo, ter ji pošepeta: „Oh mama! tu je en mož, ki s sužnjimi kupčuje, zdolej ima več tacih kot sim jaz in še družih velicij mož.“

„Reveži!“ odgovori gospa nekoliko bolj glasno, z očevidno nevoljo.

„Kaj je?“ jo vpraša zraven stoječa gospodična.

„Spodej pod nami je veliko sužnjev“, odgovori poprejšnja.

„Ki so vklenjeni“, pristavi še dete.

„Sramota je res za našo domovino, da še kej tacega terpi, kot je strašna sužnost“, potoži spet mati.

„Res je tako, ali če bolje pomislim, ima tudi svoje dobro“, poprime neka druga gospa, pred katero sta njena otroka veselo skakljala, za besedo: „Bila sim že večkrat v južnih krajih“, pravi dalje, „ter sim se prepričala, da se sužnjim sploh bolje godi, kakor ko bi bili svobodni.“

„Morebiti“, ji odgovori miločutna mati, „se to včasih in pri katerem zgodi, ali nar grozovitniši za sužnje je, da jih dušno zanemarjajo, da tako neusmi-

ljeno ž njimi ravnajo, da jih kot živino ločijo, jim vse blagejši čutila potrejo in sploh božje in človeške postave z nogami teptajo!“

„Pa saj tudi ne delajo tako pogostoma in splošno, kakor vi mislite“, odgovori spet una z dvema otrokoma.

„Res je tako, že marsiktero leto sim v Kentukijski deržavi prebila“, jo naglo zaverne poprejšnja, „in prav veliko tacih prigodkov vem povedati. Godi se sploh tako, da se Bogú usmili! Le pomislite, kako bi vam pri sercu bilo, če bi vam zdaj naenkrat pobrali svoja ljubezniva otroka, ali bi zamogli to brez serčnih bolečin prenesti?“

„Naše čutila in občutki sploh so vsi drugačni, kakor pri sužnjih; nikakor se me z sužnjimi primerjati ne moremo“, beseduje lahkomišljena gospa.

„Vaše govorjenje mi da sumiti, da celó nič sužnjih ne poznate“, odgovori spet ljudomila gospa. „Jaz pa o tem drugače sodim. Zagotovim vas in vse, meni je ta reč znana, ker sim med njimi rastla, da so ravno tako rahločutni in dobroserčni, če ne še bolj, kakor me.“

„Tega bi se ne bila nadjala in tudi ne morem nikakor razumeti, da bi sužnje kakor druge ljudi imeli in jim kak poboljšek dali“, odgovori terdoserčna gospa ter še enkrat, da bi ne bila kej osramotena ali celo zmagana, poprejšnjo poterdi *da se sužnjim bolje godi, kakor če bi bili prosti.*“ —

Potem se začno moški o ravno tem predmetu pričkati.

„Gotovo je to volja božja“, poprime neki pileten mož, „da je Afrikansko pleme (t. j. zamorci) k sužnosti obsojeno. Sv. pismo nam pove, da je Noe sina Kama preklel ter mu napovedal, da bo med svojimi brati hlapec vsih hlapcev.“

„Tedaj res tako mislite?“ ga vpraša nekdo zraven stoječih.

„Res!“ odgovori prvi. „Božji previdnosti je tako dopadlo, uni rod večno vveržiti, in nam ne gre, se v božje neizvedljive sklepe vtikati in modrovati.“

„Če je pa tako“, se oglasi urno poprejšnji v šali, „je pa božja volja, in mi vsi brez razločka lahko s sužnjimi kupčujemo, kakor kterega veseli. Kaj ne, gospod?“ vpraša nadalje Halaja, kterega je tudi pogovor nekako mikati začel, „kaj ne, da moremo tako delati, zamorce kupovati, prodajati, semtertje vlačiti in dobro v strahu imeti, vsaj so h temu vstvarjeni! kaj ne?“

Halaj pa, ker ni razumel ne govora, ne vprašanja, se izgovori rekoč: „Meni ni ta reč znana; tudi bi ne vedel kej odgovoriti, ker nisim *učen*. Ter-gujem že od nekdej tako, da si kruha služim, vse drugo mi ni nič mar.“ S tem se konča govor. Vsak gre na svoj kraj, misleč da ima prav. Sicer bi ti ne bili mogli ne sužnosti odpraviti, ne na dan spraviti, ako bi je še ne bilo dozdej. S tega se pa lahko pre-vidi, kako so različne misli o zadevi sužnjih, in da človek človeka še malo spozna in ceniti ve. —

Opoldne ostane parobrod pri nekem tergu, kjer so nekteri odšli in spet novi došli. Med drugimi pri-

leti tudi mlada žena na barko in zvesto išče svojega moža, ki je bil med sužnjimi. Ko ga pa ugleda, gre naravnost proti njemu, ga serčno objema, in oba solze veselja, da se še enkrat vidita, pretakata. Srečna bi se bila čislala, ko bi bila zanaprej vkup živeti zamogla, ali čas ločitve se je naglo bližal! Zato se ju spet poprejšnja nezmerna žalost polasti.

To viditi uni dobromisleči mož, kteremu so bili ubogi sužnji zares pri sercu, se zjezi ter Halaja prav dobro prime, rekoč: „Prijatelj! kako morete tako nevsmiljeno ravnati? Ali se vam nič ubogi in nesrečni sužnji ne smilijo. Ravno grem v svojo domovino, in serce moje se radosti širi, ako se spomnim svoje žene in svojih nedolžnih otročičev. Koliko veselja za nje, me spet viditi in objeti! Ali ravno to zvonjenje, ki bo zame veseli znam odhoda naprej v domovino, je za ta dva, tukaj ju glejte! strašno naznanilo, vedno jima ločenima biti! To imate; ali pravični Bog vas bo že enkrat kaznoval, bojte se ga!“

Nevsmiljeni tergovec pa ostane, kakoršen je bil in odide, da bi pri miru bil, na drugi konec barke.

Drugi dan ostane spet parobrod v nekem mestu, kamor gre Halaj, narberže na somenj. Ni še dobra ura pretekla, že se verne, sabo peljaje mlado mulatinjo in njenega otročička, ki ga je v naročju imela.

Mati je bila čedno oblečena. Zanjjo prinese črn hlapec skrinico z oblačili, ktero med druge reči na parobrodu zavali in spet odide. Ona pak se nekaj žalostno zraven na klop vsede in z otrokom igra.

Čez nekoliko pride Halaj k nji, ter ji nekaj pošepta, kar Tomaž, ki je tudi blizo sedel, ni razumil. Zapazi pa potem, da je bila žena naenkrat nepokojniši od poprej in da mu je glasno zavpila: „Nak, tega ne! Vi se le iz mene norčujete!“

„Če nočeš verjeti, poglej sem pisma“, ji reče Halaj prodajavno pismo pokazaje, „tu je kupčija storjena in od tvojega poprejšnega gospodarja podpisana. Plačano je že tudi vse, tedaj se ne norčujem!“

„To mi ne gre v glavo, da bi me moj gospodar tako grozno goljufati zamogel. Nak! to ni res in ne more nikoli biti“; odgovori s povzdignjenim glasom mulatinja.

„Tega se lahko pri teh gospodih prepričaš“, ji odgovori spet Halaj. „Prosim, gospod! nagovori enega popotnikov, preberite mi tole pismo. „No! kaj je neki?“ reče z ramami majaje popotnik, — pismo je podpisano in zapečateno od J... V..., ki očitno priča, da je mulatinjo Lucijo in njenega otroka prodal. Ne vem pa, kaj bi bilo v njem napčnega. Tako mora biti, kakor je pisano“, odgovori popotnik in se strani oberne.

Ker je bilo govorjenje vedno bolj glasneje, pride še več družih zraven poslušat, per čem da je. Halaj se jim po mogočnosti prizadeva, dopovedati, kako hoče imeti.

„Ne dajte vender tako govoriti“, začne spet mlada mulatinja, vsaj mi je gospodar rekel, da pridem v *Luivil* (Louisville *), in da bom tam kuharica v

*) *Luivil* (Louisville) je nar imenitniši kupčijsko mesto Kentukijske deržave na reki Ohijo, in precej zelo oddaljeno od mesta Cincinnati.

neki gostivnici, kjer je tudi moj mož že. Leto mi je gospod rekel, ne gre mi tedaj v glavo, da bi bilo to res, kar vi pravite, in da bi me zamogel nalagati.“

„Ne, ne, ljuba moja! prodal vas je, to je resnica, tako je pisano“, priterdi, ki je pismo pregledal. „Če je tedaj res taka, kakor pravite, je pa vse pričkanje zastonj“, reče mulatinja žalostno in omolkne. Otročička goreče na serce pritisnivši, oberne Halaju herbet in zre debelo v morje, ki ga je parobrod brazdal. Hladen veterc ji popihljava čelo; u vodi se svetijo solnčni žarki in se ji nehoté v oko bliščé, blizo nje donijo sladki glasi veselih popotnikov, z eno besedo: toliko novih reči in veselic jo obdaja, da bi bile družega popolnoma osrečile — ali ona je gluha klicom, slepa lepoti narave, potert je bil njen up, bila je kakor iz jasnega zadeta, serce žalostno in silovito otoženo, le še smehljajoče dete, ki ga je dojila, jo nekoliko tolaži. Poljubuje, bimčka, ujsa ga, si tako serčne bolečine olajšati, in če je ravno sčasoma kaka vroča solza na nedolžnega obličje padla, se je vendar njega pogledavši lagano vtolažila in opomogla. —

Otrok je bil še le kakih 10 mescov star, pa vendar že neznan velik in močnih udov, tudi zelo vesel in nepokojen, da je mati ž njim dosti opraviti imela.

„To je zares ljubeznivo dete!“ reče popotnik svojemu tovaršu. „Koliko je neki staro?“

„Deset mescov“, odgovori mati.

Da mu potem nekaj sladkorja v ustica, ter ga poboža, rekoč: „Zares, to je lepo dete!“ Potem ju

zapusti žvižgaje in gre na drugi konec k Halaju, ter se s tem pogovarjati začne:

„V resnici“, lepo ženo ste kupili, gospod Halaj!

„Tako, tako, bo že“, odgovori Halaj in zasmodi smodko.

„Greste, kaj ne, v južne kraje ž njo? kam neki jo bote prodali?“ ga vpraša spet uni.

„Mislim, da bo za kako veliko *kerčmo* kakor *naláš*“, odgovori tergovec, „posebno ker je dobra kuharica. Če jim ne dopade, naj jo pa za kej družega porabijo, postavim za pobiranje pavole, za kar bo po mojih mislih prav dobra, ker ima velike perste. Gotovo mi ne bo ostala, pri nji sim si zadel, da še nikol ne tako.“

„Kaj pa bo z otrokom?“ ga spet vpraša uni.

„Narberže ga bom tudi prodal“, reče Halaj ter še hujši smodko žge.

„Ha! tega bote pa že pod nič dati mogli!“

„Bom vidil. Toda je precej rejen, močnih udov, tudi pri tem se ne bom spekel.“

„Vam verjamem. Ali opravit je veliko, preden tako otroče odraste.“

„E, kaj hočeva dalje besedovati. Vem, da bo že dober mesec tekati, skakati in govoriti zamoglo“, reče Halaj.

„Gospod! pri meni bi pač se lahko zredilo“, prosi uni, ker je moja kuharica svoje dete zgubila; padlo je namreč v žehtnjak in v njem, ker je bil poln, utonilo. Namesti svojega bi lahko zdaj tega redila.

Mislím pa, da vam bo všeč, ako vam 16 *dolarov* zanj ponudim.

Halaj odkíma in reče, da ga za ta kup ne more nikakor dati.

„Koliko pa vender hočete? ga spet kupec nagovori.

„Povedati vam moram svoje mnenje“, reče Halaj, „da sim otroka sam obderžati sklenil, in ga bom še le čez kake dve leti prodal. Otroče je zdravo in veliko obeta; morebiti bo že v 6 mescih 100 dolarov vredno. Če bi ga pa vender dati mogel, ga pod 50 dolarov nisim v stanu dati.“

„Oho! vi se šalíte, to ne more resnica biti!“

„Zares, tako hočem!“

„Če že mora biti, vam dam 30 dolarov več ne morem“, odgovori kupec.

„Če ste ga res barek, dajte mi 40 dolarov in ne bo vaša ne moja veljala“, nasvetuje Halaj.

„Naj že bo!“ reče kupec po kratkem premišljevanji in oba si vdarita v roke, v znamenje, da je kupčija storjena.

„Še nekaj, gospod! kje stopíte na suho?“ ga še poprašá Halaj.

„V Luivilu!“ odgovori vprašani.

„V Luivilu! no, to je kakor nalaš za naju. Ravno o mraku pridemo tje, otrok bo spal, mater bom že kam speljal, da ga ji bova brez njene vednosti vzela. Tako bo nar kračji pot in brez vsega šundra storjeno.“

Halaj to rekši, prižge spet smodko in spravi denar.

Bil je lep, tih večer, ko parobrod v Luivilsko barkostajo pride in tam počasi utihne. Mulatinji je otrok v naročji zaspančkal in ona zaslišavši ime mesta, položi spijoče dete na varen kraj, ga lepo zadela, potem pa nagloma v mesto odide, tam svojega moža iskat.

To je bilo Halaju po volji. Viditi, da mati v mesto leti, gre po dete ter ga kupcu zroči, rekoč: „Varite se ga zbuditi, sicer bi začelo vekati in bi ne bilo utolažiti.“ Vse to prikima terdoserčni kupec, ter se v hipu med množico zgubi.

Kmalopotem dajo na parobrodu znamenje k odhodu. Vsi se vračajo nazaj; tudi mulatinja, ki je zastonj svojega moža po zaznamvanih krajih iskala, pride s sladko mislijo, da jo bo vsaj nedolžno dete nekoliko razveselilo. Ali, kakšna žalost, kolik osup za nesrečno mater! ko ljubčika zvesto išče, pa ga nikjer dobiti ne more.

„Oh! kje je moj otrok?“ zavpije ona neizrečeno žalostna.

„Lucija!“ jo pokliče Halaj z imenom, „otroka ni več, je prodán, prej ali slej moraš vediti. Sabo bi ga ne bila nikakor mogla vzeti, ker bi ti bil napotje delal, zato sim ga prodal, in sicer dobremu in miloserčnemu gospodu, ki bo gotovo bolje zanj skerbel, kakor bi bila pa ti zamogla.“

Mulatinja umolkne in glavo pobesi. Grozna žalost se je polasti, glasno joka in stoka in kliče ime

svojega deteta. Toda zastonj, nihče se je ne usmili, nihče je ne tolaži. Ali bi jo bil Halaj in njegovi tovarši tolažiti zamogli? — Oni, ki so bili že tolikrat priče tacihi nečloveških djanj, katerih serca so bile zamorjene blažjim sočutkom, ki so v hudobijah rastle in nikoli v naukih svete vere podučeni bili, oni ne zamorejo nikoli nikogar tolažiti, marveč se še posmehujejo, ter jih veseli, da so raztergavši vse naravne vezi kej grozovitega storili, svoje mošnje polniti in človeka kot živino prodajati. Vsakega družega bi bil mogel pogled nesrečne matere ganiti, ter mu serce odpreti, ali tem, posebno Halaju, je bilo to kej navadnega — vsakdanji kruh, kterege si je tako lahko, pa tudi tako grenko služil.

Od prevelike žalosti omotena se zgrudi na tla; roke ji omahnejo, oči se svetijo ko steklo, ne sliši, ne vidi ničesar — molči, čeravno so se ji ustnice premikovale.

Halaj to viditi, meni, da se je žena vpokojila, in pride k nji tako in je prederzen in brezčuten, da hoče nesrečno tolažiti. Govori ji nesramnež od njene lepote, od prednost južnih krajev, da bo narberže srečo tam našla, se s kakim drugim omožila in spet mati ljubeznjivih otrok postala. Na vse mu nič ne odgovori; ker pa le ni hotel jenjati, ga, da bi se ga vender znebila, milo prosi, da bi se od nje pobral, ker ji vse to nič mar ni. Viditi, da nič ne opravi, marveč da ga je še celó s svojo serčnomilo prošnjo ganila, odide na drugo stran in se, kakor bi se sramoval, v svoj plajš zavije.

Tomaž, ki ni deleč v enem kotu čepel, je bil tiha priča dogodjaja z ženó. Neizrečeno ga je bolelo, viditi mater toliko terpeti, in brez tolažnika v tej grozni nesreči biti. Rad bi jo bil nagovoril in k poterpežljivosti opominjal, pa revček ni smel, sicer bi bil morebiti še tepen.

Nastopila je tiha moč. Nebrojno zvezdic migljá po širokem nebesu in razsvitlja nočno tmino. Druzega se ne sliši, ko veršenje vode, ropotanje koles in parne stroge. Popotniki so se vsi k počitku podali, ter za spanje namenjenih prostorov poiskali.

Tudi trudni Tomaž se zavalí na klop, vender misel na nesrečno ženo mu ne dá oči zatisniti. Še nje-mu je hotlo serce počiti prevelike žalosti, ki se ga je tako strašne reči viditi polastila. Nekako ves terd postane in neobčutljiv za merzlo sapo, ki mu je nasproti pihala.

Večkrat zasliši tudi stok in jok nesrečne, ki je nagloma vstala, pa spet se na tla vergla, in včasi tudi zavpila: Oh! kaj čem začeti? O Bog pomagaj mi!

Bilo je že davnej polnoči. Tomaž nekoliko zaspi — ali nagloma ga glasen šum in ploskanje vode prebudi *). Vzigne oči, ter pogleda tje, kjer je bila mulatinja, pa oj groze! ni je bilo več. Misli si koj, da je revico mogel um zapustiti in da je bila tako tirana, v vodi svoje notranje bolečine ugasiti. Oh, koliko nesreč naključí vender sužnost! Narprej so jo prodali, potem ji otroka vzeli, zdaj se ji pa še namesti tolažiti jo, s hlinjeno besedo prilizovali in šale vganjali

*) Glej podobo str. 49.

— ni bilo še dovolj ranjeno serce, morala je še ob um priti in se volovom zročiti. Bodi ji milostljiva sodba božja!

Zjutraj zgoodej pride Halaj po svojih sužnjih gledat. Narpred gre na mesto, kjer je bila mulatinja. Toda kakšna groza ga spreleti, ko mesto prazno dobi. Brez daljnjega mujenja začne vse kote preiskovati, nadjajoč se, da se mu je morebiti kam skrila, da bi ga ne vidila. Ali zastonj, ni bilo mogoče nar manjšega sledú najti. Nazadnje pride še k Tomažu, ter ga prosi, mu povedati, če kej od mulatinje ve. Odgovori mu žalostno, da je na vse zgoodej slišal neko šumenje, kakor šterbonk u vodo in da potem pogledavši na mesto mulatinje tisto prazno zagleda. „Brez dvoma je morebiti ona“, konča Tomaž „v vodo poskočila in se tako rešiti hotla.“

Pri teh besedah terdoserčni Halaj le ene ne zine, poslušal je, kakor ko bi se za nobeno reč več ne zmenil. V resnici je pa že njegovo serce tako okamnelo, da bi ga tudi smert, ne kaka druga strašna nesreča ganila ne bila. Vsaj je bil že tacih prigodkov navajen. Marsikteri sužnji mu je že v rokah vgasnil; koj je pobijal in moril, ako mu je kdo zopervati se prederznil. Le nekaj mu je bilo vselej žal, namreč, da je denar zavergel, ker bi bil lahko veliko dobička naredil. Toda tudi tega se je bil že privadil, ter se je z mirno dušo k mizi vsedel in v svoje računске bukve v versto „zgubičkov“ ceno Lucijo zarisal.

Stric Tomaž.

Lucia srečno vide.

Drugi dan prisope parobrod s ptičjo hitrostjo v reko Misisipi in po nji kmalo do Novega Orleansa, kjer je bil Tomaža prijazen in dobroserčen gospodar kupil. Tu se mu je dobro godilo. Kako je potem ž njim bilo, bo potem povedano.

V. POGLAVJE

Imeniten gospodar

Nekoga pomladanskega dne pride pozno popoldne že prileten popotnik v priprasto selšče Kentukjskega in se utrvnost v prvo gostinico poda. Bila je vsa natlačena z ljudmi, da je koraj še pri peči kotiček za se dobil. Bil se večidel domači seljani, ki so sploh prihranega obnašanja, pa vendar tudi semterje zelo neotesani in sitovi, posebn v kerčmi. Vask je po svojem delal, in se tje vsedel, kjer so mu je zljubilo. Pri severno—Amerikanci je tudi čkanje to baka zelo v navadi, ker ga brez veličega truda in leto gosti pridela. V kerčmi po navadi vask čika, zato tudi vse opljuje, na desno in na levo, da vse kršnem leti.

Prilji popotnik, nepoznaje nikogar zraven sebe, vzame za kratek čas neki časopis v roke, in ga začne na vse kraje premetavati. Ker mu političke novice niso bile všeč, gre na zadnje plet, kjer so bile znamenita zastonj množil reči.

Prebere tudi sledeče znamenilo od avtorja, ki je gospodarju povednil:

V. POGlavJE.

Imeniten gospod.

Nekega pomladanskega dne pride pozno popoldne že prileten popotnik v priprosto selišče Kentukijskega, in se naravnost v prvo gostivnico podá. Bila je vsa natlačena z ljudmi, da je komej še pri peči kotiček za se dobil. Bili so večidel domači seljani, ki so sploh priljudnega obnašanja, pa vender tudi semtertje zelo neotesani in sirovi, posebno v kerčmi. Vsak je po svojem delal, in se tje vsedel, kjer se mu je zljubilo. Pri severno — Amerikancih je tudi čikanje tobaka zelo v navadi, ker ga brez velicega truda na leto dosti pridelajo. V kerčmi po navadi vsak čika, zato tudi vse opljujejo, na desno in na levo, da vse križem leti.

Ptuji popotnik, nepoznáje nikogar zraven sebe, vzame za kratek čas neki časopis v roke, in ga začne na vse kraje premetavati. Ker mu politiške novice niso bile všeč, gre na zadnjo plat, kjer so bile naznanila zastran mnogih reči.

Prebere tudi sledeče naznanilo od sužnjega, ki je gospodarju pobegnil:

„Meni podpisanemu je mulat Juri ubežal. Meri 6 čevljev, je svitle polti, in kodrastih rujavih las, govori lepó, zna pisati in brati in je sploh omikan; sicer ima še tudi velike znamke na herbtu in plečih, zavolj večkratnega tepenja (kaznovanja) in na desni roki mu je čerka *H* vžgana.

Kdor mi ga živega dobi, prejme 400 dolarov plačila; in ravno toliko tudi kdor mi ga ubije.“

Hari Harison,
v Kentukii.

Nehote si je popotnik to naznanilo nekoliko glasneje bral, ker ga je posebno zanimivalo. Nihče se ne bo temu čudil, ako zve, da je bil sam oskerbnik Vilson, pri katerem je imenovani Juri zadnič delal.

Neki drugi pivec, čverste postave in dobrega serca, je vse besede dobro razumel, in ko Vilson konča, zgrabi uni časopis, in ravno tje pljune, kjer je bilo naznanilo tiskano.

„*To je moje mnenje!*“ reče in verže časopis na stran.

„Kako? kaj? čemu tako delate? ga upraša osupnjeni Vilson.

„Kar sim tukej s časopisom storil, ravno to bi tudi vredniku, ako bi bil tukej; kakor Judu bi mu v obraz pljunil, da kej tacega tiskati veli“, odgovori razkačeni. „Kdor ima tacega sužnjega, kakor je ta, in ž njim lepo ravnati ne zna, pač ni vreden, da bi ga še dalje imel. Take naznanila so zares, fejte bodi!

v sramoto naši deželi! Tako jaz mislim, tako jo bom tudi vsakemu v zobe povedal.“

Vilson mu molče priterdi in on začne lagano spet naprej pripovedovati.

„Tudi jaz imam sužnje, prave junake, ki me imajo radi in me slušajo, kar jim zapovem. Če hoče kateri iti, naj le gre mu ne branim, in ga tudi iskal ne bom. Tako ravnam in se tudi nikoli tega ne kesám. Ako sužnji vedó, da jim je dovoljeno popustiti, kadar kateri hoče in da se ž njimi dobro ravna, ne uidejo, marveč so še pridniši in gospodarju veselje delajo. Tudi je mojim znano, da sim jim že pisma, jih oprostiti, naredil in da bom v kratkem vse, kolikor jih imam, za svobodne spoznal. Povem vam pa tudi, gospod! da ga v tem celem kraji ni tacega, kateremu bi sužnji toliko storili, kot ravno meni. Zročil sim jim konje po 500 dolarov vredne, da so jih v Cincinnati na somenj peljali, zvesto so mi potem denar za prodane zročili. To pa le zato, ker sim jim dober; vsaj si lahko mislite, da bi mi bili tudi lahko ušli. Če človek lepo ž njimi ravna, se vede vsak kakor človek; če se pa kot z živino ž njimi ravna, so pa nasproti tudi le živina.“

„Imate popolnoma prav! dragi moj!“ mu reče Vilson prijazno. „Kar tega človeka tiče, ki ga pisмено razglašujejo in iščejo, vam zamorem povedati, da ga osebno poznam in da je čverst nadepoln mož. Ravno ta je tudi nekaj let pri meni v tvornici (fabriki) delal in se prav umno in izverstno obnašal. Še celo strogo za čiščenje lanú je bil z najdel in v

vsi svoji obnaši razodeval, da je glava. Ali nagloma, ne vem zakaj pride njegov gospodar ponj ter ga sabo domú peljá in kakor živino napreže.“

„Gerdobe človeka!“ zaupije uni, „da mora vender tako neusmiljeno in nehvaležno ravnati s tistim, kateri mu je toliko prislužil, ter mu celó obćenokoristno strogo znajdel — in zdaj mu še namesti zahvalnega darú, znamnje osramotenja na desnico vžgati da! Ko bi jaz zanj vedel, gotovo mu tak znam pritisnem, da bi ga celi čas svojega življenja pomnil.“

Pri teh besedah priderdra kočija z enim konjem na dvoriše. Vsi v gostivnici so iz radovednosti skozi okna glave molili, pogledat kdo da se je pripeljal. Vratca kočije se odpró in iz nje skoči zal in čedno napravljen gospodič, ki gre naravnost v gostivnico, spremljan od svojega kočijaža. Tu ga vse gleda od nog do glave, on se jim pa spodobno prikloni in nankrat vsim prikupi, tako da se spet, nagledavši se, k svojim kupcam vernejo. Bil je zares lepo zraščén gospodin s rujavkastimi očmi, s svetločernimi lasmi in krivim nosom, da mu ga ni bilo koj pára.

Gostinčarja prosi, da bi ga v drugo sobo peljal. Tičas, preden se soba pripravi, se pa nekoliko vsede in ravno tisti časopis v roke vzame, kjer je tudi napred naznanilo zagledal. Prebravši ga reče bolj tiho svojemu kočijažu: „Tone! Spet iščejo enega mulata, velike postave, s svetlo poltjo, s kodrastimi lasmi in z znamóm na desni roci! Mar ni to tisti, kterega sva ravno pred v zadnji vasi vidila?“

„Mogoče, gospod Butljar! (tako se je imenoval) le znamnja se ne morem več spomniti“, odgovori kočijaž.

„Jes tudi ne, ker ga še vidil nisim“, odgovori ptuji gospod, odloživši časopis. Da bi že skorej svojo sobo imel, poprosi še enkrat gostinčarja s pristavkom, da ima še veliko pisanja in družih del.

To rekši se jame s svojim sosedom pogovarjati. Ti je bil priletni Vilson, ki je ptujega precej dolgo pazljivo pregledoval. Zdi se mu, kakor bi ga imel poznati, kakor bi ga bil že enkrat vidil in se ž njim pogovarjal. Obraz, obnaša, glas so mu tako znani, da ga je hotel nagovoriti, vendar mu vstavi ptujčev čmern pogled na jeziku besedo. Butljar, viditi željo priletnega moža, ga nekoliko bolj globoko pogleda in — spozna v njem svojega nekdajnega oskerbnika Vilsona. —

„Dragi moj Vilson“, mu reče, „ne zamenrite mi, da vas nisim tako spoznal, ter vam pristojne časti skazal. Vi ste me pa, kaj ne, koj spoznali? Sim namreč Butljar Oklanški.“

„Tako! da, da — — odgovori jecljaje Vilson.

Zdaj pride gostinčar Butljarju naznanit, da zamore v pripravljeno sobo, kadar hoče iti. Butljar ukaže svojemu kočijažu, mavhe in brešno v sobo nesti, Vilsonu pa reče: Neizrečeno me veseli, da Vas tukej dobim. Veliko imam z vami govoriti, bodite tedaj tako dobri, in pojte z mano, da se zamoreva od svojih reči brez vsega motenja pogovarjati.

Vilson prikima, čeravno se mu vse zelo čudno zdi. Prideta v lepo sobo, in ko strežaji odidejo, potisne Butljar zapah in sama ostaneta v sobi.

„Juri! ste mar vi?“ reče zdaj Vilson.

„Da, sim!“ odgovori gospodin.

„Kaj tacega bi se ne bil nadjal!“

„Kaj ne? da sim se našemil, da me ni lahko poznati“, odgovori Juri smeja se. „Z neko sokrovico sim si rumenkasti obraz pomazal in rujavkaste lase v černe spremenil. Tedaj se lahko prepričate, da mi z ongavim pismom nič ne morejo.“

„Vendar pa, ljubi moj! ste se v grozno nevarnost podali. Tega bi vam ne bil nikdar nasvetoval.“

„Nikarte ne, sam bom zato odgovoren“, odgovori on s terdo besedo.

Zastran Jurja je še opomniti treba, da je bil iz imenitne rodvine in po očetu Evropejskega rodú, kar je že pričal njegov obraz in njegova prebrisana glava. Mati njegova je bila sužnja posebne lepote; odtod njegova polt nekoliko rumenkaste barve. Lahko mu je bilo tedaj se tako namazati in obleči, da nikomur ni na sumu bil in da je prosto brez narmanjšega nadlegovanja popotoval.

Vilson je bil bolj boječ in je zdaj dolgo premišljeval, kaj storiti: ali nesrečnemu beguncu pomagati, ali ga pa celó po postavah sodbi zročiti? V njem se hud boj prične; vender se kmalo vpokoji, in Jurja takole nagovori: „Ljubi moj! ne čudim se in nočem vas zavolj tega grajati, da ste svojemu hudemu go-

spodarju ušli — ali samo to me zeló peče, da ste deželske postave prelomili ter jim zoperujete.“

„Ktere dežele, ktere domovine neki?“ popraša skerbno Juri, „nimam več domačije na tem svetu — le tihi grob je, česar si vošim in želim.“

„Nikarte tega, dragi moj! vsaj ne mislim tako hudo. Hočem le, da bi bili pokorni gospodarju in postavam, ker je tako božja volja in so vsi svetniki in pobožni ljudje tako delali, kar se v njih življenjopi-sih bere.“

Oh! ljubi Vilson! tudi jes sim tako mislil in ravnal in zvesto slušal, kar so mi koli ukazali. Ali zdaj je drugači, zdaj je bila hudobija mojega gospodarja nar veči stopnjo dosegla. Pred celim svetom zamorem reči, da sim prav storil, ker sim strašnim krempljem grozovitega trinoga ušel. V taki zadergi mislim, da je beg vsakemu pripuščen.“

„V resnici, prav naravno mislite o svojih zadevah“, poprime spet ljudomili Vilson, „vender se ne smem v tem vterditi. Kar kateremu božja previdnost določi, s tem bi mogel preterpeti.“

„Da, zares tako bi moglo biti!“ pravi po kratkem molčanji Juri. „Vendar ljubi moj! kaj bi storili, ako bi vas nagloma vjeli in od žene in otrok ločili, ter bi vas potem v sužnost prodali, da bi mogli celi čas svojega življenja kot živina delati? Mislim, da bi vas težko stalo, se s tem nesrečnim stanom zadovoljiti, marveč bi jo pri prvi priložnosti utekli in tako tudi božji previdnosti nasprotvali. Kaj ne?“

Vilson je bil nad temi besedami videzno osupnjen in ni vedil kaj odgovoriti. Vender ga pa kasneje prijazno opomni, rekoč: „Ljubi prijatelj! Vedno sim vam bil dober, storivši za vas, kar mi je bilo mogoče. Vaša sreča mi je bila vedno pri srcu. Povem vam, da ste v veliki nevarnosti, in da vam bo skor nemogoče, prostemu in zdravemu uiti. Pomislite pak, kakšna nesreča bo za vas, če vas vjamejo. Strašna vam bo pela. Ko vas dobro prebičajo in našeskajo, bote še mogli v sužnje kraje na somenj.“

„Gospod Vilson! tega se vam ni treba bati“, odgovori nagloma Juri. „Dobro sim z vsem preskerbljen in zavarvan, da mi ni treba nič bati. V sužnje kraje pa ne pojdem, to vas zagotovim, če se imam biti na življenje in smert.“

„Oh Juri! varite se tega, sicer bi z opoviro in branjenjem še hujše naredili, kakor je. Deželske postave nam to prepovedó. To bi bil očiten punt zoper domovino.“!

„Zoper mojo? mislite. Vi jo imate res, — ktera nek pa moja? kje ima sužnji domovino? In ktere postave so za nas? Mi si jih ne dajemo, mi se ne posvetujemo in ne volimo, tudi nikogar za svet ne vprašujemo. Kar za nas sklenejo, je to, da se še v hujši zatiranje in mučenje pomenijo in združijo. Povedó nam vsako leto od postave 4. *) m. serp. 1776, po kateri vladavci le od podložnih potrebno oblast dobé.

*) Ta dan bo praznično obhajan, ker so bile takrat zedinjene države neodvisne spoznane.

Naj pa prevdari zdaj pametni človek, kakšne so naše zadeve v oziru te postave.

Spet mu Vilson ni vedil kej odgovoriti. Umolkne in Juri začne naprej:

„Le pogledjte me, ljubi moj! dobro, ali nisim ravno tak, kot vi? ali nimam nog in rok in glave? nisim mar tak, kakor so drugi ljudje? Poslušajte me, kaj vam bom povedal. Moj oče so bili imenitnega stanu kakor vi, pa so, žalibože! malo zame oskerbeli ter mi namesti bogastva veliko dolgov zapustili, tako da so nas po njih smerti z vsim ostalim prodali, si dolgove plačati. Bili so dobra mati s sedmerimi sinovi na somenj peljani in eden za drugim prodani. Jaz pridem nar zadnji na versto. Pred gospodom, ki me je kupil, pokleknejo žalostna mati, ter ga serčno-milo prosijo, da bi še njih kupil. Ali grozovitni jih porine in na stran bacne s svojimi dobro podkovanimi čevlji! To sim z lastnimi očmi mogel gledati! Zadnje, kar sim še od preljube matere slišal, je bil njih jok in stok. Oh, kako rad bi jim bil na pomoč pritekel in jih tolažil — ali nagloma me zgrabi trinog, in me privezavši na sedlo bliskoma oddirja.“

„Povejte naprej? reče Vilson z veliko pazljivostjo.

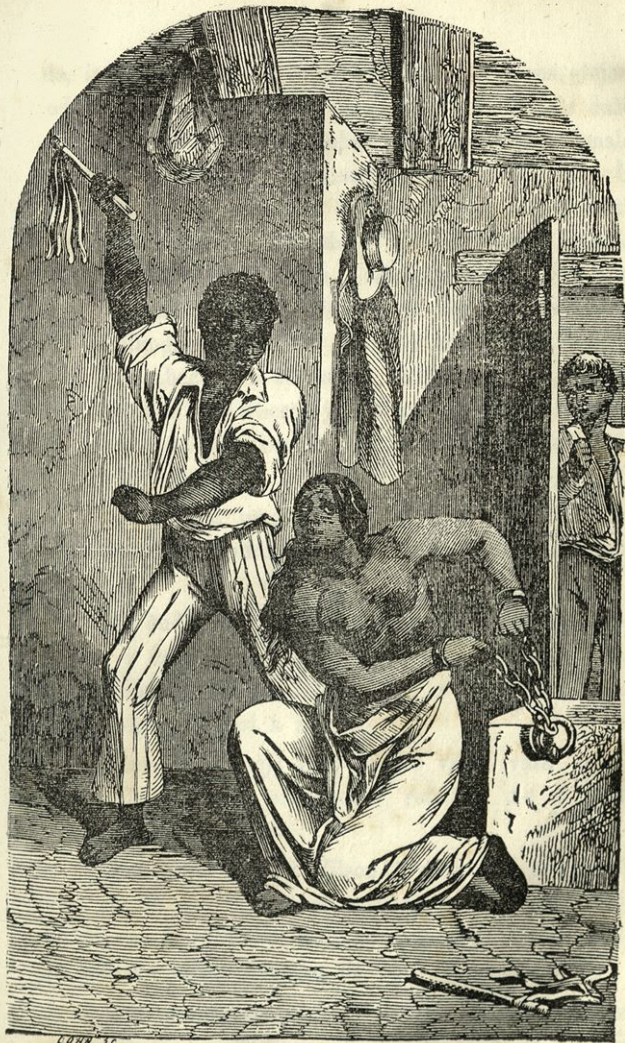
„Kupil je še ob enem moj gospodar mojo nar starši sestro, ki je bila pridna in pobožna deklina in ravno tako zala, kot so mati bili. Tudi je bila dobro izrejena in izobražena in se je vedila prav lepó obnašati. Spervega me je zelo veselilo, da sva bila skupej pri enem gospodarji, ker sim zamogel vsaj

včasih kaj ž njo kramljati. Vender se je moje veselje kmalo v grenko žalost spremenilo. Oh groze! slišati sim mogel pri družih, kako jo je gospodar pretepal, kako je bič žvižgal, kako je ječala in se kremžila — vse to pa zavolj tega, ker ni hotla ž njim grešiti. *) Strepetal sim, slišati take reči, persi so se mi širile, — ali kaj sim revček hotel početi, ker bi bilo vse započetje zastonj. Nekoliko potem jo pripelje dobro vverženo nek sužnji iz sobe, ter jo ravno pridšemu kupcu zroči, ki jo je mende koj na somnji prodal. Od tega časa nisim več od nje slišal! — Vedno sim bolj rastel in od leta do leta veči prihajal. Veliko dolzih let preteče, in zdelo se mi je, kakor ko bi bili že v večnosti, ker nisim imel tolažnika, ne prijatla, ne staršev, ne bratov, ne sester, ne družega človeka, da bi se bil zame zmenil — razun zvestega psa; topli, zmerjali in sostradali so me pa, da se Bogu usmili! Verjemite mi, da sim bil večkrat tako lačen, da bi se bil s psmi rad za nage kosti ruval; in vender nisim, ako sim tudi cele noči časi prejkokal, zavolj stradanja in tepenja žaloval in britke solze točil, marveč zato, ker sim bil mater in sestro zgubil in ker mi brez teh nihče na tem svetu prijatel ni bil. Veselja nisim poznal. Tudi nisim dobil prijazne besede, dokler da k vam pridem. Gospod Vilson! vi ste lepo z mano ravnali, me veliko dobrega naučili, brati in pisati, lepih čednost in Bogu in ljudém dopadljivo živeti. Bog naj vam zato plati! — Soznanil

*) Glej podobo str. 63.

sim se potem pri vas s svojo ženo. Vem da ni bilo boljše duše najti, kakor je bila Špela. Vzamem jo z dovoljenjem v zakon in dolgo časa prav mirne in vsele dni skupaj živiva. Ali kaj se v hip zgodi! Gospodar, menda nevošljiv mi, pride pome, ter me loči od žene in od otroka, od prijatlov in znancov. Vse kar mi je koli ljubo in drago bilo, sim naenkrat moral zapustiti — in potem delati kakor vol. Zakaj neki? — zato, mi veli, ker sim mende že pozabil bil svojega stanu in da me spet hoče kozje molitvice učiti ter mi v glavo vtepstí, da sim še čern pes! Pa tudi tega mu ni bilo dovolj. Ukaže mi, gospod Vilson! svojo ženo zapustiti in se z drugo poročiti dati! Tako je bila čaša mojega terpenja polna! — Pomislite pa zdaj, ali je to prav, in kako se mora goditi v deželi, kjer imajo prosti ljudje take pravice in da delajo, kar hočejo? Ne dražite me več, da sim se zoper postave svoje domovine pregrešil. Jaz sim zdaj brez domovine; upam pa jo spet kmalo dobiti; da bi le skorej Kentukijske meje za herbtom bile! Kanada bo potem moja domovina, ktere postav nikdar prelomil ne bom, vedno jim hočem pokoren biti. Ali varuje naj se vsak, mene zdaj ustaviti, sveta mi je svoboda, bojeval se bom zanjo do zadnje srage kervi. Če je bilo mojim prednikom braniti se pripuščeno, zakaj neki bi se jaz ne smel? Da bi le skorej vse pri kraji bilo. Bo pa bolje, ako Bog hoče in sreča junaška!“

Zvesto je Vilson Jurja celi čas poslušal, ter vse natanko zvedel, kakšna je bila dozdajna njegova oso-

COHN 25

Jurjeva sestra bičana.

1840

da, in kaj da ga je k begu primoralo. Do serca ginjen od pripovedi in ostudnih djanj, ki jih je iz cele duše merzil, začne milo jokati, debele solze ga polijejo, kmalo pa spet spregovori: „Da res! kleta bodi sužnost! O pojte vsi, ki s sužnjimi kupčujete, rakom žvižgat! Ali nisim zmiram rekel, da je sužnost prava nesreča za našo domovino, vidoma podkopovaje jo. Juri! le urno na noge! Samo varite se, da vas kdo ne zasači in da nikogar ne ubijete. Kje pa imate ženo, Juri! „Je tudi ubežala z otrokom“, odgovori Juri, „toda Bog ve, kam? Narberže jo je proti severju mahnila; ne morem pa prerokovati, ali se vidiva še kdaj na svetu, ali nikoli.“

„Ali je mar mogoče? ali je tudi ušla in kam, popustivši tako dobrega gospodarja?“ vpraša skerbno Vilson.

„Ni čuda, ker tudi večkrat dober in pošten gospodar v dolgove zabrede; postave pa pripuste, materi iz naročja otroka iztergati in ž njim dolg plačati“, odgovori Juri z nevoljo.

„Prav, ljubi moj! prav imate, vi in vaša žena! Nate tole v znam prijaznosti“ reče in mu v roke stisne en par dolarov.

„Zahvalim, gospod Vilson!“ reče Juri se brané, vsaj ste že dovolj z mano opraviti imeli, nočem zdaj, da bi vas še v kako zadrego pripravil. Tudi imam še začasno toliko denarja, da bom lahko shajal.“

„Jih morate vzeti, Juri! nočem drugače. Denar veliko pomaga, nikoli ga ni preveč, da se le po pra-

vem potu pridobi. Tedaj le vzemite, nič se vam zavolj tega ni treba bati.“

„Vam vstreči jih vzamem, toda s tem pogojem, da vam jih bom o svojem času, kadar bom več zamogel, spet vernil“, reče Juri in se vda prošnji.

„Povejte mi pa še, Juri! kako dolgo mislite popotovati? Pospešite se, da skoraj dosežete, kar ste sklenili. Čeravno ste si dobro zumili, da bi si je ne bili boljši mogli, vam vendar od vsih krajev nevarnost proti. Kdo je pa ta sluga?“

„Je mladeneč, kteremu gre vse upati. Pred enim letom je bil v Kanado pobegnul. Zvedivši pa, da je potem njegov gospodar iz jezé mater pretepstil dal, se verne nazaj, tolažit, in ako bo sčasom mogoče tudi odpeljat jo. Dozdaj je bil še ves njegov trud zastonj, vendar sim pa prepričan, da bo pod božjo brambo svoje nar serčnejši željo spolniti zamogel. Zdaj enkrat me gre do reke Ohio spremit, ter me z ljudmi soznanit, ki so tudi njemu čez mejo pomagali; potem pa pojde nazaj po svojo mater.“

„Nikdar vama ne morem preveč zažugati, da se varujta pred ogleduhi“, reče zopet Vilson, in Jurja, ki se je bil lepo napravil, z videznim dopadenjem pogleduje.

„Kaj ne, da vam dopadem?“ ga vpraša Juri; „morate vediti, da sim zdaj *svoboden* in da mi vse drugače kri po žilah teče.“

„Varite se, varite, ljubi moj! še niste na konji, še vas lahko vjamejo“, opomni Vilson. „Tudi ste napčno storili, da ste v to bližnjo kerčmo prišli, v

ktero nar več ljudi zahaja. Zares vaša prederznost je velika!“

„Ni tako ne, kakor se vam zdi, gospod Vilson!“ beseduje Juri. „Ne iz prederznosti, ampak zato sim sem prišel, ker me bodo tukej nar menj vohali. K temu sim se še, kakor vidite, tako preoblekel, da me celó vi niste spoznati mogli. Kočijaža tudi tukej ne poznajo, njegov gospodar deleč odtod stanuje. Tudi že po njem ni nikomur nič mar, ker ga že vsi mertvega mislijo.“

„Kaj pa vaš znam na roci, Juri?“

„To je spomin na Harita“, odgovori Juri, in pokaže roko. „Pred 14 dnemi mu naenkrat na misel pride, mi to čerko vtisniti, ker se je bal, da bi mu ne ušel. — Bodite pa le brez vse skerbi. Jutri na vse zgodej odideva, in bova še tisti dan v bližnji državici Ohio. Potujeva večidel le po dnevu, gostivnice obiščem nar lepši in se povsod verlo imenitno obnašam, da me vsaj ne more nihče za sužnjega imeti. Če bi se pa vender zgoditi imelo, da bi me vjeli, me pa mertvega mislite. — Toda še nekaj imam vas prositi. Ker mi je neznano, ali se vidiva še kdaj z ženo, in ker vem, da me ne bo nikdar pozabila, dajte ji pri priložnosti, ako je kje dobite, tole iglico, ktero mi je enkrat na mojega godú dan darovala, s serčno prošnjo, da naj kolikor more z otrokom v Kanado hiti in se tam z mano zedini.“

„S serca rad vam vse storim, kar le hočete“, reče Vilson s solzami v očeh; „upam da se vam bo

vse po sreči izšlo, zato prosite Boga, ki edini moč da in vas od vsih sovražnikov rešiti zamore. Zapajte v Njega in gotovo vam bo pomagano!“

Potem se poslovita in eden družemu sreče in zdravja vošita.

VI. POGlavJE.

Rešenje.

Špela je bila pri gostinčarji prav dobro sprejeta. Ker ni bilo ravno moža domá, ji žena streže, da bi se od prestanih bolečin zopet opomogla. Njen mož, z imenom Bird, je bil svetovavec pri državnem sovetu v Vašingtonu, in v velikih rečéh zelo Vilsonn podoben. Tudi on je v sercu sužnost čertil; v djanji pa se je po postavah ravnal in nekako tesen in boječ bil. Če je pa za ktereга begunca zvedil, ali da bi ga bil preganjati mogel, ni tega storil, se ni zatajil, marveč je na tihem revežu pomagal ali pa eno oko zatisnil, da bi preganjani sovražnikom v roke ne padel. Posebno je bil dobrovoljen; vender kdor ga ni bolje poznal, bi ga bil celo terdoserčnega imenoval. Nesrečnim pomagati, je bilo njegovo nar večí notranje veselje; nikoli se ni dolgo mudil, ako se je dalo nagloma zgoditi.

Še tisti večer pride iz mesta nazaj. Brez ovin-
kov mu skerbna žena razodene, da je ta dan nesrečna sužnja z otrokom k nji pribežala in da ju z božjo voljo pomoči prosi. Mož je spervega na videz nekako nevoljen, besedovaje, da se tako ravnanje s

postavo ne strinja, da ji, če bi to storila, ravno nasprotujeta; vender se kmalo potolaži, zagledavši trudno ženo na ležišču, kako v spanji večkrat na kviško šine in po svojem otroku tipa, braneč ga pred sovražnikom; in ko mu potem zbudivši se vzrok k begu razodene, je celó svoje službe pozabil. Ni bilo še tudi veliko časa minulo, ko mu je nemila smert otroka pri ravno tej starosti, kot je Hari bil, pokosila, in kako neizrečena je žalost staršev po ljubljenih, — vse to ga hipoma prestvari, da je bil brez vsih opovir Špelo rešiti pripravljen. Da bi jo pri sebi v svoji hiši obderžal, se mu nevarno zdi, ker je bil ravno pri poti in zeló od ljudi obiskovan. Sklene jo tedaj enemu svojih prijatlov v gojzdu zročiti, kjer bi bila varniši skrita pred preganjavci. Tudi mu je bil ti prijatelj, Tromp imenovan, ko pošten in pravičen mož znan, kteremu gre v taci zadevah vse zaupati in od kterega je vedil, da bi raji svoje življenje dal, kakor pa nesrečnega izdati. Tudi Tromp je imel nekđaj veliko sužnjeve in lep kos zemlje, da so mu jo obdelovali. — Viditi pa, koliko terpé in kako gerdó se semtertje s njimi ravná, osvobodi vse in potem svoje zemljišče proda in se v tem gojzdu s svojimi sinovi naseli.

Bird jo želi še koj to noč k svojemu prijatlu Trompu spraviti. Da bi pa gotov bil, se sam, čeravno zelo truden, napravi in koj vpreči ukaže. Potem spravi Špelo in Harita na voz, ju lepo zadela in nagloma brez šuma oddirja. Ker ni bilo ravno tako deleč, pridejo kmalo tje in Tromp jih lepo in prijazno

sprejme. Berž mu zastran teh nekaj pové in naroči, kako vprihodnjič ravnati, da bo prav, potem pa nagloma, kakor je prišel, spet odide, da bi saj nič sumljiv ne bil.

Tù, v tem samotnem kraji, ostane Špela z otrokom več dni, se po preteklih žalostnih dnevih spet okrepčati in za prihodnjo pot pripraviti. Med tem sta ji bila pa tudi že Tomaž Lokar in Marka, vedno jo zvesto iskaje, na sled piršla in vsaki dan Trompovo poslopje zalezovala. Tromp je tedaj na skrivnem, brez natančnejšega razodetja nevarnost, da bi je ne bil preveč ostrašil, nevtégoma k svojemu prijatlu pelja. Bil je to dober in bogaboječ Halidaj s svojo malo družino. Tu bi se skrivaj in s pomočjo tega moža v Kanado pripravljala, ktera ji je bila tú veliko bližjeje.

Špela se je kmalo vdomačila ter z veseljem prihodnosti pričakovala. Domači so ji bili s serca dobri, ter so ji z vsem po mogočosti postregli. Bili so Kvakerijanci, t. j. krivoverci, ki imajo veliko posebnost in so zeló raztreseni po severno-amerikanskih državah. Vender so pa, ako njih zmote prezremo, zelo prijazni, odkritoserčni, priprosti in človekoljubivi. Navado imajo tudi sploh, da vsakega tikajo.

Halidaj je bil že precej priletan, 60 let star mož, njegova žena, po imenu Rahel, blizo petdesetih. V celem okrogu so Kvakerijanci stanovali in se vsi za eno veliko občino imeli. Bili so tudi s vsimi naseljenci bližnjih krajev v tenki zvezi, ter splošno v *enem* zedinjeni, namreč: *nesrečnim in preganjanim*

pomagati in jih v varno zavetje pripraviti. Posebno pa so bili sužnjim dobri; kterikoli je le k njim pribežal, mlad ali star, mošk ali ženska, vsak je bil z ljubeznijo sprejet. Pervi so bili Kvakerijanci, ki so se l. 1766 in 1775 na vso moč prizadevali sužnost odpraviti, in s sužnjimi spet kot z ljudmi ravnati. Zares so tudi po vsih krajih vsak svoje oprostili in nikakor sužnjih pri svojih delih ne terpé. Zatorej vsak sužnji begunec nar raji, ako le more, k Kvakerijancom pribeži, ker je potem skor rešen. Ker imajo pa ti pogostoma z lovci, ki begunce zalezujejo, dosti opraviti, in njih počenjanje pri lovu vidijo, se tako umno obnašajo, da malokterega pri osvobodnji izgube.

Tudi Juri je zanje vedil, ter jih Vilsonu ko prijatle imenoval. Potem se je s svojim slugom k njim podal in tam skrivej tako dolgo čakal, dokler da je pripraven čas prišel, se v Kanado preseliti. Ker so Kvakerijanci med sabo v zvezi, — eden za vse in vsi za enega — je Juri kmalo za svojo ženo zvedil. Nevtegoma se k Halidaju poda in zares po dolgi ločitvi spet svojo ženo Špelo in svojega sinka veselo objame. Radosti ne morejo govoriti. Solze veselja in žalosti točijo, po kratkem molčanji nagovori Juri svojo ženo takole: „O, draga moja! ti si dobra in veliko bolji od mene; zato si bom pa tudi prizadeval, vsigdar tebe posnemati in nikdar od pota pravičnosti ne odstopiti, kakor pravi kristjan živeti in umreti. Pomôzi nam Bog, da skorej srečno v Kanado dojdemo,

kjer bomo nove življenje živeli, kjer nam bo solnce boljši in topleje sijalo!“

Tu prebijejo vsi skupej ene dni. Treba je pa bilo skerbeti, da bi skorej v Sandusko in odtod na parobrodu v Kanado prišli. Zakaj nevarnost je bila blizo, in preganjavci že spet za petami. Kvakerijanec *Pinehas* je bil v neki kerčmi, kjer je mnogo govoric zastran sužnjih slišal. Razun mnogo družih sta bila tu tudi Lokar in Marko, prežaje na vhajavce in pogovarjaje se, kako jih naprej poloviti. Menda sta že za drugi dan sklenila, ker jima je bilo znano, z dvema bričama k Halidaju iti, begunce vjeti, zvezati in poprejšnjim gospodarjem zopet zročiti, da bi jih kaznovali in potem poprodali. In tudi sebe nista pozabila, koliko da bota v kratkem dobička naredila in poslužila. Toda človek obrača, Bog pa oberne! —

Pinehas se, toliko važnega zvedivši skrivej iz kerčme zmuzne in naravnost k Halidaju hiti, povedat mu, da naj gostovi beže prej ko je mogoče. O polnoči že sedé na vozu, ki bliskoma derči proti znamenvanemu kraju. — Lovca jo tudi kmalo, kakor bi bila ovohala, odrineta. Ko pa na potu zvesta, da so jima spet ušli, zasedeta brez pomude svoja konja, ž njima dva briča in še nekaj pijancov, ktere sta v kerčmi najela, obljudivši jim obilno pijače. Dirjajo na vso moč za vhajavci, ali k sreči jih še le takrat zagledajo, ko so že na varnem kraju bili. Mahnili so jo namreč s poti v bližnje pečevje, kjer je *Pinehas* za varno zavetje vedil. Bila je tu namreč precej visoka skala, le po eni vozki poti se je moglo gori na

visočino, vse drugo je bila gola stermina. Tu zdaj gredó, vsaj jim ni bilo drugače mogoče pred preganjavci uiti. Nar. prvi gre Pinehas z otrokom v naročji, da bi pravo pot kazal, potem Tone, ki svojo staro mater štiporamo vzame, za njima Špela in versto sklenc verli Juri. Pogum ji daje moč, stopajo kar morejo, ker je bilo vse drugo zastonj. — Na vse zgodaj prihrume že preganjavci za njimi, ki so jih spodej ugrabiti in zvezati mislili. Grozno pa preklinjajo vidivši, da je njih up po vodi splaval, in da bo zdaj vse žile treba napeti in še bo morebiti vse zastonj.

„Šmentaj, Lokar! to ne bo nič“, spomni Marka.

„Kaj? Kakor so ti psi gori prišli, je mende tudi nam mogoče. Vsaj ne boš pred skalo trepetal, tepec. Uiti nam zdaj ne morejo, naj počno, vse je zastonj. Polovili jih bomo, kot lesice v luknjak. Tedaj, kaj čakate?“

„Lahko po nas streljajo, da bomo eden za drugim pocepali. Nikar brez prevdarka, gre za življenje!“ pravi spet eden tovaršev.

„Ohà! kako se vam hlačice tresejo,“ odgovori smeja se Lokar. „Tu ni nobene nevarnosti, pred črnimi psi se nam ni treba bati, ker so preveč boječi, da bi se nam zoperstavljali.“

„Jaz pa vem za prigodke, da so se ravno zamorci s vsim pogumom bojevali in sovražnikom veliko opraviti dali. Zato me nič kaj ne mika, po teh kurjih gredéh gori plezati“, reče Marka.

Zdaj se prikaže na visočini Juri, ter jim z možkim glasom zavpije: „He! kdo ste in kaj hočete?“

„Prišli smo v hajavcov iskat“, odgovori Lokar. „Tu je sodnjiško pismo. Ali niste vi Haritov Juri sužnji?“

„Sim, ali sužnji nisim več! Zdaj sim svoboden, smem ženo in otroka svoja imenovati. Le pridite sem, vse hočemo s puškami sprejeti in se braniti do zadnje srage kervi.“

„Ste se prenaglili, tako vam ne gre govoriti vpricho sodnjiškega hlapca“, odgovori eden bričev. „Mi dva imava pravico, vas vjeti; tedaj nar boljše storite, ako se nam z lepim vdaste, vsaj vidite, da je vse zopervanje zastonj.“

„Vem, kaj da ste in kakšne pravice imate“, odgovori terdo Juri. „Znano mi je dobro, kaj da ste sklenili, ako nas vjamete. Ne bote dobili v pest ne žene ne otroka, da bi ju kot živino po somnjih vlačili in prodajali. Tudi za mene in za Toneta se pod nosom obrišite, ne bote naju imeli in gospodarjema zročili, da bi bila tepena, da bi se kri scurkoma cedila. Vaše postave sicer to dovolijo, ali sram vas naj bo in vaše predstavljene, z ljudmi tako delati. Nimate nas še ne, vse vaše prizadetje je zastonj, in vam tudi več ni treba za nas skerbeti, ker gremo iz dežele. Svobodni smo, pod milim nebom, svobodni kakor vi, in nimate nam te svobode kratiti, drugače se bomo bolj pisano pogledali.“

Te besede, s katerim je Juri tako možko svoj sklep razodel, so večidel vse spodej nekako presunile,

da umolknejo. Le Lokar se za vse to govorjenje ni nič zmenil, marveč skrivaj nabaše samokres, ter ga na Jurja sproži, rekoč: „Vsaj dobimo za mertve ravno toliko kakor pa za živega, tedaj hura nanj!“ K sreči se ji Juri še o pravem času umakne, da ga ni celo nič zadela. Liza se o puku nekoliko prestraši in glasno zakriči; vender jo Juri potolaži in potem ukaže Tonetu, samokrese nabasati in se pripraviti, ostudnega sovražnika sprejeti.

Lovci so se precej posvetovali, kaj začeti. Nankrat vstane Lokar in nastopi naravnost nevarno pot na skalo, in za njim nekaj družih serčnejih. Ravno se hoče Lokar pri ovinku okoli skale zaviti — kar počí, puf, Pinehas k njemu skoči in ga v globočino potisne. *)

„Tri sto medvedov; to so pravi vragi! kaj nam začeti?“ vzklikne Marka in jo dervi po ozki stezi nazaj, kar je mogel. Ravno tako storé vsi njegovi pajdaši. Eden spred družega hiti, da jih je bilo groza viditi. Posebno sta briča dobro cverla, ker nista rada s tako derhaljo opraviti imela. Spodej se nekoliko ohlade, pa ne, da bi spet kej zabavljali, temuč od kraja vsi se pozgubé in razidejo. Dva od njih sta bila vender še tako usmiljena in gresta po Lokarji gledat. Dobita ga čez dolgo še le v globoki jami, kamor je revež padel bil. Krogla ga je sicer zadela, vender ne nevarno. Nar več je pa od padca dobil, in gotovo bi se bil ubil, ako bi se ne bil po vejah zadrževal. Ker se ni nič zavedel, ga hočeta, mu rane za-

*) Glej podobo str. 77.

Pinehas in Lokar.

vezavši, na konja spraviti in v bližnjo kerčmo peljati. Ker jima pa v naglosti ni mogoče, ga pustita in nagloma oddirjata, da bi vsaj sebe rešila.

Pinehas in Juri in vsa nju tovaršija pridejo iz skale doli, se tu narprej Bogu za srečno rešitev zahvalijo, potem pa gredo Lokarja iskat.

„Marka! ali si ti?“ ji vpraša Lokar s slabim glasom, ker jih ni spoznal.

„Nak! Marka ni več!“ odgovori Pinehas, „tega je veter nesel, ne mara več zate. Tù so drugi prijatli, ki bodo zate skerbili.“ To rekši mu še terše, ko sta una dva storila, rano obveže, da kri popolnoma jenja. Počasi jih je tudi spoznavati jel, kdo da so in kako je vender mogoče, da mu tisti, ktere je ravno kar preganjal, strežejo in ozdraviti pomagajo. Denejo ga potem v kočijo, ter ga k nekemu znanemu Kvakerijancu dovedejo, da bi per njem ozdravel. Čeravno ni bila rana nevarna, vender je več tednov terpelo, da se je popolnoma okreval. Tičas se je ves premenil, na duši in na truplu, posebno ker so mu bili tako prijazni in je vsega dovolj imel. Poprej je Kvakerijance iz dna serca čertil, jim kljuboval, kar je mogel, ker so mu begunce skrivali; zdaj jih pa toliko bolj ljubi, ker mu kakor domačemu sinu strežejo in le besedice žalega ne rečejo. Ne sliši ne godernjanja, ne prepira, ne zmerjanja, povsot tihi mir kraljuje, nihče ga tudi v sladkem pokoji ne moti. Vse to mu terdo rušo, s katero je bilo njegove serce obdano, zmehča, grozoviti lovec postane naenkrat krotak človek. S serca se mu gnjusi poprejšnje pregrešno ravnanje, obžaluje svoj

nesrečni stan in nikdar več kaj takega storiti obljubi. Da bi se koj saj nekoliko hvaležnega skazal, podučí Jurja in njegovo družinico, kako da jim je ravnati treba, da bi varno čez mejo prišli, kako da imajo v Sandusku storiti, da bi se srečno zmuznili bričam, in kako nar hitreje na parobrod priti.

Narprej tedaj odideta Tone in njegova mati, neke dni potem Juri, Špela in deček Hari in spet v Sandusku pri nekem znancu nekoliko počakajo, da zanje priložen čas pride, s parobrodom oditi. Do tistihmal se pa dobro pripravijo in preoblečejo, da niso bili potem lahko spoznati.

Špela se napravi v možko obleko. Lepo se ostriže in očedi, da bi je ne bil pri prvem pogledu spoznal. Juri se ji čudi in nasmeja, vender se nič kaj noče njegovo obličje zjasniti.

„O kaj ti je, Juri?“ ga zato Špela vpraša. „Še en dan je in ena noč, in potem smo prosti v Kanadi, potem — koliko veselja za nas, le pomisli!“

„Oh, Špela ravno me še to skerbi, kako na parobrod priti. Bolj, ko se čas k odhodu bliža, bolj mi serce trepetaja, kaj, ko bi nas ravno zdaj zasačili?“

„Ne boj se, Juri!“ mu reče Špela pogumno, „in zaupaj v Boga. On, ki nas je dozdej milostljivo obvarval, nam tudi zanaprej ne bo svoje roke odtegnil, ako ga zanpno na pomoč pokličemo. Pod njegovim varstvom smo brez nevarnosti povsod in tudi v sredi sovražnikov. Le pomni, še danes pridemo v svobodno deželo.“

„Če je pa tako“, reče Juri, „hočem pa popolnoma mirn biti in se božji volji vdati, in Njega za srečen odhod prositi.“

Špela potem odide v drugo sobo in se tam popolnoma prebleče. Nazaj pride mož, da jo je še Juri komej spoznal. Podučí jo še, kako se ima odkrivati, in s plajšem ravnati. Potem pa gredo skupno na parobrod. Pridruži se še neka znana gospa iz Kanade k njim, kateri malega Harita zročé, ki je bil tudi v dekliškem oblačilcu, da bi celo nič sumljivi ne bili. Z moško urnostjo stopi narprej Špela na parobrod, in zanjó vsi drugi, in se tako vedejo, kakor nar večí gospoda. Nihče ni nar manjšega suma nad njimi imel. Juri semtertje po barki se sprehajaje, sliši pri vhodu dva človeka govoriti, takole: „Dete plentaj!“ pravi eden zmed njih, ki ni bil nihče drugi, kot zviti Marka, „vsacega sim dobro pogledal, pa vender nikogar zapazil, s katerim bi se moje popisovanje popolnoma strinjalo. Po barvi soditi, sim sicer par tacih vidil, ki so nekoliko podobni, ali ni lahko vsacega prijeti, posebno take gospode ne.“ Vender ga te besede nič ne prestrašijo in on se spet meni tebi nič k svojim podá. Potem se pa razidejo, vsak na svoj kraj in pričakujejo odhoda.

Kmaló zazvoni in parobrod začne počasno pihati, — pótem pa zmiram nagleje, tako da so imeli v kratkem mesto deleč za herbtom. Neizrečeno je veselje rešenih. Na kolena padejo in Boga hvalijo, da jim je srečno ulti dal. Drugi dan pripíha že parobrod bliz Kanadskih bregov, ktere vsi z velikim ve-

seljem pozdravljajo. Vedno bliže in bliže so, še en trenutek, in srečno stopijo vsi na svobodno zemljo. Njih tovaršica jih potem k nekemu kat. misjonarju dopelje, ki jih je z radostjo sprejel in po mogočosti zanje skrbeti obljubil. —

Ker so zdaj pri dobrih ljudeh, jih zapustimo začasno, pogledati, kako se kaj Tomažu godi. —

VII. POGlavJE.

Veselje.

Popustili smo Tomaža na parobrodu „Misisipi“, ki jo je proti jugu pihal. Imel je kratek čas. Dela navajen je zmiram kej počel, se proti lenobi ali goderljanju in nepoterpežljivosti zavarovati. Zdaj je pri izkladanji blaga, zdaj pri nakladanji pomagal, in se sploh proti vsem popotnim tako uljudno obnašal, da se je še celo terdoserčni Halaj ganiti, ter mu iz rok in nog železje pobrati dal. Ako se ga je otožnost polastiti hotla, in mu domači večkrat na misel pridejo, pa na tihem moli in Boga še večji poterpežljivosti prosi. —

Med popotnimi na parobrodu je bil tudi bogat kupec iz Novega-Orleana z imenom Šent-Klar, na poti v svojo domovino iz dežele Vermonske, kamor je šel s svojo šestletno hčerjo Evangelino prijatle in znance obiskat. Sabo je pa vzel tudi *Ofelio*, svojo sestrično, da bi mu potem doma namesti bolne žene gospodinjala.

Evangelina ali pokrajšano Eva — kakor so jo navadno klicali — je bila ljubeznjiva deklica, in je s svojo lepoto, s svojo urnostjo in navadno veselim

obrazom vsem dopadla. Ni bilo dne, da bi je ne bilo na palubi (Verdeck), kjer je po več ur semtertje skakljala, in zdaj kormila, zdaj dralko (Compass) in parostroke gledat tekala. Tudi v kuhinjo je večkrat prišla; sploh pa ni bilo dela, da bi ga ne bila od blizu ali deleč gledala. Vsem je bila ljuba, vedno vesela, in žalostna le takrat, ako je mem Halajevih sužnjih, milo jih pogledovaje, iti mogla. Večkrat se jim tudi približa, in njih verige s svojimi nježnimi rokičami tiplje. Smilijo se ji ti reveži, zato hitro odteče, toda spet kmalo nazaj pride, ter jim pomaranč, orehov in družih sladkorij prinese. Veselja ji serce poskakuje, vidivši, kako radostno so njene darila sprejeli.

Neko posebno nagnjenje je pa do Tomaža v sebi občutila. Čeravno so otroci večidel z vsacim prijazni, ljubijo vendar čez vse prave prijatle otrok, s kterimi posebno lepo in odkritoserčno ravnati znajo. Tako je že tudi večkrat od strani Tomaža pogledovala, in otročarije, ktere ji je naredil, s posebno zadovoljnostjo vzela.

Enega dne jo tudi vpraša, kako ji je ime?

„Evangelina“, odgovori „akoravno me ata in vsi drugi le Eva kličejo. Kako je pa vam?“ ga vpraša Eva.

„Jaz sim pa Tomaž“, pravi on, „otroci so me pa sploh doma *Stric Tomaž* imenovali.“

„Jaz vas bom tudi tako, ker vas imam zelo rada. Tedaj, stric Tomaž! kam greste?“

„Ne vem, ljuba moja!“

„Ne veste?“ reče začudjeno Eva.

„Nak. Prodan bom, pa sam Bog ve, kam in komu“, odgovori Tomaž.

„Moj ata vas lahko kupijo“, reče naglo Eva. „Koj danes bom za vas prosila, da vas kupijo. Oh, kako srečna bom potem!“

„Lepa hvala, blaga gospodična!“ reče Tomaž in se prikloni.

Parobrod potem pri majhni luki obstoji, da bi za kurjavo potrebni les naložili. Tomaž gre brodnikom pomagat, Eva pa skoči k svojemu očetu, sporočit, kar je obljubila. Pri odhodu še stojita na palubi zraven deržaja, in gledata v penečo vodo — kar nenkrat ponevedoma Evangelina v vodo pade. Oče hoče za njo, vender ga priderže, kjer je že med tem drug doli poskočil. Bil je Tomaž. Ker je dobro plavati znal, jo je kmalo ugrabil in ž njo nazaj priplaval. Oče je od strahu v omedlevce padel, pa se zopet kmalo zavedel. Tudi Evangelina je bila kmalo dobra; le strahú nekoliko še bleda skače že drugi dan na palubi.

Tomaž ni kar nič plačila terjal, marveč se je na tihem radoval, da je že tako hitro svoje hvaležno serce razodeti zamogel. Evangelina je pa tudi pri očetu s par besedami vse storila. Koj je v njeno prošnjo dovolil in od Halaja sužnjega Tomaža kupil.

Solze hvaležnosti polijejo Tomaža, ko mu Evangelina sporoči, da je odkupljen. „O Bog!“ zdihne s celega serca, „Bog ga blagoslovi in mu stoterno poverni vse, kar mi je dobrega storil!“

„Bog daj!“ odgovori Šent-Klar. „Upam pa, da bote prav zadovoljni s svojim novim gospodarjem. Znete pa tudi s konji v caker hoditi?“

„O, kako pa da“, odgovori veselo Tomaž, „pri poprejšnjem sim imel vedno ž njimi opraviti, ter sim jih celo kupovat hodil.“

„Prav tako, bote pa še pri meni konjsk hlapec, toda s tem pogojem, da se mi ne smete pogosto vpijaniti.“

Tomaža, to slišati, rudečica spreleti in stermi, ker ni nikoli žganja pokusil, še menj pa pil.

„Upam tedaj“, poprime spet gospod za besedo, „da se bote dobro obnašali, in da bom z vami zadovoljen.“

„Da, da“, reče mala, „prav dobri vam bodo ata. Z vsimi so dobri, samo da se včasih radi zavolj njih smejaajo.“

Auguštín Šent-Klar je bil sin bogatega kupca in posestnika iz Luiziane. Njegovi predniki so bili v Kanadi naseljeni. Od dveh bratov, ktera sta si zelo enaka bila, je eden posestnik v Luiziani, drugi pa v Vermontu. Auguštínova mati je bila francozkega rodú, ki se je o času hugenotskih prepírov v Ameriko preselila. Razun enega brata ni imel Auguštín ne bratov ne sester. Že otrok pride k stricu v Vermont, da bi se v tamošnjem kraji bolj uterdil in čversteji postal. Ker mu je ondotno obnebbe zelo hasnilo, ostane več let pri svojem stricu.

V svoji mladosti je bil mehkega serca in zelo občutljiv. Pozneje se je sicer zelo vterdil in žensko

nježnost zgubil, vendar mu je vedno čutiljivo in k usmiljenju nagnjeno serce ostalo. Bil je tudi prebrisane glave, ter se je o svojem času v mnogih vednostih izuril in zares izobražen mož imenovan biti zasluži. Zgodaj že, se je zaročil z mlado hčerjo nekega bogatina iz Novega - Jorka, ki je zavolj svojega blagega serca njegove posebne ljubezni vredna bila. Da bi zamogel skorej tudi ženitvanje praznovati, se nevtegoma v Luiziano podá, da bi si potrebnih reči omislil in pripravil. Večkrat ji tudi iz tega mesta kak listek pošlje, ki ga je napolnil z izreki serčne ljubezni in prijaznosti, in z vošilom, da bi skorej združena bila. Spervega mu odgovarja pogostoma in ravno take čutila na znanje daje, sčasoma pa nagloma zaostanejo, in on nobenega pisma več ne dobi, čeravno je tolikokrat pisal in odgovora prosil. Ravno se je že pripravljaj odriniti, pogledat, kaj da njegova ljuba počne in zakaj da mu nič ne odgovori; kar svoje pisma nezapečaten nazaj dobi, s kratkim naznanilom od sorodnika, da naj se nikar več na njo ne zanaša, da je njemu odrekla in si družega moža zvolila.

Ta novica je bila za Avgušтина, kakor strela iz jasnega. Vsega bi se bil popred nadjal, le nezvestobe svoje zaročene ne, katero je neizrečeno ljubil. Nikakor mu ne gre v glavo, kako bi to mogoče bilo. Še serce gori zanjo, vendar je bila novica prežalostna, da bi bil zamogel vse okolišine pretehtati. Sčasoma se ji čeravno zelo nerad tudi on odpove, in še čerkice zastran tega nikomur ne piše, da bi natančniši vzroke te odpovedi zvedil. Hitro sklene si koj drugo poiskati

in tako ves spomin na uno kakor z mahlejem vničiti. Dozdaj tih in miren oddaljen od svetnih veselic, hoče z naprejšnjim povsod biti in kolikor mogoče se razveseljati. Gostovanje, glediša, plesiša so se zaporedoma verstile in mu veliko prijatlov privabile. Predin je pa 14 dni preteklo, si je že naznal nevesto, krasno Orleanko, s premoženjem blizo 10,000 dolarov. Kmalopotem so tudi ženitvanje obhajali in se radovali, da malokje tako. Veselje je bilo splošno, posebno pri nevestinih sorodnikih, katerim je bilo to čez vse ljubo.

Med ženitvanjem, ki je več tednov terpelo, ni bilo Klaru zavolj pogostnih veselic mogoče, mirno prevdariti, ali je po sercu zvolil ali ne. Misel na poprejšnjo, ki jo je tolikanj ljubil, je bila poterta; vendar mu jo nek dogodjaj zopet v spomin nazaj pokliče. Imeli so ravno bliz Novega-Orleana v lepi grajšini veliko gostovanje, kar mu en človek pismo prinese, katero pogledavši obledi. Bilo je njemu dobro znano pisanje, zato se je svojo žalost nekoliko prikriti od gostovavcev poslovil in v drugo sobo umaknil.

Tukej odpre pismo in ga naglo prebere. Neizrečeno je pobit in si ne ve s čim pomagati. Serce mu hoče žalosti in kesa počiti. Oh! njegova poprejšnja je nedolžna in on goljufan! Njen sorodnik jo je hotel z vsem premoženjem vred svojemu sinu nakloniti, ženitev s Klarom pa podreti. Zategadel je zadnje pisma sam shranil, ter unemu potem pisal, da mu je nezvesta, in da si je namesti njega že drugega zbrala; nasprotno je pa tudi njo zagotovil, da se od Klara ni ma več nadjati, da jo je le za nos vodil. Razumniši

pak, kot Klar, je ona ravnala in se nikakor od žalostnih novic prekaniti dala, marveč je skrivej skerbno popraševala, dokler da ni prišla peklenški goljufii na sled. Tudi se tej volitvi nikakor ni hotla vdati; ne prošnje, ne žuganje ni nič zdalo; ona ostane zvesta svojemu zvoljenemu ženinu, kterega je še zmirej z enako gorečnostjo ljubila, kot poprej, česar se je Klar lahko iz pisma prepričal, ker ga je med drugim tudi nazadnje opomnila, da naj skerbi, da bo skorej poroka.

Vsih občutkov, ki so Klarovo sicer dobro serce mučili, drugemu občutiti ni mogoče. Več dni ni bil za nobeno rabo. Komej se je slednjič toliko opomogel, da je k sili nekaj besedi spisal, ter jo prosil, da naj mu odpusti, ker se je prenaglil, in da je zastonj ves jok in stok, in se ne da več popraviti. Prosi jo tudi, da naj voljno poterpi in ga enkrat za vselej iz svojega serca zbriše.

Tako si je en napotek s poti spravil, in si ranjeno serce nekoliko utolažiti hotel, vendar pravega miru in veselja več vživel ni. Ako bi bil še dobro ženo dobil, bi ga bila letà lahko razveseljevala in mu serčne britkosti umanjšala; toda zato ni bila bogata, gosposko-nježna nevesta, s katero se je Klar v nevolji poročiti dal. Razun bogastva, dveh černih oces, in lepega obraza so ji manjkale vse čednosti, ki žensko lepoticijo in ji pravo veljavnost dajejo. Sama sebi je bila čez vse, njena volja je mogla povsot spolnjena biti; neznana ji je bila vzajemna ljubezen, blagodušnost in prava ženska skerbljivost. Njenih povelj je

čakalo mnogo sužnjih, pri tej priči je moglo vse spolnjeno biti. Tega so jo bili že starši navadili, ker so jo kot edino hčer na čudne viže njevali in ji vse vošila in še več spolnovali. To je ž njo zrastle, in se potem ni dalo več odpraviti. — Kako so vender nekteri starši nespametni, ki svojim otrokom vse privolijo in jih tako za vselej končajo! — Delo ji je smerdelo, nič ji ni bilo pri sercu se česar naučiti ali kako reč bolje vediti. Ker ji dozdej ni bilo nič družega mar, kakor veselice, je tudi zanaprej se nadjala, da se ji bo vedno dobro godilo. Zato ji je bil Klar ljub, ker je od njega vsega pričakovala, nadomestiti si z bogastvom in z nečimurnostjo dušno revnost.

Po ženitvanji alj bolj prav po prejemu tistega pisma je S. Klar razveseljevanju za vselej odmerl. Z ženo ni imel veliko opraviti, razun kar je bilo treba. Ni se ji štulil, ne perlizoval, ne lišpal, da bi ji dopadel, ampak živela sta brez prave ljubezni pa tudi brez čertenja tje v en dan. Po Evangelinem rojstvu je bilo nekaj za nju veselih dni, vender se stara nevolja kmalo poverne. Kolikor serčnejši je Klar otroka ljubil, toliko bolj je bila mati vnemarna, toliko merzleje je bilo njeno serce za novorojeno. Od dne do dne nevolja raste; ker nikamor nima iti, se doma jezi in bolehuje zdaj za zobmi, zdaj za glavo. Tudi sužnji so imeli veliko od nje terpeti. Nič ji ni bilo prav, nič v pravem redu storjenega; vedno so semtertje letali, eden spred družega — nič ji ni bilo všeč, vedno se je togotila, in dala bi jih pretepati, ko bi se le moža ne bala. On jim je pa dober in še celo dovoli, naj v veliko

rečeh po svojem ravnaajo. Tudi se sam ni dosti več za gospodarstvo pečal. Zato je tudi čedalje bolj pešalo in bogastvo se videzno manjšalo. Podložni so večidel po svojem ravnali in gospodarili, kakor se jim je zjubilo. To žabstno stanje razvidi vender nazadnje Klar ter nerodnemu počenjanju v okom priti gre v Vermont po svojo sestrično *Ofelio*, ktera čeravno zelo nerada se vender slednič pregovoriti da, da gre ž njim za gospodinjo.

Gospej Klarovi je bilo po volji; ni se nikakor razžaljena čutila, da druga v hišo gospodinit pride. Zroči ji tedaj vse, naj dela po svojem, kakor hoče. Kakor dobra gospodinja je *Ofelia* kmalo spet vse v red djala in gospodarstvo se je spet videzno boljšalo.

Tudi Tomažu se je dobro godilo, tudi on se je po mogočnosti prizadeval, vse svoje opravila natanko spolnovati. Zato so ga pa tudi radi imeli, je tudi veči prostosti vžival, kot nikoli pred tako. Vender pa pri vsih dobrotah svojih domačih pozabiti ne more. Vedno je z mislijo pri njih, vedno tuhta kako bi jim enkrat pisati in gospo Šelbitovo njenega zagotovila opomniti zamogel. Pa kako pismice spisati, ker se že dolgo v pisanji nič vadil ni, in ker tudi Šelbitovega Jurčika ni bilo, da bi mu bil potrebnih reči za pisanje pripravil. Enega dne se vender vsede; Evangelina, ki je bila vedno pri njem, in ki je že tudi nekoliko pisati znala, mu skoči pomagat; in tako počasi pa vender zelo težko čerke po čerke poskušata. Zasači ju pa pri pisanji Klar, ki se je nad postrežljivostjo svoje hčerke jako čudil, kteremu je pe-

tem Tomaž vse razložil, kaj da hoče storiti in kako svojim pisati. Ganjen pak prevzame sam Klar pisanje in Šelbitu njegove vošila sporoči. — To pismo je vse razveselilo, posebno Tomaževe, ki so očeta še zmirej serčno ljubili; kmalo odpiše tudi Juri Šelbi in sporoči, da se vedno bolj konec Tomaževe sužnosti bliža in da bo skor zamogel spet nazaj priti.

Vender so bile pa te besede prazne in obljuba se ni dala koj tako spolniti. Šelbitovo premoženje se še vedno ni opomoglo, da bi bila blaga gospa svojo obljubo spolniti zamogla.

Ko bi bila Klara dobro poznala, bi ga bila lahko po kaki drugi poti odkupila, vsaj je bil (Klar) dobra duša in vsmiljenega serca.

Zastonj tedaj pričakuje Tomaž veselih novic, da je rešen, da je svoboden, zastonj šteje dni, tedne in mesce, njegova serčna želja se mu ne spolni. Vender pa ne obupa, ampak se še serčneje Bogú zroči, da bi ga v nadlogah pokrepčal in mu dovolj stanovitnosti dal, vse karkoli pride, voljno poterpeti. Ta čas mu je edino veselje Evangelina, ki je bila vedno okoli njega in ki se je posebno nad pobožnimi pesnami, ktere ji je včasih zapel, radovala. Ne le napeve, ampak tudi besede si je zamerkala in ga tako v prostih urah razveseljevala. Enkrat, pridši naravnost od Tomaža, priskače v ravno tisto sobo, kjer so se starši z Ofelio od mnogoverstnih reči pogovarjali, med drugimi tudi od sužnosti. Gospa Klar je na vso moč terdila, da je v sedajnem veku potrebna, da imajo ljudje pravico s sužnjimi tako ravnati, če vtečejo jih

loviti in jih po živinsko mučiti. *) Klar se ve da je nasprotno dokazoval, in si na vso moč prizadeval, svojo ženo prepričati, da je sužnost zoper natoro človeško in njegovo osebno vrednost. Tako tudi Ofelia. Zato se una zjezi in pravi: „Kar mene vtiče, sim prav vesela, v deždi rojena biti, ker imajo sužnje; vsaj jaz bi ne mogla brez njih biti!“ V tem hipu pride Evangelina v sbo.

„Kaj pa ti misliš, Eva?“ jo naglo vpraša Klar.

„Kaj je neki, ata?“

„Kje ti bolj dopade, pri stricu v Vermontu, ali pri nas, kjer je vse polno hlapecov?“

„Pri nas je narbolje“, odgovori Eva.

„Kako?“ jo spet vpraša oče in jo k sebi potegne.

„Zato, ker jih imate toliko zraven sebe, kateri vas ljubijo, in ktere tudi vi radi imate“, odgovori Evangelina.

„To govorjenje se prav nji spodobi, vsaj je še neumna!“ pravijo mati.

„Sim mar res neumno govorila, ata? da me mama kregajo“, vpraša na tihem Evangelina svojega očeta, ki jo koj potolaži in potem popraša, kje da je tako dolgo bila?

„O, pri Tomažu sim bila in sim ga prav lepó peti slišala!“ ona naglo odgovori. „Kaj Tomaža si peti slišala?“ „Se ve da, slišala sim ga ja. Pel je od nebeškega Jeruzalema, od angeljčikov, od lepih nebes in več družih reči.“

*) Glej podobo str. 95.

„Kako čudno! nazadnje ti bodo še te pesmi bolje dopadle, kot naše“, reče narahlo gospa Klar.

Kaj pa da! zelo so mi všeč in se jih tudi kej rada učim. Tomaž mi vse razbži, česar ne vem,“ pravi veselo Evangelina.

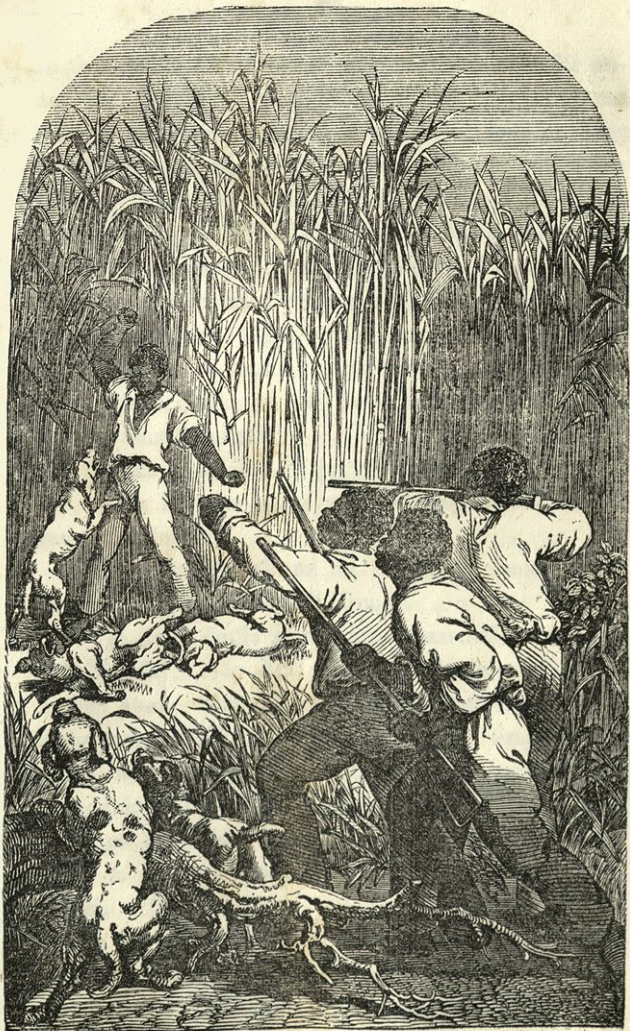
„To je preveč, deklič čedalje bolj nori!“ reče spet nevoljna gospa. „Tega ne terpim, da bi tako pogostoma k Tomažu dohajala in se ž njim tako soznanila.“

„Nikar tega!“ ji Klar preseče besedo, „Tomaž je pošten človek in dobro v keršanskem nauku uterjen. Lej! ravno danes sim hotel nekoliko pred konje imeti, in grem zategadel sam Tomažu povedat, kaj ima storiti. Ko hlevine duri odprem, ga slišim tako serčno moliti, da že davno tega ne vem. Tudi mene je v molitvi Bogu priporočil.“

Morebiti zato“, so oglaš glas, „ker je čutil, da ga poslušáš.“

„Prav neumno bi bil storil, ako bi samo zavolj tega molil“, reče Klar. Tega bi ne bilo treba in tudi nikoli ne bi bil Boga prosil, da bi me po svojem neskončnem usmiljenji k pokoj in poboljšanji življenja pripeljal in v Njemu dopadljivega človeka prerodil.“

Vedil je namreč Tomaž dobro, da ima njegov gospod sicer dobro serce, da pa vendar Bogu zoperno živi, ki ne more nad njim lopadenja imeti. Posebno ga je pa serce bolelo, večkrat gospoda pijanega viditi. On sicer ni očitno zoper vero govoril, in pohujšanja dajal, vendar si notranjo žalost in serčne bolečine, odkar se mu je taka nesreča prigodila, z žganjem

COLIN. 20.

Vjemanje sužnja.

in drugimi pijačami utopiti in popolnoma zadušiti prizadeval. Tomaž ga zavolj tega večkrat posvari in vse razloži, kakšna se pijancom godi, kako sebe in svoje zakopljejo, nazadnje pijanosti umerjejo in se večno pogubé. Klar ga zvesto posluša ter se po njegovih vodilih ravnati obljudi. Odsihdob mu je bil ljubši, spoštoval ga je visoko, Eva pa je smela, koder si bodi ga obiskati in ž njim se pogovarjati.

„Stric Tomaž! ga vpraša enega dne, ko ji je spet nekaj iz sv. pisma pripovedoval, zdaj mi še le gre v glavo, kako je naš Zveličar za vse ljudi terpeti in umreti mogel.“

„Kako je to Eva?“ jo vpraša Tomaž.

„Zato ker sim sama nekaj enacega občutila“, odgovori naglo Eva.

„Povej mi bolje, te ne razumem, kako misliš ljuba moja!“ popraša spet Tomaž.

„Ti svoje čutila prav natanko razodeti, mi zmanjkuje besedi“, reče Eva. Vender, če premislim nesrečno stanje sužnjih, kako jih neusmiljeno lové in in v ptuje kraje, deleč od domovine, tirajo; kako starše od svojih otrok, otroke od svojih staršev ločijo in prodajo; če nadalje premislim, kako jih potem semtertje po naselbinah pretepajo in preganjajo brez usmiljenja in polajšanja stanú — če vse to natanko premislim, o Tomaž! se mi milo stori, rada bi za vse terpela in umerla, ko bi le nesrečo vmanjšati in strašno terpljenje enkrat za vselej končati zamogla. Še enkrat, Tomaž! prav rada bi umerla, ko bi jim le s tem pomagano bilo!“

Tomaža te besede zelo ganejo, solze mu stopijo v oči in on se glasno joče. V tem hipu pride teta po Evo, in jo sabo pelja; Tomaž ji ne more v hitrici nobenih tolaživnih besedi reči. S tiho žalostjo se od nje poslovli.

Tako je Tomaž veliko dušnega veselja vžil. Serce se mu je radosti širilo najti človeka, posebno tako nedolžnega otroka, s katerim se je zamogel pogostoma od mnogoterih reči pogovarjati in dneve sužnosti z pogovarjanjem krajšati. Eva je bila pa tudi dobra, pobožna deklica, ki je imela za keršansko resnico, za blagor svojega bližnega kar vneto serce. Zvesto je v vsem svoje starše slušala, v dobrih izgledih posnemala, Tomaža pa kot učenika spoštovala in mu njegove narmanjši vošila spolnovala. — Blagor staršem, ki imajo take otroke! Zares veči zaklad so, ko vse zemeljske bogatstva in lepotije, ki nimajo obstanka! —

Enkrat ji razkazuje mati svoje drage lišpe, svitle kamne in Bog ve, kaj še, in ji reče: „Lej, ljuba moja! vse to ti bom podarila, kadar boš veči in med ljudi zamoreš. Kadar sim bila pervikrat na plesišči, sim se s vsim tem okinčala, in verjemi mi, vsem kar zelo dopadla.“

Eva prime lišp v roke, ga nekoliko bolj pogledati; vender se mu ne smeja, kakor je mati pričakovala, temuč je bolj zamišljena in ga merzlo nazaj porine.

„Kaj ti je Eva?“ jo vpraša nato mati, „tebi vse to ni nič mar, kaj vender meniš?“

„Je mar veliko vredno?“ pobara Eva.

„Veliko, veliko“, odgovori mati. „Tvoj ujec si je kamne na Francoskem omislil ter neznano veliko zanje dal.“

„Oh! če je res tako, bi jih pa koj rada imela, ako bi smela potem ž njimi storiti, kar bi rada.“

„Kaj neki bi počela?“ jo popraša mati.

„Mama! poprodala bi jih pri tej priči; s tem denarjem bi pa potem kje kak kraj kupila in tje vse sužnje spravila, jih lepo učila in za njih dušni in telesni blagor skerbela.“

„He, mar hočeš odgojivnico napraviti“, jo vpraša šaljivo mati, „jih pa saj tudi ne boš orglanja in risanja učila!“

„Naka mama!“ odgovori Eva, „tega pa ne, učila bi jih marveč branja in pisanja in keršanski nauk. V serce me zbada, viditi kako so v tej reči zane-marjeni, kako v vseh rečeh za nas skerbite, unih se pa čisto nihče ne usmili.“

„E kaj ne berbraš in si domišljaš, tiho bodi, vsaj si še otrok, in ne veš, kaj govoriš; tudi me vselej glava boli, ko mi take neumne reči praviš,“ jo pokrega mati, ker si je svojih napak zvesta, in noče vsemu temu v okom priti.

Iz tega pogovarjanja vsak lahko vidi, kako dobro in ljubeznivo dete da je Evangelina bila. Bila je kot zala cvetlica v gosposki vert posajena; z veseljem so jo vsi pogledovali, in vsega dobrega od nje pričakovali. Vender ni bilo to božja volja. Narviši ji pošlje bolezen, da je počasi kašljati in hirati začela in za tem tudi umerla. Spervega se zanjo nihče ni

zmenil, ker so mislili, da je pokašljevanje memogredoče in da ji to nič ne de; kmalo pa opomni Ofelia starše, da se je Evangeline nevaren kašel lotil, ki bi jo zamogel o kratkem pokopati. Izgovarjate se sicer mati in oče, da to ni mogoče od nje misliti, ker je bila vedno zdrava, da še ni tako hudo, da ga bo premagala, vendar vse to nič ne pomaga, kašelj Evangeline ne pusti, ampak vedno hujši prihaja. Zdaj berž pokličejo po zdravnika, ali prepozno, ker je že mlada in nježna cvetica veneti in videzno slabeti jela. — Pri tacih okolišinah si ljudje kej neradi verjamejo, in večidel pravi čas zamudé, ko bi bili lahko zdravnika na pomoč poklicali! — Scimila se je jetika, Evangelina se vedno slabeji čuti, voljno terpi in smerti pričakuje; čeravno se je to staršem posebno očetu nemogoče zdelo, in sta se oba popolnega ozdravljenja nadjala. V tem ju še poterdi lastnost bolezni, pri kateri bolnik zamore okoli hoditi in marsikej zavžiti, kar v družih boleznih ni mogoče. Enega dne gre oče v mesto, in ji kupi vošeno punco. Nazaj pridši gre koj k nji, da bi ji punco podaril, pa jojmene! ko duri odpre, njeno blede obličje zagleda. Nehoté se mu misel vrine, da bi vendar znalo res biti, kar ljudje govore in da ni več zdravja upati. Vender se ji skerbni oče bliža ter jo veselo vpraša: „Draga Eva! ali si kej bolji danes?“

„Slišite oče!“ reče Eva z veselim glasom, „že dolgo bi vam bila rada nekaj povedala, pa ker prilžnosti ni bilo, sim vedno odlašala; zdaj pa morem, da me smert ne prehiti.“

Klar se prestraši in trepetaje pričakuje važnega razodetja. Evangelina se mu pa v naročje vsede in začne takole:

„Nočem vam dalje prikrivati, ljubi ata! zakaj ločitve čas se bliža. Oh, kmalo vas bom zapustiti mogla!“

„Oh, ljuba moja! ne govori vender tega“, reče Klar žalostno. „Daj takim mislim slovo; vem da ti tvoje bolno stanje te žalostne besede vzrokuje, vender ne meni se zato, bodi vesela in lej, kako lepo punco sim ti z mesta prinesel.“

„Ne mislite tako“, reče Eva očetu, punco na stran položivši, „nikar se ne motite, meni ni bolje, temveč od dne do dne se slabši čutim, in dobro vem, da ne bom dolgo živela. Pa to me nič ne straši; ko bi vas in matere ne imela, prav dobro bi se počutila, in z veseljem bi smerti pričakovala, ki me bo z angeljci in z Bogom sklenila.“

„Kaj te je tako razdražilo, da nas koj zapustiti hočeš“, ji spet oče pravi, „mar nisi vsega imela, kar smo ti le storiti zamogli?“

„In vender bi bila raji že v nebesih“, odgovori ona, „samo zavolj vas bi še nekoliko živeti hotla. Toliko reči je tu na svetu, ki me žalijo, in zavolj katerih bi se rada ločila; — vender mi pa spet skorejšnja ločitev od vas serce muči.“

„Kaj ti vender tako žalost dela, Eva?“ jo vpraša hitro Klar.

„Oh, ljubi oče! to je nekaj vsakdajnega, kar se ne da posamezno dopovedati. Žalostna sim zavolj na-

ših sužnjih. Vsi me serčno ljubijo, vsi so mi dobri in prijazni. S serca tedaj želim, ljubi moj ata! da bi jih vse oprostili.“

„Kaj mar ne verjameš, ljuba Eva! da imajo pri meni dobro?“

„O zakaj ne? ali premislite, preljubi ata! da ni vsak tacih misel, kakor ste vi, ne mama ne stric, in kako bi se jim potem godilo, ko bi vi umerli? Vse to mi neizrečene bolečine dela, če pomislim, kako grozovito in neusmiljeno drugi ljudje s sužnjimi delajo, — in taka bi se tudi našim po vaši smerti znala goditi!“

„Hotel bi, da bi ne bila nikoli nič od tega slišala in vedila“, reče oče.

„Zakaj mi pa ljubi ata! take reči hočete prikrihati?“ popraša Eva. „Vi bi radi, da bi bila zmiram vesela, da bi se mi vedno dobro godilo, da bi nič žalega ne slišala, ne govorila — med tem ko ubogi sužnji javkati in celo svoje življenje v terplenji in žalosti doprinesti morajo. To se mi krivica zdi, in nikakor ne morem spoznati, kako da bi do svojega bližnjega nobenega sočutja imeti ne mogli. Mar ni mogoče, da bi vsem sužnjem prostost dali?“

„To ni kaka si bodi reč, ljuba moja! Znano ti je, da sim že od nekdanj tvojih misel bil, in da sužnost za veliko nesrečo imam. Ravno to tudi veliko družih terdi. Zato bi s serca rad, da bi se naenkrat odpravila; vendar pa spet ne vem, kako bi se to doveršiti dalo.“

„Ata! vi ste tako dobri in blagoserčni in nam veste večkrat kej lepega povedati, — bi mar ne hotli semtertje iti ljudi pregovoriti, da bi vsi svoje sužnje spustili. Po moji smerti se bote gotovo te prošnje spomnili, in jo tudi spolnili, kaj ne? Rada bi koj jaz šla, ko bi mi bilo le mogoče, in da bi tudi kej opravila.“

„Oh, ne govori tega, Eva!“ vzklikne glasno Klar. „Po tvoji smerti! — Oh kaj mi je potem začeti, ker si ti moje edino veselje, moja edina tolažba na tem svetu!“

„Uboga Prutova je tudi svojega otroka čez vse ljubila, toda ko zboli, in neznane bolečine terpi, mu ne more pomagati, ves jok je zastonj. Lej, ata! ti ubogi ljudje ravno tako svoje otroke ljubijo, kot vi mene. Oh, pomagajte jim tedaj, skerbite zanje, da jim bo boljši osoda. Tako hrepeni revna mati neizrečeno po svojih otrocih, ktere je zapustiti mogla, in se vselej britko joka, če jih kdo spomni. Lejte Tomaža! kako on svojo družino ljubi, kako bi rad skorej svoje objel! Mar ni to, ata! grozovito, da starše od otrok, in otroke od staršev ločijo in v sužnost prodajo.“

„Ah, ljuba Eva! vse ti rad storim, kar želiš, le od smerti mi nikar ne govori“, jo prosi oče.

„Obljubite mi tudi, ata! da bote Tomaža spustili, kadar“ — obmolči in tiho reče — „mene več ne bo.“

„Da, vse ti bom spolnil, karkoli hočeš, — le ne umri mi nikar!“

„Ljubi ata!“ reče Eva in se ga terdo oklene „serčno želim, da bi skupej šla —“

„Kam neki Eva?“

„V svete nebesa k Zveličarju, pri katerem je dobro in prijetno in veselje brez konca in kraja. Bi mar ne hotli z mano?“ ga še bolj natanko popraša.

Klar jo serčno objame in molči.

„Prišli bote, ata! prišli gotovo za mano, to dobro vem“, reče s terdo besedo Eva, kakor bi ji bilo vse znano, kar se je zares v kratkem zgodilo. Zakaj ona je malo časa živela. Videzno je venela, kakor cvetica od jesenske slane poparjena, potem je pa tiho in mirno, kakor je bilo njeno življenje, v Gospodu zaspala. Oče Klar se je po njeni smerti ves premenil, nobena reč ga ni mogla več razveseliti in utolažiti, življenje mu je merzelo, ker je edino veselje, svojo ljubeznivo hčerko tako zgodaj zgubil. Le to mu je bilo še mar, njeno zadnjo voljo prej ko mogoče spolniti in Tomaža oprostiti. Že je bil tudi dan odločen, ko bi se bilo imelo to zgoditi, kar nekaj dni prej Klara ranjenega domú prinesó. Šel je bil namreč v neko kavano, se zastran oprostinja s pravnikom pogovoriti, kar se dva gostova v jezi spoprime in v dvoboju, kakor je tam navada, dobro kavsati začneta. Klar in več družih so ju hotli vmiriti, alj zastonj; nesreča je pa tudi hotla, da Klara eden zmed nju dobro zbode in mu nevarno rano vseka. Dobri mož se nič ne zavé, drugi dan zjutraj svojo dušo izdihne.

Vdova ostane zdaj sama, in po svojem, kakor je bila navajena, ravno tista. Misliti je bilo, da bo možove

stopinje nastopila in njegove vošila spolnila, ali nič menj ko to ji je bilo vse drugo bolj mar. Oblekla se je sicer v černe oblačila in je bitko solze točila, in tako je svojo žalost razkazovala; ni še pa bilo truplo pokopano, je vendar že svojo hišno zavolj majhnega pregreška dobro našeškati dala! Za Tomaža se ni več zmenila oprostiti ga, kakor je bil mož obljubil. Še tisti dan, ko od pogreba domú pridejo, zroči Klaretovem oskerbniku vse gospodarstvo, in sužnje, ravnati ž njimi, kakor se mu poljubi; sama pa je k svojim staršem iti sklenila.

Kakor blisk iz jasnega je bila ta nesreča za Tomaža, ki je dozdaj veselo živel in se še bolj veselega življenja nadjal. Nastopili so zdaj žalostni dnevi zanj. Zastonj je tudi Ofelia zanj prosila in ženo pregovoriti si prizadevala, nič ni zdalo; tudi Šelbitovega odgovora niso mogli več čakati, ker je oskerbnik že v dveh ali treh dneh vse sužnje, razun dveh ženskih, ki so še pri Klarovi ženi v službi ostale, v Novi Orleans pripeljati in tam do prihodnjega somnja zapreti dal. — Tako se naenkrat veselje v žalost spremeni! —

VIII. POGLAVJE.

Žalost.

Kmaló pride somenj. Med drugimi tudi pripeljejo neko Kadronko z njeno osemnajst let staro hčerjo. Obe ste dozdej pri bogati in pobožni gospej v Novem Orleanu služile, kjer se jima je prav dobro godilo in ste se v vsih ženskih opravilih verlo izurile, in zraven tega še v keršanskem nauku podučene bile. Toda edini sin je vse premoženje zapravil in nazadnje na boben prišel. Zato je bila očitna dražba, kjer so mu posestvo in sužnje prodali, da so si s tem dolgove plačati zamogli.

Kadronki je bilo ime „Suzana“, hčeri pa „Emilia“. Bila je še le v tej premožni hiši rojena, in tudi kakor prosta izrejena. Zatorej ni vedila celo nič, kaj je sužnost, in tudi njeni materi se ni nikoli hudo godilo. Toliko hujši je tedaj zdaj obé ta nesreča zadela, prodanima biti; še hujši ju pa čaka, ker bote vedno ločene, vsaka drugemu prodane.

Tako se je tudi zgodilo. Suzana je bila prva na versti. Kupi jo priletén kupec, na videz dober mož. Mati ga prosi, še hčer kupiti, kar bi bil kupec zares rad storil, ko bi mu je ne bili zavolj lepote

tako visoko podražili, da ni nikakor z denarjem shajati mogel. Kupi jo pa drugi naselnik, in ž njo vred tudi Tomaža in še dva druga zamorca. Materi in hčeri je pri ločitvi hotlo žalosti serce počiti, vendar spomin pa na vsegamogočnega Boga in njegovo varstvo ju pokrepča in s pogumom napoji.

Ti naselnik, z imenom Legré, je bili velik in zelo neotesan človek. Bival je v svoji naselbini v notranji Luizijani, ne deleč od rudeče reke. V svoji mladosti je bil priden in pobožen mladeneč in veselje svoje bogaboječe matere; ali po nje smerti se je nagloma sprevergel in od slabih tovaršev zapeljan razujzdano živeti začel. O času španske vojske z amerškimi naselbinami se celó morskim tolovajem pridruži in v kratkem vse v sirovosti prekosi. Ne spomin na svojo blago mater, ne prijazni opomin vesti, ktera se mu je včasi zbudila, ne toliko družih reči ga ni moglo predramiti, da bi se bil spokoril in novo življenje živeti začel. Z vednim ropanjem si je kmalo nezmerno bogastvo skupej spravil in tedaj lahko to naselbino v Luizijani kupil, kjer je deleč od izobraženih ljudi živel, in se s pridelovanjem pavole pečal. S sužnjimi je grozovito ravnal, da malokteri tako; od zgodnjega jutra do poznega večera so mogli delati in vleči kakor živina, še celó ob nedeljah in praznicih, zraven tega so pa jedil prav pičlo dobivali, in Bog ne daj, ako ni bilo zvečer vse dodelano, kar jim je ukazal, in ako bi se bil kdo izgovarjati ali mu jezicati prederznil — brez usmiljenja ga je do kervi pretepsti dal! Ako se je pa od ktereга zvedilo, da je ubežati

hotel, je bil pa še strašneje kaznovan. Navadno ga je dal na drevo privezati, pod njim zakuriti in še le na pol pečenega ž njega sneti; zakaj umoriti ga popolnoma, mu ni pripustila njegova prevelika skoparija, ker je povsot in vselej svoje dobičke imeti hotel. Le ako je kaznovani s svojimi rokami zaslužil, kar je veljal, in potem tudi obresti od tistega denarja dal, je bil usmerten in kakor nič vredna stvar zaveržen; za ta denar pa potem drug namesti njega kupljen, od kterega se je več obresti nadjal. Sicer obstoji neka kazen za tiste, ki sužnje svojevoljno moré; vendar Legré se ni za vse to nič zmenil, ker je dobro vedil, da mu sodnija brez gotovih prič kar nič ne more. Ravno teh pa zoper njega ni nikoli bilo, ker v tistem kraju ni bilo nobenega družega prostega naselnika, sužnji pa tako kot priča nič ne velja. Godilo se jim je neizrečeno hudo, kakor v peklu, očevidno je tedaj, da so se vedno drugam želeli in ubežati skušali. Ali beg v tem groznem kraju je bil skor nemogoče. Legré je vedno nanje pazil in vse dobro zavarval, in akoravno je včasih kateri zbežal, so ga koj vajeni psi ovohali in varvali, da ni uiti mogel. Gorje pa vsakemu beguncu! — Če ga doma ni bilo sta imela dva strašna človeka, ki sta bila sama sužnja, pa toliko hujši oblast čez vse sužnje, ktere sta za narmanjši prestopok ali napako grozno tepla in jim celó včasih da bi se gospodarju bolj priliznila kej podtaknila, da so bili potem neusmiljeno nabičani in opečeni.

Narprej je Legre novonakupljenim sužnjim, da bi jim koj svojo moč in serditost razodel, svoje debele pesti pokazal in semtertje še tudi ktereга dobro premahal, v svariven zgled, kako se imajo vesti in da bi narmanjši besedica nar hujši nasledke imeti znala. Tomaž mu je zavolj velikosti in moči dopadel. Kupi ga pa zato, da bi ga za ogleduha čez sužnje postavil, ker mu una dva, Sambo in Kimbo, nista več prav dopadla. In to bi bil tudi koj rad storil, ko bi le pri Tomažu molitvenih bukvic ne bil zamerkal. Vse namreč, kar je Legreta na Boga, in keršanstvo spominjalo, je iz dna serca sovražil, odkar se je hudiču in njega prijatlom izdal. Te bukvice je že (Legré) na parobrodu, v katerem se je po rudeči reki s sužnjimi domú peljal, zapazil ter jih tudi skoraj v vodo posmodil. Vidil je tudi, da ima Tomaž nekaj oblačila pri sebi. To mu spet ni prav, ker pri svojih sužnjih razun vsakdanjih cap družih posebnih oblačil terpeti ni mogel. Berž mu je vse zročiti mogel. Legré napravi dražbo in proda vse brez usmiljenja in povernjenja škode.

Tomaž se kmalo tudi tega gospodarja navadi in izuri v vsih rečeh, ktere je opravljati mogel. Bil je tudi tu zvest in natank kakor povsot, nikoli si ni dal narmanjšega počitka, ampak se je vedno trudil in delal ter si tako saj nekoliko svoje terplenje olajšal. Dovolj nesreč je vidil in skusil, dosti gorkih solzá prelil — njegova edina tolažba je bil Bog, s katerim se je pogostoma v molitvi pogovarjal, ga veči poterpež-

ljivosti in stanovitnosti prosil, da bi zamogel do konca stanoviten biti in se potem pri njem večno veseliti. Molitev in nepremakljivi up mu dajeta moč, da je v tem peklenskem kraji zamogel se serčno vojskovati in vse težave svojega nesrečnega stanu voljno prenesti. Velika nesreča je bila tudi za Tomaža, ker v tem strašnem kraji ni bilo nobenega katoliškega duhovna in nič cerkev; toliko bolj se je tedaj sam vojskovati mogel. —

Legretu je bil sicer Tomaž zavolj svojih telesnih moči zeló všeč, samo to mu ni dopadlo, da je bil kristjan in pobožen človek. Če je Legré kterega po obrazu namahal ali po mečah nabil, se je Tomažu milo storilo in je s tiho žalostjo nesrečo svojega tovarša obžaloval. Miloserčnih in usmiljenih ljudi pa nikakor ni hotel, posebno za ogleduhe ne, ker ti so mogli sirovi in neusmiljeni biti; bolj če so bili, bolj so mu dopadli. Ker pa vender zvestejšega od Tomaša ni poznal, ga pa po svojem otesati in mu miloserčnost izbiti sklene, da bi njemu služiti mogel.

Nekaj dni potem gredo sužnji pavolo nabirat. Z začudenjem zagleda Tomaž med tropom lepo oblečeno deklo, s torbico v rokah, ki je ž njimi vred delat šla. Bilo je čversto zraščeno, lepega obraza in ponosnega obnašanja. Viditi ji je bilo, da je že veliko terpeti in v britkostih živeti moglo. Čeravno je Tomaž poprej ni nikdar vidil, vender jo koj vgane, da ni iz tega stanu, temuč da je prisiljeno in po nesreči prodano bilo. Ime mu je bilo Kasi; njeno življenje pride pozneje popisano. Bila je Kasi že več let

pri Legretu, in on, ki je s divjo grozovitostjo s sužnjimi ravnal, se je pred njo vklanjal, in namesti zapovedovati, je le slušati mogel.

Marsikteremu gospodu se taka pripeti, da, če ravno zeló nori, je vender tako slab, da se pred žensko vklanja, ker ima moč in serditost in ve, kaj da je potreba. Legre, če ravno z drugimi zeló nesrečen, se ji vender ni upal žal besedice reči, akoravno sta si včasi dobro pravila. Zastonj je bilo. Njegove besede so razbobnele na njeni nevstrašljivosti. Danes vender jo je prisilil pobirat iti, pa se je že v prvem trenutku kesal, zakaj da je tako storil in koj bi ji bil rad odpustil, ako bi mu bila le ponosno besedico zinila.

Kasi zraven Tomaža pobira, in sicer tako hitro, kakor da bi bila že od mladosti tega dela navajena. Tomažu se je to kej čudno zdelo. Jerbasi za pavolo so bili veliki. Do večera je mogel *vsak svojega napolnjenega* imeti. Potem so jih še vagali, in gorjé, ako je le pikice zaznamvane teže primanjkovalo, koj so ga našibali, da je bil jok in stok.

Tomažu je bilo to dobro znano, zato se tudi pospeši in bolni zamorki, ki je pešala, iz usmiljenja nabirati pomaga. Vidivši ga, kako se trudi, ga milo prosi, naj jo pusti, sicer bo znal še sebe v nesrečo pripraviti. Toda on noče in jo zagotovi, da bo prav zlahkoma tudi svoje doveršil. Tudi Kasi mu odsvetuje, rekoč: „Vi veste, kako se tu godi, sicer bi vse drugače govorili. Veseli bodite, da dopolnite kar vam

gre, in da se vam nič ne zgodi; čez nekaj dni bote gotovo družega prepričani.

Vidil je pa ves prigodek Sambo. Kakor burja prileti nad nje, primaže narpred eno Tomažu v obraz, ker je bil vsmiljen, potem pa še vbogo Lucijo dobro bacne, ker se ni zadosti pospešila. Reva, od bolezní še slaba, omedli.

Ali Sambo ji ve koj pomagati. Zasači ji namreč nečloveški trinog iglico do bunčice v meso, da se naglo zave in od grozne bolečine vpiti začne.

„Lej stara! da to bolj pomaga, ko vse druge mazila; pomni tedaj! zarezí serdito nad njo in hoče potem še *Kasi* kaznovati. Toda ona ga serdito pogleda, se ponosno pred-nj vstopi ter mu s terdo besedo reče: „Bes! ne loti se me. Še imam moč, le besedico zinem, in krivil se boš pod šibami, kakor kača; beži, rekla bom in na drobne kosce boš sosekan ali pa živ pečen.“ Sambo to slišati, se ustraši in potuhnjeno odide.

Da bi se pa vender nekoliko maševal, zatoži zvečer gospodarju Lucijo, da je bila lena, in da ji je Tomaž pomagati mogel. Legretu je bilo to všeč, ker je imel zdaj priložnost, Tomažu svoje mnenje zagodeti. Ko jerbasse vagajo, je bilo vse prav, in tudi Lucijni je bil dovolj težek. Vender reče gospod, da ni tako, da bo tedaj tepena. Ukaže torej Tomažu, da naj šibe vzame in leno našiba rekoč: „Urno mi to stori in vedi, da ne boš sužnji, ampak oglednik sužnjih, ker sim te le v ta namen kupil.“

„Oh, gospod! ne hotite tega od mene“, prosi Tomaž, „nikoli še nisim kej tacega storil, in tudi zdaj ne morem; strepetam, kej tacega misliti.“

„Čakaj me le, ti gerda stvar! te bom že kozje molitvice učil, kako se prederzneš meni se vstavljati, kadar ti ukažem“, reče in ga neusmiljeno z volovsko žilo po obrazu in herbtu nabriše, da se mu kri scurkoma vlije.

„To imaš za svojeglavnost“, reče nadalje. „Boš še tako termast, se ugovarjati? Menim da ne.“

„Odpuščenje, gospod! prosi milo Tomaž, ter si z obraza kri briše, „Z veseljem čem noč in dan delati, dokler bom mogel — toda gospod! kar zdaj od mene tirjate, je gotovo krivica in tega jaz ne morem nikdar storiti.“

Vsi pričijoči sužnji se nad tem prederznim govorom zavzamejo. Legre togote ne ve kej početi, kakar divjak piha in nori.

„Kaj? ti černi pes! ti se prederzneš, meni nasprotovati in reči, kaj je prav, kaj ni prav. Gerdavs! kako more eden zmed vas prekletih kaj tacega ziniti. Nikdar več se mi ne sme kaj tacega prigoditi. Mar meniš, da si mi enak, in da smeš žlobodrati, kar si spomniš. Ti tedaj za krivico imaš, to leno žensko pretepsti, čakaj, pes!“

„Da, gospod! odgovori Tomaž s terdim vender milim glasom, „vboga reva je bolna in slabotna in ne zasluži tega, ker je delo doveršila. Grozovito bi bilo, ji zategadel kej žalega storiti. Gospod! ako me

hočete ubiti, me ubite; nikdar pa ne bom enega svojih pajdašev pretepal, raji koj umerjem!“

To slišati se Legre raztogoti, kakor divja zver. Jeze se trese in strašno divja. Nagloma ukaže svojim rabeljnoma, Tomaža vzeti in ga tako dolgo šibati, da bo svoje žive dni pomnil. Njima se zdaj serce ohladi in z veseljem to storita.

Pozno v noči je že bilo. Tomaž se kremži neznanih bolečin na slabem ležišču in na celem životu kervavi. Zeló ga žeja in nikogar ni, da bi mu kaj piti dal. Vse okoli njega je bilo tiho.

„O usmiljeni Bog!“ moli. „Poglej z milostljivim očesom na mé nesrečnega in pomagaj mi. Daj mi moč, serčnemu in poterpežljivemu biti tudi v sedajnih britkostih in težavah, da ne obnemagam in se serčno vojskujem zoper vse napade, dokler je tvoja sveta volja.“

Ravno ko konča, se odpró duri in v ječo stopi ženska z gorečo svetilnico v rokah, ter se mu počasi bliža.

„Kdo si?“ jo vpraša Tomaž s slabim glasom. „Za božjo voljo! daj mi piti, da si žejo pogasim.“

Bila je Kasi. Svetilnico na tla položivši naliže v posodico vode in jo da bolnemu piti, ki jo tudi naglo eno za drugo zverne in si potem nekoliko odahne, se zahvali in reče: „Bog ti poplati, draga gospodična!“

„Ne imenujte me gospodično, vsaj sim le revna sužnja kot vi, in se mi slabši godi, kakor nikomur tako“, odgovori ona jezno. „Toda zdaj“, pravi na-

dalje, in mokro plevnico skozi duri privleče, „skusite semkej se vleči, da se nekoliko pozdravite.“

Tomaž ni mogel veselja več spregovoriti, ker je med takimi divjaki vender še miloserčno in dobro dušo dobil. Koj bi ji bil rad povelje spolnil, vender preteče precej časa, predin ž njeno pomočjo na plevnico prileze. Kakor bi bil odrezal, mu je bilo bolje, žgeče bolečine zginvajo, posebno ker mu Kasi s vsimi postreže, kar je v tacih okolišinah za nar potrebniši spoznala. Da mu še nekaj pavole za zgjavje, se k njemu usede in po kratkem premišljevanji takole začne: „Nič vam ne pomaga tako pridnemu biti, kakor ste bili danes. Dobro ste sicer storili in prav imeli, vender je vse zastonj, vse bob v steno. V strašnih krempljih ste, nobeno zopervanje ne zda, on je močnejši in vi se mu morate vdati.“ *)

Pri tej besedi se Tomaž začne tresti; zdi se mu kakor da bi ga bila Kasi skušat prišla, ker so mu pri tepenji ravno to nasproti vpili: *vdaj se*.

„O večni Bog!“ zdihuje žalostno, „kaj mi je začeti? pomagaj mi! in reši me iz velike nadloge.“

„Prav imate mož! vsaj nam ne more nihče drugi pomagati. Zares omilovanja vreden je naš stan in nikogar ni, da bi nas gerdih trinogov rešil, ki z nami delajo, kakor svinja z mehom. Vse se je že zoper nas zarotilo, hočejo nas popolnoma pokončati. Ako nam Bog ne pomaga, je skorej po nas!“

Tomaž groze stermi in ne ve kaj reči.

„Ne čudim se vam, ljubi moj!“ govori nadalje Kasi, „da se zavzamete z vso mogočo strahoto. Ni

*) Glej podobo »Kasi in Tomaž« spredej.

vam še znano, kar se tu godi. Jaz pa že pet let tu bivam in grozno terpim, na duši in na telesu, pri tem grozovitem možu. Vsaj je huji ko vrag sam. Tu smo v samoti, oddaljeni več ur od ljudi in prebivališč, v sredi pušobnega močirja; razun njega ni pri nas nobenega družega *belega* človeka. Nihče bi tedaj ne mogel pričati, kam da ste prišli, ali so vas živega oderli in spekli, ali so vas na drobne kosce sosekali, ali obesili, ali do smerti bičali. Pri njem ne velja ne božja ne človeška postava, hudovoljno vse pravice z nogami tepta, pri njem ni usmiljenja najti. Lasje bi vam po koncu stopili in strepetali bi groze, ako bi vam vse od kraja povedala, kar sim te leta preterpeti mogla.“

„Oh ubogi sužnji!“ zakliče Tomaž zdihovaje, „kako strašno se vam godi, kako hudo nas tepe osoda! Vse sim zgubil, ženo, otroke, domovino in dobrega gospoda, ki bi me bil gotovo oprostil, ako bi bil par dni dalje živel. Na tem svetu ni več zame veselja. Ne ostane mi tedaj nič družega, kot nebesa na unem. Za te moram skerbeti in se pripravljati in z nobenim grehom omadeževati, ako še te zgubim, mi ni več pomagati, potem sledi večno terplenje. O Bog! pomagaj nam milostljivo in reši nas grenkih težáv!“

Da bi Kasi poterpežljivosti in poguma ne zgubila jo Tomaž prosi, da naj njegove bukvice vzame in iz njih kaj v podučenje prebira. Koj ga sluša ter mu na glas začne brati od terplenja Jezusa Kristusa, kar jo čudovito gane. Pri besedah: „*Oče! odpusti jim, saj ne vedó kaj delajo*“, umolkne; solze jo po-

lijejo, obraz si z obema rokama zadela in britko joka in zdihuje.

Tomaž joka ž njo vred. Čez nekaj časa spregovori sledeče besede: „Hudo moramo res terpeti in neznano bolečin prestati — vender kaj je vse to proti tistim, ki jih je naš Zveličar preterpeti mogel, da bi nas večnega pogubljenja rešil in v sveta nebesa pripeljal. Oh! kako gerdo so z božjim Sinom delali, kako ga mučili in nazadnje še na križ razpeli! In vender je rekel, da je njegov jarm sladak, in njegovo breme lahko. Zapustil je nebesa in je k nam v solzni dol prišel in nam v vsem enak postal. Nas ni nikdar pozabil in nas tudi pozabil ne bo, ako le mi njega ne pozabimo. Terpimo in bomo ž njim kraljevali! Mar niso vsi aposteljni, učenci in vsi njegovi nasledniki veliko terpeti mogli? ali niso bili zaničevani, zapljuvani in večkrat strašno pomorjeni? Terplenje nas nikakor ne odverne od Gospoda, marveč je prava pot k njemu; edina in nar hujši nesreča je greh, česar nas Bog obvari!“

„Vender, ljubi moj Tomaž! kaj bote storili, če vam bo jutri spet z tepenjem žugal?“ ga vpraša Kasi. „O jaz ga dobro poznam kako zvita buča da je in kaj storiti zamore. Groze se tresem, če pomislim vse sredstva, vas premamiti in preobrniti — *vdati* se bote mogli njegovim tirjatvam.“

„O Bog! ti me boš pogumnega storil in me varval pred vsimi slabostmi“, reče Tomaž s povzdignjenim glasom.

„Vi se bote jokali in pomoči prosili“, mu pravi spet Kasi, „ali zastonj bodo vaše solze in prošnje, mogli bote njegovo voljo spolniti. Tako se zmiram godi. Tako tudi z Emelino ravna; ona se mu tudi kakor vi vpenja — ali zastonj. Če se mu ne vdaste, bote pa na kosce razsekani.“

„Raji umerjem, kot grešiti“ odgovori Tomaž serčno. „Naj delajo z mano, kar hočejo, umerjem le enkrat, potem mi ne more nobeden več kej žalega storiti. Ali gorje z grehom umorjenemu in večno pogubljenemu biti! Vem pa, da mi bo Gospod Bog pomagal, in mi tudi to terpenje premagati dal. O ko bi le še kakega duhovna v pomoč imeli, da bi nas opominjal, krepčal in na pot v večnost pripravljaj!“

„Vi v resnici prav govorite, Tomaž!“ mu priterdi Kasi „blagor vam, če srečno z božjo pomočjo zmagate; tudi za tiste, ki so se mu podali, ni nobene npanja več. Živimo v nar večji revšini, v zasramovanji in žalosti, smerti želimo: vender ne pride, da bi nas terpenja rešila. Ravno taka, kot je Emelina, sim tudi jaz bila, ali glejte me zdaj, kakšna da sim. Vedite pa, da sim iz imenitnega rodú in kar dobro izrejena bila. Še se spomnim, ko sim še majhna deklica bila, kako so me lišpali, tuji gostovi pa hvalili in ujčkali. Dali so me potem v samostan, da bi se tam vsega bolje izučila. Petnajst let stara pridem domu in sicer, kolika žalost zame! ravno k pogrebu svojega očeta, ki so nagloma brez oporoke (testamenta) umerli. Tu se je začela moja nesreča. Ker je bilo dolgov preveč, zapuščina pa premajhna,

še mene vpišejo, prodati me. Moja mati so bili sužnja, oče so mi zmiram obetali, oprostiti me, da jih nazadnje smert prehiti, in jaz kot sužnja ostanem. Zmiram sim vedila, kdo da sim, vender mi ni nič mar bilo in se nisim nar manjši nesreče nadjala. Kdor je zdrav, pač ne misli, da lahko vsak čas umerje. Tako je bilo tudi z očetom. V 4 urah so bili zdravi in mertvi! Huda kolera jih je spravila. Po pogrebu odide mačoha s svojimi otroci k staršem domu. Nič se ni kej hotla z mano meniti; čudno se mi sicer tako ravnanje zdi, vender mi ne pride nič hudega na misel. Da bi se očetove reči lože poravnale, zroči vse nekemu pravniku iz Novega-Orleana. Ž njim tudi pride nek mož, čudovite lepote, ki ga nikoli pozabila ne bom. Jaz tudi njemu dopadem; pové mi, da me zdavnej pozna, še predin sim v samostan šla in me zagotovi svojega prihodnjega varstva. Res, da mi ni povedal, da me je za 2000 dolarov kupil, in čeravno bi bil tudi storil vender bi ne bila nehala ljubiti ga, ker mi je bil dober, ljubeznjiv gospod in mi je z vsem postregel, kar sim le poželela. Storila sim mu pa tudi, kar je le hotel; natanko sim njegove povelja spolnovala in se mu v vsem hvaležna skazovala. Naenkrate zbolim, 20 dni bdim po noči in po dnevu sama pri njegovi postelji in mu strežem. Ozdravivši se mi tudi zahvali, in me imenuje svojo rešnico. Z eno besedo: godilo se mi je, kakor v raji; bila sim ne kot sužnja ampak kot gospodinja, z vsim oblagodarjena.

Ali, žalibog! kmalo so ti veseli dnevi minuli. Veselje se je v žalost spremenilo. Nekdo je k Gospodu začel zahajati ter ga po kerčmah vlačiti, kjer sta popivala in igrala, da je bilo strašno. Meni se to čudno zdi, bala sim se za prihodnost. Rada bi mu bila zavolj tega kej spomnila, vender opustim, ker čutim, da bi bilo vse pregovarjanje bob v steno. Malokterikrat ga vidim, kot burja beži pred mano, ne slišim ne dobrih ne slabih besedi več iz njegovih ust. Žalosti mi hoče serce počiti. Zvem pa čez nekaj dni, *da sim prodana* in sicer tistemu, s katerim se je dozdej potepal. Oh, kakšna groza záme! bila sim terda ko kamen, nobena reč me ni bila v stanu več ganiti. Kmalo pride hudobnež po me in mi vse s pismi dokaže, da sim res prodana in da moram ž njim. Zagrozim in prisežem raji umreti, kakor se pa ž njim podati in pri njem živeti. Temu se smeja in mi pove, da je nalaš gospoda zvodil in preslepil, da mu jo je le prodal. Obljubi me strašno mučiti, ako bi se mu vstavljala.“

„Kaj mi je bilo zdaj početi? Ker sim se mu branila, me zgrabi, zveže in domú pelje. Tu mi ni bilo živeti ne umreti. Kar si le človek grozovitnega spomniti zamore, vse to mi je naklonil, skušati mojo poterpežljivost. Zamerli so mi pa sčasoma vsi človeški počutki. Sklenem tedaj, o Bog, bodi mi milostljiv! trinoga vmoriti, in vzešmi velik nož skočim kot divja nanj in ga hočem pobiti. Kar se je potem z mano godilo, ne vem, ker se več dni potem nisim zavedila.“

„Ko se spet zavem, ležim v lepi sobi, ki ni bila moja, Stara zamorka mi je stregla. Tudi je vsaki dan zdravnik prišel, me zdravit. Nič se nisim imela pritožiti, ničesar niso opustili, kar bi me le količkaj razveseliti moglo. To vse pa le zato, da bi bila skor ozdravila, ker me je spet prodati namenil. Zelo sim bila slaba in nisim več ozdraveti mislila. Veselila sim se smerti in boljšega življenja, ali Bog mi spet po svoji prečudni vodbi zdravje da. Koj pa sim se morala lišpati, kupci so me hodili gledat in se o ceni menijo. Bila sim pa še zelo slabotna in žalostna, nihče me ni bil kej preveč barek, dokler da enega dne nek gospod z imenom Stuart pride in me kupi. Bil je blazega serca in me je za vse poprašal, kar se mi je zgodilo. Pri njem se mi je spet dobro godilo, gospod mi je bil dober in je z mano vsmiljenje imel. Vender kmalo spet vstane kolera in pobere dobrega gospodarja, — vsak, kterikoli mi je bil dober, je umerl, le jaz še živim, čeravno sim si že stokrat umreti želela! Spet me prodajo, služim zdaj pri enem zdaj pri drugem gospodarju, dokler da pridem v kremplje tega hudobnega *Legreta*.“

Kasi zdaj konča pripoved svojega tugopolnega življenja. Zvesto jo je ves čas Tomaž poslušal ter celó svojih bolečin pozabil, slišati od tako grozovitnih reči.

„Tomaž! hočete še piti merzle vode?“ ga vpraša po kratkem molčanji Kasi.

Ker pomigne da, mu spet natoči in da piti. Potem hoče nekaj govoriti, ali ona mu zabrani, rekoč:

„Ne, ljubi Tomaž! če vam je zdravje ljubo, bodite tiho in zaspite zdaj, da se v spanji pokrepčate. Vsaj bi vam predolgo čuvanje škodvati znalo!“

To rekši mu še pripravi vode, poravna posteljo, in potem nagloma odide.

Med tem se je pri Legretu vse drugače godilo, kakor doli pri Tomažu, ki je strašno raztepen neznanе bolečine terpel. Zeló mu je bilo žal, da se je tako naglo raztogotil in nar pridnišega delavca o nar hujem delu preteptsi dal. Da bi nekoliko pozabil in vest zadušil, si da žganja primesti in pije, kakor bi vlijal. Čez nekaj časa stopi Sambo v sobo in mu naznani, da mu je nekaj važnega prinesel.

„Kaj imaš, tri sto medvedov?“ ga vpraša merzlo Legre.

„Gospod! eno copernijo“, odgovori Sambo.

„Kaj?“

„Nekaj, kar copernice zamorcom dajejo, da so potem pri tepenji neobčutljivi. Tomažu je viselo na črnem traku okoli vratu.“

Legre je kot vsi brezbožniki in preklinjevavci rad vražam verjel. Trepetaje odveže papir in dobi srebern dolar, ki ga je Tomaž od Jurja Šelbita v spomin sprejel. Nehote se mu iz rok zmuzne in na tla pade. Kodrič las pa, ki mu jih je Evangelina dala, se mu ovije persta. Kakor bi ga bil podkuril, ga prime jeza, zavpije glasno, divja kot obseden, popade kodrič in ga v ogenj treši.

„Kaj šenta mi te reči sem nosiš?“ zagromi nad Sambotom, ki ves osupnjen nekoliko proč stoji in

nikakor razumeti ne more, kaj da se ga je tako naglo lotilo. „Ne prederzni se mi še kdaj kaj takega prinesiti, pes! če ne boš za vse žive dni skupil.“ To rekši ga s škorno sune, da je revež deleč odletel, pa vender vesel bil, da se mu ni kaj hujega prigodilo.

Vzrok pa, da se je bil Legre tako naglo zjebil, je ta le: Podedval je bil zmed veliko družih reči tudi kodrič las od svoje dobre matere. Ali hudobnemu sinu ni bilo to nič mar. Vzame spomin in ga v ogenj verže, da bi ga saj nobena reč rajinke matere ne spominjala. Ta kodrič ga tedaj unega spomni, ter mu vest zbudi, kako hudobno je z maternim spominom storil. Zdi se mu, kakor da bi ga bila kača na serce pičila. Nato si še hujši nalija in pije, da bi si vest vtolažil; toda bolj ko pije, bolj se mu domišljija ogreva, bolj ga straši, posebno ker ga je mertvaška tihota obdajala. Samemu ni več biti. Zatrobi tedaj na lovski rog. Kakor bi bil trenil, prisopeta Sambo in Kimbo v sobo in ga skerbno poprašujeta, kaj da želi. Hitro jima da žganja piti, in veli potem, da naj skačeta, vpijeta, ukata, razgrajata in kar se jima poljubi, da bi ga le mogla kej razveseliti in spet v dobro voljo spraviti.

Ravno o tem času pride Kasi od Tomaža domu, in gre tiho v sobo, kjer je bila tudi Emelina. Ta še čuje, vender se zelo prestraši, ker je mislila, da Legre ponjo pride.

„Kaj vender spodej počno, Kasi?“ jo vpraša skerbno Emelina.

„Ti ne vem povedati, čeravno sim večkrat tak šunder slišala“, odgovori Kasi.

„Oh, Kasi! povej mi, ali nama ni mogoče iz tega strašnega kraja ubežati? Kam? ne vprašam — če tudi v močirje h kačam, da le uideva.“

„Nikamor drugam ne moreva, ljuba moja! kakor v černi grob!“ odgovori Kasi.

„Ali si kdaj uiti hotla?“

„Več skušenj mi je znanih, pa tudi žalostuih nasledkov“ odgovori pomenljivo Kasi.

„Raji živim v močirjih, kot pri njem. Kač se ne bojim. Raji imam kačo pri sebi, kot njega“, odgovori Emelina strastno.

„Več jih je bilo že teh misel, kakoršne imaš ti“, pravi nadalje Kasi. „Ali zate ni močirje, tam bi ne mogla skrita biti. ker bi te psi staknili, in gorje tebi potem!“ —

„I kaj pa mi vender more storiti?“ vpraša naglo Emelina.

„Vprašaj raji, kaj mu ni mogoče storiti?“ reče Kasi. „On je zvita buča. Ni bil zastonj morsk tolovaj. Vse mu je mogoče. Nič ga ne vstraši. Vem, da nimaš noč in dan pokoja, ako bi ti vse povedala, kar sim slišala in zvedila. Kadar je dobre volje, mi ničesar ne zamolči. Lej na koncu dvoriša drevesa s kupom pepela! Le prašaj ktereга, in vidila boš, ali ti bo povedal ali ne.“

„Zelo sim radovedna, kaj bi to nek pomenil“, vpraša skerbno Emelina.

„Nočem od tega več govoriti. Le čakaj. Jutri morebiti boš že z lastnimi očmi gledala, kako strašno svojeglavce kaznuje, ako se mu Tomaž ne bo podal.“

„Oh, groza me spreletava!“ reče Emelina, če se tvojih besedi spomnim. Vender, povej mi, kaj hočem storiti, ljuba moja!“

„Stori, kar sim jaz storila. Vdaj se, naj bo božja volja!“ odgovori Kasi.

„Nak, njegovega nagnjusnega žganja ne bom pila“ reče Emelina s terdo besedo. „Mati so me zmiram učili, da tega ne, ker dušo in truplo mori.“

„Čeravno tega ne, bodi mu pa v drugem pokorna, ne jezikaj mu, če ne ti bo druga zapela.“

„Oh! Kasi, imej usmiljenje z mano! Boljši bi mi bilo, da bi ne bila nikoli rojena, kakor pa takemu trinogu prodana biti.“

„Nikar obupati, Emelina! prav pa je, da se za prihodnje muke pripraviš in storiš, kar ti bo lože. Tu nič ne pomagajo izgovori, je ali ni, to je vse, kar se zgoditi zamore.“ —

Kasi jenja. Emelina pak si z obema rokama obraz zakrije in zdihuje. —

Spodej je tudi potihnil šum. Legre, pijan ko čep zaspil, nna dva se pa spod nog spravita. Od Legreta se ni smelo ravno reči, da bi bil pijanec, pil je sicer rad, vender se ga ni nikoli popolnoma natelebal. Danes pa ga je zato nekoliko več, da bi si vest, ki mu je neprenehoma vpila, zadušil in strahove odgnal. Za nekaj časa si je pomagal, vender ga po noči hude sanje nadlegujejo in mu ne dajo miru. Sanja s emu

namreč od velike bele žene, ki je k njemu prišla ter ga s svojo merzlo roko tipala. Tudi kodrič se mu prikaže in persta ovije, pa je čedalje večji, da se mu celó okoli vratu ovije in ga zadergniti hoče. Zdi se mu, kakor bi sto in sto glasov slišal, tako vpitje, da mu je vse skozi ušesa derlo. Naenkrat se mu spet sanja, da na kraji strašnega brezna leži in da nekdo za njim postopa, ga v globočino potisniti. Spet se mu pa prikaže bela žena in odgerne svoje zagrinjalo — bila je njegova mati! Gleda ga nekoliko debelo in jezno, potem se pa od njega proč oberne in zgine. Takrat se v brezno zverne med glasnim vpitjem in ploskanjem hudičev, katerim je bil kaj po volji. V tem se pa zbudi s trepetom. Že je sijalo rumeno solnce na visokem nebezu in je zemljo ogrevalo, ko vstane in se vsega prepriča, da ni res, da se mu je le sanjalo. Vender je pa še ves prestrašen in nekako bolehen, ker se je ga bil preveč napil. Zdaj pride Kasi k njemu.

„Ha! čuj! strašna noč je bila zame, kaj tacega še nisim doživel!“ ji naglo nasproti zaupije in od kraja vse pove, kar se mu je sanjalo. Ko jenja pripovedovati, mu razodene, zakaj da je prišla. Prosi ga, ne da bi mu usmiljenje obudila, ampak zavolj dobička, kar je raji slišal, da bi Tomaža več ne mučil. Predstavi mu vse, koliko zgube bi zavolj tega imel, ker je Tomaž nar pridniši delavec in se zmed vsih nar bolje obnašati ve.

To je res pomagalo. Legre se je potolažil začasno, ker ga je dobiček zmotil. Vender pa tudi ob-

ljubi, ga potem oestro kaznovati, ako se mu ne vda in vsih njegovih povelj ne spolni. Nikakor pa ne more pozabiti, da se mu je tako vstavljaj in kerčil in ga celo nepravilnega imenoval.

Tomaž je celo noč dobro spal in zjutrej zelo pokrepčan bil. S telesno mu tudi nova dušna moč pride. Sam Legre pride ponj in zagromi nad njim, suvavši ga, da naj hitro vstane in potem prednj poklekne in ga odpuščanja prosi, ker ga je tako hudo razžalil. Tomaž čeravno težko vstane, poklekniti pa noče.

„Pojdi rakom žvižgat černi pes!“ zavpije Legre ter ga dobro z bičem po bolnem herbtu vbriše.

„Vsmiljenje gospod!“ prosi Tomaž, „tega ne morem storiti. Pot pravice bom zmiram hodil in se nikdar narmanjši pregrehe ne vdeležil, naj se mi zgodi kar hoče.“

„Mar pa tudi veš, kaj se ti zgoditi zamore?“ ga vpraša Legre. „Meniš, če si jih par po plečih dobil, da je zdaj vse pri kraji. Ne misli tega. To ni nič. Dal te bom pa na drevo privezati, pod tabo zakuriti in te počasno peči, da boš vedil, kaj je to, da se kar nič ne norčujem.“

„Gospod! vam je vse mogoče. Pa tudi če me umoriti daste, mi ni nič, vsaj mi samo truplo umoriti zamorete, potem pa sledi večnost!“

Večnost — zaslišavši to besedo se Legre vstraši kakor da bi mu bil dvorezen meč serce presekal; Tomaž pak je ves nadušen naprej govoriti začel:

„Gospod! nikdar vas ne bom prekanil, vedno vam bom zvest in natank delavec v vsih rečeh. Vse vam storim, kar mi je le mogoče — toda duše dati vam ne morem. Ta gre mojemu Bogu, Stvarniku in Gospodarju nebes in zemlje, ki jo bo enkrat nazaj tirjal. Svete so mi njegove zapovedi, ako te prelomim, vse zgubim. Njemu hočem živeti in umreti. Smert nima več strahovitega zame. Storite z mano, kar hočete, Bog mi bo že pomoči dal, da bom zamogel vse preterpeti in se serčno vojskovati zoper vse britkosti in težave.“

„Ali mi ne boš molčal, črni pes!“ zarjove Legre nad njim ter mu tako priseka, da se na tla zgrudi.

V tem hipu ga nekdo od zad prime. Bila je Kasi. Nehote se spomni hudobnež sanj pretekle noči in ga grozi.

„Ali mu vender nočete prizanesti, Legre?“ ga vpraša Kasi. „Pustite in dajte mi ga ozdraviti, da bo vender skorej delati mogel. Ali vam nisim povedala, da se no bo vašemu terjanju vdal!“

Legre se da potolažiti in ga ji zroči, rekoč: „Naj že bo zdaj, ker mi je veliko in dobrih delavcov potreba. Ali pozabil ti nikoli ne bom, da si mi tako nepokoren bil. Zapomni si, da boš prej ali slej moj bič občutiti mogel. Zdaj pa stori svoje!“ To rekši mu oberne herbet in moško odide.

„Le pojdi“ reče Kasi s pomenljivo besedo za njim, „tvoj čas bo kmalo pretekkel, potem nimaš več vsmiljenja pričakovati! — Kako je vam zdaj, Tomaž!“

„Bog je svojega angelja poslal, rešit me iz kremp-
ljev grozovitneža“, odgovori veselo Tomaž.

„Začasno že“, pravi ona, „ali ne pričakujte, da
je zdaj vse pri kraji. Vi ste ga strašno zjezili, ne bo
prej počival, dokler da se nad vami ne bo zmaševal.
Verjemite mi, dobro ga poznam, da bo mož beseda!“

To se je tudi zgodilo. Še predin so se mu rane
popolnoma zacelile, mora delati in pavolo z družimi
vred nabirat hoditi. Čeravno si je vse prizadjal, svo-
jega gospodarja zatoliti, vender mu ne da miru ter
mu vedno z maločinami nagaja. To je bilo za To-
maža hudo. Vednega mučenja se kar ni nadjal. Zmi-
ram je bil pripravljen nar grozovitniši smert storiti
in se v kratkem z Bogom skleniti. Tu se je pa za-
čelo novo počasno terpljenje zanj, skušnjavec ga je
vedno zalezoval, ter zdaj k temu zdaj k unemu zape-
ljati hotel. Pribeži tedaj k molitvi. Moli in prosi po-
terpežljivosti, da bi stanovitno vse terpljenja prestal.
Ali tudi tu se s pravo serčnostjo orožiti ne more; zdi
se mu, kakor bi ga vse zapustiti hotlo, zato žalostno
glavo pobesi in čez svoj prihodnji stan premišljuje.
Tako ga dobi Legre ter ga s strašnim krohotom
sprejme, rekoč: „No, fante! kako ti je? Vsaj si oto-
žen, da nikoli ne tako. Se mi je dozdevalo, da bo s
tabo taka in da se boš mogel nazadnje moji volji
podvreči.“

Te besede grozno Tomaža razkačijo. Huji so bile
zanj, kakor Bog ve kaj. Molči.

„Kako neumen si bil vender“, mu pravi Legre
nadalje, „da me nisi hotel slušati. Dobro sim ti hotel,

ali ti si moje povelja z nogami teptal. Prav veselo bi bil lahko živel, bolje bi se ti bilo godilo, kakor Sambu in Kimbu, ako bi mi bil v vsih rečeh pokoren. Sam si vzrok, da zdaj toliko terpeti moraš; prosto bi bil okoli hodil brez dela in posebnih opravil, ako bi te ne bila tvoja terma zapeljala. Včasih bi ga bil še lahko tudi kako mervico zvernil in si gerlo pomazal. Vender ni še prepozno, še imaš čas poboljšati se. Ne jezi me dalje. Verzi bukvice v ogenj in bodi mojih misel in srečno bova še skupej živela!“

Tako prilizovanje in napeljevanje bi bilo lahko Tomaža v tem žalostnem času spreobertiti zamoglo. Vender enkrat za vselej reče, da svoje vere ne zataji in se v vsem Bogu zroči.

„Ne bodi vender šemast“, ga spet nagovori Legre, „ker vidiš, da ti tvoj Bog pomagati noče. Spametvaj se saj. Zastonj Boga na pomoč kličeš, zastonj so tvoje molitve. Bolje storiš, če mene slušaš, ker ti pomagati zamorem.“

„Tega ne storim, gospod!“ odgovori Tomaž s terdim glasom. „Čeravno mi ne pomaga, on že dobro ve, zakaj da ne, vender ga nočem zatajiti. Zakaj v njega zaupati je dobro.“

„Oh, neumneža, da mu ga ni para! Ako se nič ne ganeš in vedno staro trobiš, pa sebi pripiši grozno kazen, katero sim ti namenil. Ti bom že tvojo termo iz glave izbil, premalo te je, pes!“ reče, ga pljune in odide,

To je bila nova zmaga za Tomaža. Neko nebeško veselje ga prešine in z novo močjo napolni.

Serce mu ne trepeta več, tudi ni več otožen in obupen, kakor poprej in ne dvomi več nad božjim usmiljenjem. Besede sv. pisma: *Bodi stanoviten do smerti, in dal ti bom venec večnega življenja*“, ga posebno nadušijo k stanovitnosti ter ga z ozirom na drugi svet leva storijo. V polnem veselji sledeče verstice veselo zapoje:

„Živeti al umreti
 Umreti al terpeti,
 Naj bo, kar Bog želi;
 Saj to je zmir nar bolji, —
 Po njega sveti volji
 Se torej naj zgodi!“

Končavši se Bogu zroči in brez strahu daljnih terpljenj pričakuje. Bil je odslej zanaprej kakor pre-rojen in z veseljem brez nar manjši nevolje terpi vsakdanje muke. Legretu se to obnašanje čudno zdi. Zatorej popraša svojega rabeljna Sambota, kaj da o tem spremenjenji misli. Naglo ga opomni, da se mu Tomaž zelo sumljiv zdi, da morebiti ubežati misli. Gospodu je bilo to po volji, ker bi se tako narprej nad Tomažom maševati zamogel. Med tem ga je pa še vsak dan po redu nadlegoval in po mogočosti šuntal, da bi vero zatajil. Vender Tomaž ostane stanoviten, kar pikice noče odstopiti od poti pravice in resnice, zavolj katerih je že toliko prestati mogel.

Nekega večera, bilo je že ravno vse tiho in mirno, moli in premišljuje precej dolgo, kar nagloma

pred oknom žensko stati zagleda. Bila je Kasi. Veli mu resno, slediti jo, kamor pojde.

„Nikar se ne mudite, Tomaž!“ mu pravi tiho, „urno stopite, imam vam nekaj posebnega povedati.“

„Kaj je? govori Kasi!“

„Bi ne hotli prosti biti?“ ga vpraša bliže njega stopivši Kasi.

„Kaj pa da, če bo božja volja, bom gotovo spet enkrat prost“, odgovori Tomaž.

„Še danes ste lahko, le hitro na noge, da ne zamudiva časa“, reče hitro Kasi.

„Ne bodite vendar tako čudni, in pojte“, ga prime in sabo peljati hoče. „Sreča nas čaka. On terdo spi, žganja pijan se ne more pred dnevom zbuditi. Nujmo uiti, mi trije, jaz, Emelina in vi. Vrata so odperle. Tudi čuvajev že ni več čutiti, nar pripravniši čas je zdaj, da odidemo. Zatorej urno na noge.“

„Bodi pri miru, ljuba moja!“ poprime hitro Tomaž za besedo. „Ubežati nam ni zdaj mogoče. Kam bomo šli tje v en dan? brez živeža, denarjev in obleke? Poterpi tedaj. In če tudi iz stanovanja uideemo, saj nas zasačijo, naj gremo kamor hočemo, ker imajo pse. Boljši je, da še počakamo in poterpimo, dokler da rešenik pride. Kar mene zadene, tudi nisim barek uiti, ker mi bolehno truplo tega ne pripušča. Bil bi vama le torej napotek na begu. Nadjam se pa, da me bo smert kmalo vsega terpljenja rešila. Naj se zgodi božja volja!“

„Kaj mi je vender početi?“ zdihne Kasi. „Prijem mi ni več ostati, ker so mi ure od dne dne grenkejši in družega ne morem, ko sovražiti ga s celega serca.“

„Ne bodi huda, Kasi! jo tolaži Tomaž. „Prizanesi mu in terpi, dokler je čas terpljenja. Bog nas ne bo zapustil, ako se njegovi volji podveržemo in zročimo. Lej, kaj je on za nas storil, kako nas je ljubil in svojega edinorojenega sina na svet poslal, da bi nas zlega rešil in večno srečne storil. Če nam tudi terpljenja pošilja, vender nas nikoli s svojo neskončno milostjo zapustil ne bo. Ljubil nas je, kadar smo bili že njegovi sovražniki, ljubimo torej tudi mi svoje sovražnike.“

„Ljubite jih! oh ne hotite tega, meni ni to mogoče, duh in meso se temu vstavljata“, odgovori Kasi.

„Res, da sovražnike merzimo“, govori nadalje Tomaž, „vender če nam Večni svojo milost da, zamoremo tudi nar hujši sovražnike ljubiti. Blagor nam, če se premagamo, in tudi tistim, ki nas žalijo, odpustimo, otroci božji bomo imenovani, in naše bo večno kraljestvo.“

To rekši utihne Tomaž. Nič se ne gane. Te serčnomile besede presune deklinno serce in ga okrepčajo kot rosa suho ledino. Notranji boj se pomiri, strasti jenjajo bučati, čedalje bolj se blagejše čutila naznajujejo. Vpokojena spregovori takole:

„Nezamerite mi, da sim tako govorila in se le strastim vdala. Skušnjavec me je zmotil. Molite za me.“

„Mnogotero te je res skušal in rešetal. Daj mu pa na vedno slovo in obrni se k tistemu, ki edini zamore pravo tolažbo dati in žalostno serce vmiriti.“ Kasi se britko joka. „Rad bi vama k begu pomagal, ako bi mi bilo le mogoče. Jaz sicer sam ne morem iti, ker je božja volja, da tukej ostanem; in druge tolažim, vender si bom vse prizadeval, kej gotovega zvediti; zakaj vama bi daljno bivanje tukej škodovalo, v veliko zadergah ste, in bati se je, da bi vaji skušnjavec ne premagal. Zatorej bi bilo zares bolji, da bi jo o pravem časa ušle.“

„Dokler bo on živel, ni za nas družega zavetja, kakor tihi grob“, reče Kasi. „Tiči imajo svoje gnjezda, divje zveri svoje berloge, kače svoje luknje, — za nas ga ni pod milim nebom prostora, kamor bi se poskrili. Vse nas sovraži, še celó živali nam ne dajo miru! Kam nam je tedaj iti?“

Tomaž je ves zamišljen, nazadnje spregovori takole:

„Tisti, ki je Daniela v levnjaku, in tri mladenče v ognjeni peči obvarval, — Tisti, ki je po vodi kakor po suhem hodil in vetrovom zapovedoval, da naj potihnejo, — Tisti še živi in terdno upam da bo tudi vprihodnjič za nas skerbel. Bežite torej o pripravnem času; molil bom za vaju, da se vama nič hudega ne prigodi.“

Kasi je že večkrat premišljevala, kako in kam bi se nar lože ubežati dalo, vender si nikoli ni prave spomnila. Nekaj dni sem pa ji doide dobra misel, in to je tudi speljati sklenila.

„Stric Tomaž! bom skusila, morebiti da nama po sreči izide“, reče naglo Kasi, brez da bi mu bila od tega načerta kaj zinila.

„Bog vaju podpiraj!“ odgovori Tomaž.

Legretovo poslopje je bilo staro, pa vender čedno. Kupil je naselbino, poslopje s pripravo vred cenó. Vsega je bilo dosti pri hiši, vender je on le malo rabil, ker ni bilo po njegovi buči. Več reči so koj pri pijančevanji potolkli in razbili, da niso bile za nobeno rabo več; nepotrebne je pa dal pod streho spraviti, kjer je bilo dosti prostora in vse skupej zmetano. Človeka je groza obšla, viditi tak nered na tem temnem kraji. Še huji pa je bilo, ko ljudje zvedó, da je eno zamorko, ki mu ni bila pokorna, tukej zapreti in potem do kervavega pretepsti dal, da je strašnih bolečin umerla. Govorili so si sicer, da jo je potem lepo spraviti in pokopati dal; vender niso hotli tega verjeti, ker je od tistega časa zaporedoma vsako noč na verhu strašilo. Šeptali so si, da nima v grobu pokoja, da tedaj pod streho hodi in strašno kriči, kakor da bi jo še zmiram topli. Legre je tudi verjel, posebno ker mu je vest očitala, da je zamorko po nedolžnem tako grozovito mučil. Zeló ga je bilo strah, bolj ko vse druge. Ker ga je bilo pa pred podložnimi sram, in ni mogel več prestati grizenja notranjega červa, zapove, da bo prvi, ki mu bo od srahu spomnil, pod streho zapert. To je tudi res pomagalo, posebno ker se je še stopnic pogledati vsak bal in tudi Legretu se več ne zljubi, s verhom kaj opraviti imeti.

To je bilo pa kakor nalaš za pogumno Kasi. Njena soba je bila ravno pod verhom. Spravi tedaj svoje reči in se spod prebaše, in sicer takrat, kadar jo je Legré nehote viditi mogel. Vpraša jo začudjeno, kaj da to preseljevanje pomeni. Odgovori mu, da bi bila že rada enkrat po noči pri pokoji.

„Kaj šenta! kdo ti dela nepokoj po noči?“ jo derzno vpraša.

„Če vas zelo mika zvediti, vam rada povem“, odgovori Kasi.

„Kaj je? jaz hočem vediti“, ponovi vprašanje.

„Vedite. Nad mano gori straši. Nekdo počasi hodi, stopa in zdihuje, da je groza. Včasih tudi neznano verši in poka, da ne morem očes zatisniti. In to terpi od polnoči do jutra.“

Legré ves omamljen posluša. Da bi vender ne bil tako babji, reče, da je vse le od vetra, ki skozi piše in stole prebrača.

Sam je pa popolnoma prepričan in verjame, da zares straši. To je bilo Kasi dobro znano, zato mu dostikrat zvečer od strahov pripoveduje in s tako živimi barvami popisuje, da ga je vselej groza spreletela. K temu ga pa vender tudi opomni, da naj dobro na strah pod streho pazi, da bo vedil, kako ga pregnati. Ali za vse to je imel gluho uho, posebno ker je strah čedalje bolj grozovitno razsajati začel. Kasi namreč gre pod streho, naravna stolov skupej, jih otveze z nitjo, ki jo skozi eno špranjo v sobo napelja, in ropota, da je bilo groza. Zraven tega še v strešno oknice obesi par čepin, s kterima je potem veter tudi

po dnevu rožljaj, kar je vsak lahko slišal. Nihče ni več nad strahom dvomil. Vsak se je, kolikor mo-goče, verha ogibal. To je bilo pa Kasi toliko ljubši, ker si je zamogla brez narmanjši nevarnosti vse po-trebne reči skupej spraviti!

Narprej si gori v varen kotiček kruha, mesa in družih za živež potrebnih reči nanosi, potem pa svoje in Emelinne oblačila, ktere lepo skupej zveže in shrani. Ker jo je Legre odsle zanaprej bolje štimal, jo tudi enega dne v bližnje mesto sabo vzame. Tu si je vse dobro zamerkala, kod da je treba iti, kaj mora potnik sabo imeti in kako hitro peš hoditi, da je brez strahu pred preganjavci.

Domu pridši razodene vse Emelini, kar je za-stran tega sklenila. Komej pričakuje pripravnega časa.

Kmalo pride. Legre je pri bližnjem naselniku v gostji. Večer je. Kasi in Emelina pridno svoje reči vežete in dva pripravna zvezka naredivši reče perva k drugi: „Dobro je, pokri se hitro, potem odideve.“

„Oh! naju bodo zasačili, nikar!“ poprosi ostra-šena.

„Naj! saj naju morajo!“ odgovori Kasi. „Hitro bodo za nama skočili in naju povsot v okolici iskali. Me dve jih bove pa takole prekanile: Narprej greve zadej za poslopjem proti bližnjemu gojzdu, kamor prec lahko dospeve, preden da naju zagledajo in za nami morejo. Sklical bode gotovo potem Legre vse na kviško kar se more gibati — med tem prideve mi dve tiho pri vodi nazaj, jo preplavave in se spet

v poslopje, in sicer na verh splazive, kjer zamoreve dolgo časa v miru biti. Tičas ne bo nikogar pri domu, vse bo, tudi iz bližnjih krajev na noge spravil, da bi naju vender v pest dobil, in potem nevsmiljeno kaznoval. To tolikanj več mislim, ker se je že dostokrat bahal, da je še vsacega dobil, da mu ni celó nobeden ubežal. Toda za nama naj sledi, kolikor se mu zljubi, vse njegovo prizadetje bo zastonj. Zdaj pa pojdi, Emelina!“ reče in jo sabo potegne.

Obe se urno splazite, ena za drugo, za hišo, in jo dirjate proti gojzdu. Že ste blizo njega, kar nenkrat močen glas na njune ušesa zagromi. Bil je Legre sam, ki ju je domu gredoč od deleč zagledal in koj za njima tekkel. Vender ju ne more preteči, ker se ste pospešile in v gojzdu poskrile. Legre viditi, da ju ne more doteči, jo vbriše domu, pomoči iskat. „Čakajte“, zavpije z zobmi škripaje „goljufne babe! vaju bom že kozje molitvice učil, kadar vaju ugrabim. Strašna kazen vaju čaka, prej ali slej nam morate v roke priti.“

„Hura! Sambo! Kimbo! vsi! na noge!“ vpije glasno na dvorišu. „Dve begunki v gojzdu! kdor ju dobi, prejme 5 dolarov darila. Pse tudi, in kar imate!“

Vsi eden spred družega priletijo ter se okoli Legreta zberejo, njegove povelja spolniti. Ker je bila še noč, prinesejo tudi bakle in vso drugo pripravo, da bi jim vsaj nič ne manjkalo. „Ali ju smem tudi ustreljiti?“ vpraša Sambo.

„Mlajši ne, staro smeš vsaj je zdavno kej takega zaslužila“, odgovori Legré. „Le moško se obna-

šajte; kakor sim že rekel, dobi tisti, ki ju bo vjel, pet dolarov, drugi pa vsak žganja kolikor ga piti hoče!“

Z velikim vpitjem in vrišem odidejo preganjavci na lov.

Kasi in Emelina, ki ste že med tem na drugem kraji poslopja čakale, zbežite naglo skozi vrata v hišo in pod streho, kjer ste vse pripravljeno imele.

Čez nekoliko časa prihrume spet nazaj, brez dobljenja sledu za begunkama. Legré se grozno togoti in nori, ker se mu ni po sreči izšlo. Še tisto noč zasede konja in dirja k bližnjim naselbinam, ljudi nabirat, da bi mu drugi dan begunke lovit šli. Drugi dan zares vse preiščejo in staknejo, vender unih najti jim ni mogoče.

Legre se še hujši togoti in razbija, da je vse pokalo. Ker begunk ni mogel dobiti, gre nad Tomaža, ki ga je čez vse čertil, bodisi zavolj njegove vere in nepokornosti, bodisi pa zato, ker ga je nekaj dni ne-navadno veselega čutil, in ga celo sumil, kakor da bi bil unema k begu pomagal. Tega je tedaj narpred kaznovati hotel. Ostal je tudi snoči z nekterimi drugimi doma, ker niso bili za lov pripravni in ker jim tudi Legre nič ukazal ni. Vediti pa Tomaž celo nič ni, kaj ste begunke storile in kako se jima godi, vsaj mu niste nič povedale. Veselilo ga je pa, da ju niso dobili in terdno upal, da ste deleč od gojzda in močirja v kakem varnem kraji. Povedale mu pa zato niste, da bi ne bil zavolj nju v skerbeh, kako govo-

riti, kádar bo pri sodbi in da bi se sploh tega prav nič ne vdeležil.

Legre si ne da dopovedati, da bi Tomaž celo nič od begu ne vedil. Vse njegovo govorenje se mu neverjetno zdi, zato pa tudi priseže, ga neusmiljeno mučiti, ako mu vse od kraja ne razodene.

„Sambo! Kimbo!“, zavpije nad rabeljnoma, „pojta po svojeglavneža, on mora kej od tega vediti, če ne bo pa kervavi pot potil, makar če tudi vpričo mene pogine!“ Kakor bi trenil, skočita ponj. Čeravno sta se med sabo zelo sovražila, sta bila vender koj pripravljena, Tomaža primahati in mu, ako bi jima bilo ukazano, kosti prelomiti.

„Sovražim ga!“ pravi Legre sam pri sebi, ko ponj odideta, „s celega serca ga sovražim, pa zavolj česa? zato ker je tako pobožen. Misli, da smo vsi drugi grešniki. Kaj nek? Kdo mi bo branil, ga spet do kervi pretepesti dati, vsaj je moj. Pod mojo oblastjo je, kdo se mi zamore v tem ustaviti?“ Reče in komej pričakuje, da bi se spet maševati zamogel.

Pravijo sicer, da bi že lastni dobiček naselnika opomniti mogel, svojih sužnjih ne pretepati, šibati in moriti. Vender ki tako govore in s tem sužnost nekako zagovarjati hočejo, celó nič okolišin in zadev ne poznajo, v katerih so naselniki proti sužnjim. Da vsak beguncov išče in jih spet nazaj imeti hoče, naj že velja. Grozovitniši pak je gotovo, ako velike darila za njih glave naznanijo in obljubijo, kar gotovo ne priča dobrega serca, z ozirom na dobiček, marveč neizmerno strast, se maševati, v svojo lastno in bliž-

njega škodo. Da se res tako godi, je Legre očeviden dokaz, ki zadosti v svojih delih razodeva, da mu ni mar ne lastni dobiček ne postava, kadar ima suženj kaznovan biti.

Tomažu se med potjo, ko ga k Legretu peljeta, vse dozdeva, kaj da ga čaka, koliko da bo terpeti imel. Vender se nikakor ne vstraši in ne trepeta, — davno mu je že bila serčna želja, rešenemu in s Kristusom zedinjenemu biti. Svet mu je bil že davnej zopern; kar mu je nekaj bolečin prizadjalo, je bila njegova družinica. Ker pa ni več upanja imel, jo še kdaj viditi, jo zroči Bogu in se vesel svojemu trinogu bliža.

„Vedi, Tomaž! da sim te sklenil umoriti!“ zareži Legre zagledavši ga.

„Naj se zgodi vaša volja! gospod!“ odgovori Tomaž mirno.

„V resnici sim tako sklenil in prepričan bodi, da se bo tudi tako zgodilo, ako mi od begunk resnice ne poveš!“ zavpije Legre s terdo besedo.

„Gospod! ne morem, ne vem!“ odgovori Tomaž.

„Kaj, ti černi pes! ti se prederzneš reči, da ne veš. Strela!“ zagromi spet Legre.

„Resnično, da nič ne vem, storite kar hočete z mano!“ reče Tomaž, zagovarjaje svojo nedolžnost.

„Meniš mar, Tomaž! da bo tako, kakor unidan, ker si se mi vender nekoliko smilil. Dans ti hočem pokazati, da se nikakor ne šalim. Sklenil sim in tako mora tudi biti. Bil si mi zmiraj nepokoren; zato se mi zdaj podaj, ali pa te ubijem.“

Tomaž se tega ne vstraši in reče trinogu: „Gospod! z veseljem bi svoje življenje za vas dal, ako bi vam iz smertne nevarnosti pomagati bilo, ako bi bili v nesreči in bi tega in tega potrebovali. Naj bi me do kosti raztepli in grozovito umorili, veselo bi terpel, ako bi bilo le to vam v zveličanje. Vender pa gospod! ne dopernesite take pregrehe, ker je sam Bog ubijati prepovedal. Moje bolečine bodo kmalo pri kraji, ali vas čaka potem peklenški ogenj in večno terpljenje! Spoznajte vender in spreobrnite se k Bogu!“

Te besede so terdovratno in nevsmiljeno serce Legreta presunile. Umolkne. Vender kmalo ga hudič premaga in mu spet poprejšno grozovitost vdihne. Togote se razserdi — in da Tomaža rabeljnoma.

Kar se je tu godilo, naj ostane z debelim zagrinjalom zakrito. Človeka groza obide, kaj tacega slišati. Tomaž, ves v božjo voljo vdan, terpi z neizrečeno poterpežljivostjo in krotkostjo, da se celo gerda rabeljna zavzameta in se ga usmilita. Prenesši ga v bajto, mu zmijeta rane in ga rahlo na ležišče položita. Ker še življenje v njem čutita, skoči berž eden zmed nju po nekoliko žganja, kakor da bi ga zase potreboval in ga revežu v usta vlije, da bi se tako počasi spet zavedel.

„O Tomaž!“ reče Kimbo z žalostnim glasom, „strašno gerdo sva s tabo ravnala! odpusti nama!“

„Odpuščanje!“ odgovori Tomaž s slabim glasom.

„O povej nama kaj od Kristusa, od kterege si celi večer govoril in se njemu priporočal?“ prosi Sambo.

Po teh besedah Tomaža nova moč obide. Pri-
poveduje jima kratko pa ginljivo nar imenitniši do-
godbe iz Odrešenikovega življenja in terpljenja —
in kaj je nam storiti se njegovega zasluženja vdele-
žiti in večno zveličanje doseči.

Oba jokata — skorja nju terdih serc je raz-
počila.

„Oh, zakaj nisva poprej tega vedila?“ reče Sam-
bo, „Bog bodi nama milostljiv!“

„Storite pokoro in objokujte svoje pregrehe. Ne-
skončno je vsmiljenje božje! On noče smerti grešnika,
ampak da se spokori in večno živi.“

Po neizmernih bolečinah spet tako oslabi, da se
več dni zaporedoma nič ne zave, kar je bilo zanj
tolikanj bolje, da vsaj tolikega terpljenja po razme-
sarjenem truplu občutil ni.

Enega dne potem priderdra lepa kočija na Legretovo
dvorišče. Iz nje skoči mlad gospodin, ki koj po Legretu
vpraša. Bil je Juri Šelbi. Prišel je v zadevi, da bi
Tomaža odkupil. Pa kako ga najde? Tisto pismo,
ki ga je Ofelia na gospo Šelbi pisala, je bilo po ne-
sreči več mescov zadržano in tedaj prepozno pravemu
v roke prišlo. K temu je še mladi Juri doma čez
glavo opraviti imel, vrediti domače reči, ker mu je
ravno oče za kratko boleznijo umerl. Zatorej se je
vse bolj zapoznilo. Juri odide, prej ko more v Novi-
Orlean in tam pri Klarovem oskerbniku za Tomaža
poprašuje. Po dolgem iskanji še le pravo prebivališče
zve, kamor se bliskoma poda, da bi se dalje ne za-
mujeval.

Legre ga merzlo sprejme. Bil je od tega časa, kar ste mu Kasi in Emelina ušle, čmeren in ni za nikogar veliko maral.

„Gospod! ne zamerite mi! zvedel sim, da ste v Novem-Orleanu sužnjega z imenom Tomaža kupili. Zdaj pridem ponj, da bi ga odkupil, ker je poprej suženj mojega rajncega očeta bil.“

„Res sim ga kupil, vraga, ne sužnjega, pa sim se že tudi stokrat za lase grabil“, odgovori Legre strastno. „Ni ga mende bolj terdovratnega in prederznega, kot je ravno ta. Še drugim ne da pokoja, ter jih vedno k puntu in begu šunta. Tako mi je že dve berhke sužnji, dva tisuč dolarov vrednosti spe-ljal in še ne jenja. Ko sim ga zato prijel in vprašal, kam da ste šle, mi nespodobno odgovori, da ne ve, kaj je to njemu mar. Zatorej sim mu jih pa nabiti dal, da jih bo mende vse svoje žive dni pomnil. Morebiti že umira.“

Jurja rudečica spreleti. Urno vpraša, kje da je Tomaž,

„Tamle v uni bajti“, reče zamorsk fantalin, ki je ravno blizo nju stal. Legreta jeza prime, ker bi bil raji na tihem ravnal, zatorej unemu hitro potisne, da je daleč proč odletel. Juri se pa naravnost v bajto podá.

Derdranje kočije in resni pogovor med Legretom in J. Šelbitom posili Kasi k strešnemu oknu, pogledati, kaj da je. Tu zdaj zve, da je bil Tomaž zavolj nju k smerti obsojen in grozovito bičan. Ta novica tudi njeno terdo in neobčutljivo serce zmehči. Kar niso prošnje, opo-

mini in muke storiti zamogle, stori zgled prave keršanske ljubezni. Gorke solze jo polijejo in vsa druga biti obljudi.

Juri Šelbi se ustraši, ko v bajto stopi in Tomaža zagleda.

„Jemnesta, ali ste vi, stric Tomaž? vi, moj do-bri stari prijatelj! kakšnega vas dobim!“ zdihuje Juri ter se k bolniku skloni.

Znani Šelbitov glas Tomaža nekoliko prebudi, se nasmeja, pa brez kej pogledati, reče tele besede: „Hvaljen bodi Gospod! ti si velik in mogočen!“

„Oh, dragi stric! pogledjte me vender, recite mi vsaj eno besedo, vsaj sim vaš mali Juri. Ali me več ne poznate?“

„Juri?“ reče Tomaž s pojemljivim glasom in pogleda, „oh, Juri Šelbi?“

Neizrečeno veselje ga prešine, spoznavši svojega nekdajnega učenca. Vroče solze ga polijo in reče:

„Bog bodi hvaljen na vse večne čase za to veliko dobroto. Oh Juri! s čim se vam bom zahvalil? Zdaj rad umerjem, ker sim vas vidil!“

„Nak, Tomaž! ne smete še umreti. Serce bi mi žalosti počilo. Prišel sim vas odkupit in v domovino pripeljat — pa jojmene! kakšnega vas najdem!“

Oh, dobi prijatelj! nikar me ne obžalujte“ prosi Tomaž milo. „Že sim odkupljen in bom kmalo v nebesih, kjer je bolje, kakor v Kentukii. Neskončno dobri Bog mi je dal moč, vse terpljenje serčno premagati, in čemu se mi zdaj smerti bati, ki nas v boljši domovino prepelja, dragi moj! še nekaj vas

imam prositi. Kadar pridete nazaj, ne spomnite nič tega, kar tukej vidite, moji Kloj -- recite ji samo moj srečni pozdrav in da se v nebeški domovini spet vidiva. Ravno tako tudi moje otroke potolažite, sporočite jim moje zadnje vošilo: da naj bodo pridni in bogaboječi, da naj mater slušajo in se greha varujejo, da se bomo enkrat pri Bogu na večne čase veselili zamogli. Pozdravite mi tudi vse prijatle in znance, katerim vsega dobrega s serca želim. Da so me takrat vaš oče prodali, je bila božja volja in zame dobro. Tako sim se zamogel spokoriti, dobre dela delati in si veliko za večno zveličanje zaslužiti!“

Juri se je hotel nad Legretom maševati.

„Nikar, dragi moj!“ pravi spet Tomaž, „on je naš bližnji, po božji podobi vstvarjen in v nebesa namenjen. Čeravno je naš nar huji sovražnik, vendar ga moramo ljubiti, ker naš Zveličar tako veli. Da bi le svoje pregrehe in hudobije spoznal in pravo pokoro storil! zakaj če tako umerje, bo večno nesrečen. Prosimo tedaj zanj, da bi mu Bog svojo milost dodelil in ga k pokori in poboljšanju pripeljal! Prav za prav še meni ni nič hudega storil, ampak mi le pot v nebesa pospešil. Bog mu bodi milostljiv!“

Po tem govorjenji je Tomaž spet zelo oslabel. Njegovo življenje je bilo pri koncu. Kmalo se nič ne zavé, zibelje njegovega življenja je vgasnil. Njegova duša počiva pri Bogu.

Juri kleči žalosten in pobit pri merliču in britke solze po rajncem toči. Neznano mu je žal, da ga ni mogel sabo peljati in svojim spet zročiti. Da bi ven-

der saj truplo imel in ga spodobno pokopal, gre k Legretu, in ga proti dobri plači odkupiti želi.

„Jaz ne prodajam mertvih zamorcov“, mu Legre serdito odgovori, „vzemite ga, če ga hočete, kaj je meni mar!“

Juri tedaj merliča na svoj voz dene, ga lepo zadela in se odpelje, da bi ga prej kje pokopal. K slovesu pa še le tele besede Legretu reče: „Ta hudobija ne sme prikrita ostati. Prelili ste nedolžno kri, ki v nebo vpije. Naznanil vas bom tedaj koj pri bližnji gosposki, da vas po zasluženji kaznuje.“

„Storite, kar se vam zljubi“, odgovori Legre ponorčevaje se, „nič vam ne pomaga, ker nimate celó nobenih prič.“

Juri Šelbi zares v svojo veliko žalost spozna, da bi bile njegove besede zastonj, toliko kot bob v steno, in da bi se hudobnež gotovo pravici zmuznil. Zatorej opusti tožbo.

Deleč od Legretove naselbine je zelen z drevesi obsajen griček. Tam počiva v hladnem grobu „stric Tomaž.“ Bog mu daj dobro! —

IX. POGLAVJE.

Zedinjenje in veseli izid.

Kar ste Kasi in Emelina zginile, kar je Tomaž umerl, se je Legre nekako ves spremenil; veselje ga je minulo, vedno je čmernega obraza, vest mu ne da noč in dan mirú in pokoja. Po dnevu ga je marsikaj nanje spomnilo, ter mu grozovitost očitalo, po noči ga pa hude sanje vedno mučijo in neprenehoma zavolj storjene hudobije strašijo. Pod streho je tudi strah zmiraj huji razsajal, tako da je bilo še po dnevu vsacega groza. Ako je že dan toliko strašnega imel, koliko strašnejši je bila noč. Legre je vselej duri dobro zaperl, ter si par samokresov (pištol) pripravil, v sili si pomoči. Da bi se saj nekoliko utolačil, toliko huji pijančevati začne. Malokterikrat so ga treznega vidili. Ni se tedaj treba čuditi, da je po toliko strašilih videzno slabel.

In k temu je tudi Kasi svoje pripomogla. Da bi skorej ulti zamogle, je povsot vse ogledala in si vsih reči zadosti pripravila, kakor denarja, oblačil itd. Ker je za vse dobro vedila, pride še celó v njegovo spavnico ter ga z mnogoterim zdihoivanjem in stokanjem straši. Enkrat pride celó do njega, ter ga z

merzlo roko (namočivši jo prej v merzli vodi) po obrazu potipa, migaje mu, da naj sledi. Zbudivši se, strah zginje, on pa groze ne ve kej početi. Od tega časa bolehati začne, merzlica ga prime, za katero tudi čez nekoliko dni umerje, nespokorjen svojo černo dušo izdihnivši.

Zdaj je čas rešitve za Kasi in Emelino prišel. Hitro se spravite na noge in potujete brez narmanjši sumljivosti. Kasi je bila lepo napravljena, kakor gospa. Emelina pa kakor njena služabnica. Ker ste bile obe gosposkega rodu, ste se tedaj tudi prav lahko tako obnašale, sicer bi jima bili na sled prišli. Pri r. ki Misisipi greste na parobrod in ste spervega bolj tihe v kakem samotnem kotu, ker se je bilo še skrivnih ogleduhov treba bati. Na reki Ohio jima tudi ta skerb zginje in delate kakor drugi potniki, katerih je bilo več. Med njimi je bil tudi mladi Juri Šelbi, ktere ga Kasi koj spozna. Pa tudi ona se mu ne odtegne. Ker se mu je Špeli, Haritovi ženi nekoliko podobna zdela, jo večkrat dobro pegleda, kar je tudi zapazila. Ker ji je njegovo ravnanje s Tomažem že pred zelo vseč bilo, in ker je zdaj proti vsem tako prijazen in postrežljiv, sklene, v polnem zaupanju do njega, da ji bo po svoji moči pomagal, mu razodeti in povedati od konca do kraja vse, kar se je zgodilo. In ni se tudi zmotila v svojem dozdevanju. Šelbi je bil zelo vesel, da ste tako srečne iz sužnosti ušle, ter jima obljubi po svoji moči in vednosti v Kanado pomagati. Kasi mu je mogla potem od Tomaža pripovedati, kar je tudi tako ginljivo storila, da so mu scurkoma

solze po obrazu lile. Rajnki mu je bil čez vse ljub in drag.

Pridruži se jima tudi kmalo imenitna gospa, z imeuom *Tu* (*Thoux*), ki je bila po govoru Šelbita zelo radovedna, zvediti, kako se kej v Kentukii godi. Šelbi ji pove vse, čeravno se mu je nekako čudno zdelo, zakaj da gospa tako skerbno poprašuje. Enega dne ga celó vpraša, ali pozna Harita, bližnjega posestnika?

„Stanuje, gospa! mož z imenom Hari v naši okolici, vendar naši nimajo nič ž njim opraviti“, odgovori Šelbi.

„On ima menda dosti sužnjih, kaj ne?“ popraša spet gospa *Tu*.

„Ima jih dosti, dosfi!“ odgovori Šelbi začudjeno.

„Ste mar kdaj od enega sužnjega, po imenu Juri Hari slišali, ali ga vidili, ali kako drugače kej od njega veste? povejte mi!“

„Vem, Juri Harita dobro poznam. Oženil se je z mlado sužnjo moje matere, — potem je pa v Kanado pobegnil.“

„Ali res!“ glasno reče gospa. „Bodi Bog hvaljen na vse veke!“

Juri Šelbi in vsi se čudijo.

Ona pak glasno joka in pravi: „Juri je moj brat! ne zamerite mi sitnih uprašanj. „On je moj lastni brat! Jaz sim bila, ko je še on otrok bil, v južne kraje prodana. Kupi me dobroserčni mož, ki me je kakor svojo hčer imel in po smerti vse zapustil.“

Zdaj grem domu po svojem bratu popraševati, da bi, če mi bo mogoče, zanj zvedila in ga odkupila.“

„Večkrat sim ga slišal imenovati „Emilia“ ime svoje sestre kakor mi je povedal“, pravi Šelbi.

„Ta sim jaz, gospod Šelbi!“ odgovori gospa Tu. „Povejte mi pa vender, kako se mu je kaj godilo in kakšen da je?“

„On je vse hvale vreden mož!“ pravi Šelbi. „Čeravno ga je gospodar zelo dajal, se je vender tako izobrazil, da ga v vsem deleč prekosi. Vse mi je dobro znano, ker je bila njegova žena delj časa pri nas.“

„Kaj pa ona? vpraša radovedna gospa.

„Ona je pravi zgled ženske čednosti“ reče Šelbi. „Njeno vedenje mora vsak čislati. Zredili so jo pa moja mati ter jo v vsih opraviilih dobro izurili, da ji je morde maloktera kos.“

„Kje je pa doma? Ali morde pri vas?“

„Nak. Oče so jo v Novem-Orleanu kupili. Bila je takrat deklica pri 9 letih, velikoobetavna. Po očetovi smerti smo tudi še le zvedili, da so veliko zanjjo dali, ker jim je zelo dopadla.“

Tudi Kasi ga je z zanimivostjo poslušala, posebno ko je od Špele pripovedoval, kar jo je zelo ganilo. Naenkrat ga vpraša, če si morda ve še imena prodajavca spomniti?“

„Menda je bil neki Šimon, kakor je v pismu zapisano“, odgovori Šelbi.

„O večni Bog! Špela je moja sestra! kje je, kje?“ vsklikne Kasi, ter prevelicega veselja v omed-

levce pade. Hitro ji pomagajo. Ker je imel Šelbi pisma pri sebi, se iz njega gotovo prepričajo in Kasi ne dvomi več, da bi ta res njena sestra ne bila.

Tu in Kasi se tedaj ko prijateljice, iz rodu, pozdravite in skupej z Emelino v Kanado popotvate. Šelbi jih spremi do Sanduskega, kjer so se v drug parobrod preselili, ki je bil v Kanado namenjen.

V Amhertsbergu, kjer so prosto dihati začeli, pozvedó za pripraven kraj in ljudi, ki so nesrečnim koj na pomoč. Pridejo tudi k tistemu duhovnu, ki je Jurja in Špelo gostoljubno sprejel in tudi tem nju stanovanje naznanil. Ker je zdaj vse njih okolišine zvedil, se napravi sam na pot ter jih v mesto Montreal spremi, kjer je Juri dobro službo imel, in že pet let v sreči in blagostanji dopernesel. Nikdar se pa ni take sreče nadjal, ktera ga je zdaj došla.

Bilo je zvečer. Juri, Špela z otroci ravno večerjajo, ko se iznenada na duri terka. Hitro gre Špela odpirat in se veseli, spet dobrega duhovna pred sabo viditi. Pa še večji veselje ima slediti. Zgovorjeni so bili sicer, da bo duhoven družinico na njih prihod pripravil, — vendar je bilo veselje preveliko in čutila premočne, da bi se bilo vpeljati dalo.

V prepolni radosti stopi gospa Tu k Jurju in z klicom: „O moj brat! me ne poznaš več, tvojo sestro Emilo!“ rekši ga serčno objema in poljubuje. Tako tudi Kasi svojo sestro Špelo, da ni veselja konca ne kraja.

Po pravi radosti srečnega snidenja padejo vsi na kolena in se Bogu za vse dobrote, posebno pa, da

jih je spet skupej spravil, priserčno zahvalijo. O Bog! prečudni so tvoji sklepi, in neizvedljive tvoje pota! — Gospa Tu mora potem svoje dogodke povedati. Vsi jo zanimivo poslušajo, posebno Juri. Reče jim nazadnje, da hoče prijateljsko svoje premoženje z njimi deliti. Juri jo še posebno prosi, rekoč: Draga sestra! ker zamoreš, daj me, da se na visokošolstvo v meni potrebnih znanstvih izobražim, ker je že to od nek-daj moja priserčna želja. Ves čas svojega življenja ti bom hvaležen! Ako sim enkrat dobro izurjen in izučen se mi ni treba več ničesar bati.“

Sestra je bila koj pri volji. Po resnem prevdarku se res za nekaj let na Francosko preselé, da bi se Juri na Pariškem vseučilišču v vednostih vadil. — Emelina se je z nekim poštenim kupcom zaročila in veliko veselih dni še doživela. —

Juri je štiri leta šolo obiskoval in v vsem verlo napređoval. Ohranil si je tudi ukljub vsem norčijam zdravo pamet, ktero jih žalibože! toliko zapravi in se v brezno terpljenja in pogube utopi. Iz pisma, ki ga je svojemu prijatlu v severno Ameriko pisal, se lahko razvidi, kakšen namen da je za prihodnost storil. Piše takole:

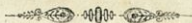
„Svetuješ mi, preljubi moj! da bi se skorej v Ameriko vernil. Pač res! Poveš mi, koliko dela me čaka, in kako bi pravico svojih nesrečnih bratov branil in varoval. Verjemi mi, da bi bilo to moje nar večí veselje in zelo srečnega bi se štel, kej tacega početi; vendar kaj bi moje prizadevanje in govorjenje pomagalo? ali bi ne bilo le krič vpijočega v pu-

šavi, ki od daljnih terdih skal odmeva? Vedi, da ne hrepenim toliko po domovini svojega očeta, kolikor po tisti, kjer so moja draga mati luč sveta zagledali. Vsaj tudi pri očetu nisim nič veljal, prišteli so me neumni živini in bil sim ž njo vred prodan. Mati pa so me ljubili in zares kot svojega otroka imeli. Čeravno se po ločitvi, ko sva bila prodana, nič več vidila nisva, vender dobro vem, da so me čez vse radi imeli in se težko težko od mene ločili. Merim tu po svojem sercu. Ako tedaj vse pomislim, kar so moja dobra mati preterpeli, kar sva z ženó prestala, kako z družimi mojega rodú delajo, moram spoznati, da mi je serce za vas oterpnilo, in nikdar več vaš deželan biti nočem. V Afriko me sili, tje med moj rod, za kterega blagostanje po svoji moči delati hočem. Sicer so tudi na otoku Hajti zamorci, vender ne v svoji pravi domovini, ampak iztergani in presajeni so pod ptuje nemilo obnebjje, kjer morajo veneti in sčasoma morebiti tudi poginiti. Nasproti pa že obstoji v Afriki svobodna nasebina, *Liberia* imenovana, kamor sim s svojo družino vprihodnjič se podati sklenil. Ne misli pa, da me neukrotene domišljije in pohlep posvetnega bogastva tje žene; nič od tega: *ljubezen do domovine, do rodu* mi je in bo edino vodilo, ki naj me vodi zanaprej, da bom zamogel njih dušni in telesni blagor povzdigniti in jih drugim rodovom enake storiti. Bodi zdrav. Z Bogom! —

Tvoj priserčni prijatelj
Juri Hari.

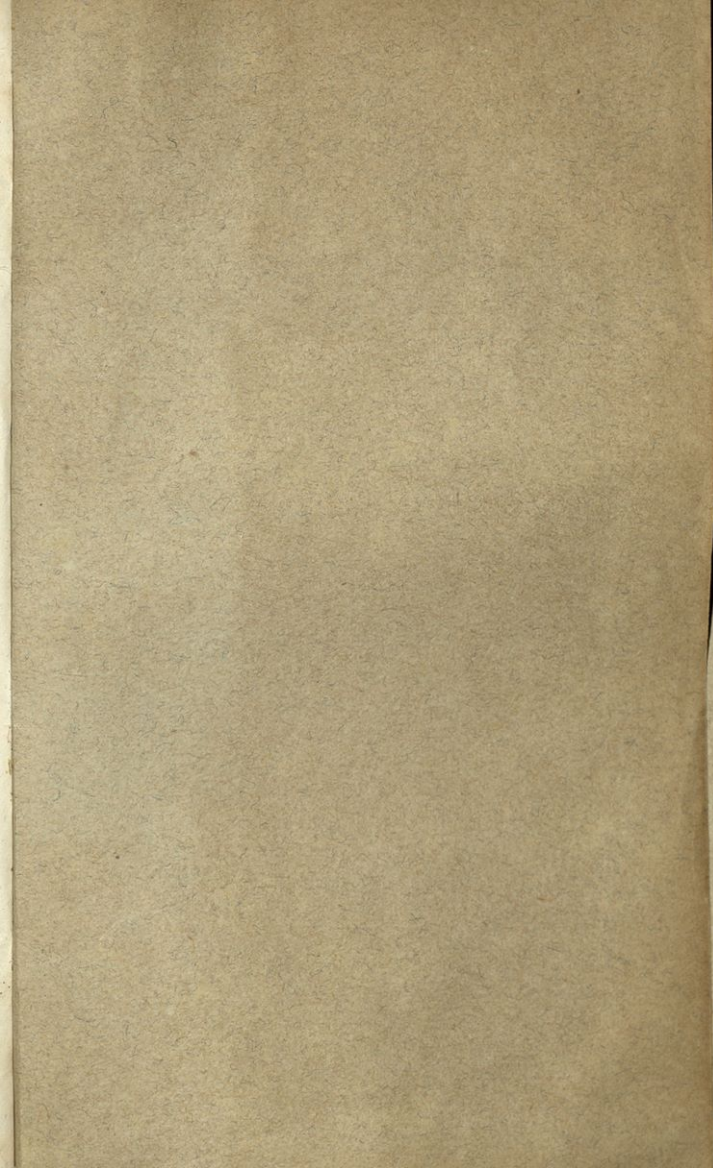

Z Jurjem so bili vsi njegovi enacih misel. Tudi te ni več v Ameriko nazaj mikalo. Z veseljem si za potovanje potrebnih reči pripravijo in potem z božjo pomočjo v svobodno deželo odrinejo, kamor so zdravi in veseli v občno radovanje svojih sodeželanov prišli. — —

41238

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000349808

